

HIVOS JAARVERSLAG 2009

wij
zijn
Hivos

L'INTERET SUPERIEUR
DE L'ENFANT DOIT ETRE
LE GUIDE DE CEUX QUI
ONT LA RESPONSABILITE
DE SON ORIENTATION

• people
unlimited

HIVOS

people
unlimited
HIVOS

Alliance 2015
towards the eradication of poverty

**HIVOS
JAARVERSLAG
2009**

Hivos in het kort

Missie

Hivos is een Nederlandse ontwikkelingsorganisatie die handelt vanuit humanistische waarden. Samen met lokale maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden wil Hivos een bijdrage leveren aan een vrije, eerlijke en duurzame wereld. Daarin hebben burgers – vrouwen en mannen – gelijke toegang tot middelen en kansen voor ontwikkeling. En kunnen zij actief en gelijkwaardig deelnemen aan besluitvormingsprocessen die bepalend zijn voor hun leven, hun samenleving en hun toekomst.

Hivos stelt vertrouwen in de creativiteit en capaciteit van mensen. In haar bedrijfsfilosofie zijn kwaliteit, samenwerken en vernieuwen kernbegrippen. Hivos voelt zich verbonden met armen en gemarginaliseerden in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Een duurzame verbetering van hun situatie is de uiteindelijke maatstaf voor het werk en de inspanningen van Hivos. Een belangrijke leidraad daarbij is de versterking van de maatschappelijke positie van vrouwen.

Kernwaarden

- o menselijke waardigheid en zelfbeschikking
- o afkeer van dogmatisme en autoritaire stelsels
- o pluralisme en democratie
- o onderlinge solidariteit
- o verantwoordelijk burgerschap
- o respect voor de culturele en sociale identiteit

Werkwijze

Hivos steunt ruim 800 partners in 30 landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Aan deze lokale particuliere organisaties levert Hivos financiële middelen, kennis en advies en politieke ondersteuning. Daarnaast is Hivos zelf actief op het gebied van beleidsbeïnvloeding, zowel op het internationale toneel als in Nederland. Maatschappijopbouw en duurzame economische productie vormen de centrale beleidsterreinen van Hivos. Een deel van het programma wordt uitgevoerd vanuit de regiokantoren in Zimbabwe, India, Costa Rica en Indonesië. Zij verzorgen een belangrijk deel van de contacten met partnerorganisaties, zoals advisering en begeleiding.

Rollen

Via haar regiokantoren versterkt Hivos lokale organisaties met kapitaal, kennis en contacten. Hivos is actief op het gebied van beleidsbeïnvloeding en treedt zelf op als speler in de lokale *civil society*. Ook stimuleert Hivos de opbouw, uitwisseling en toepassing van kennis voor ontwikkeling. Als deelnemer aan coalities en als makelaar van contacten is Hivos onderdeel van een groot aantal netwerken.

Thema's

Hivos werkt aan:

- o duurzame economische ontwikkeling
- o democratisering, mensenrechten, gender en aids
- o cultuur, ICT en media
- o verantwoord burgerschap

Samenwerking

Hivos werkt samen met tal van ngo's en andere maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden in Nederland, Europa en het Zuiden. Complementariteit – in expertise, werkvelden en rollen – en bundeling van krachten zijn cruciaal voor het bereiken van haar doelstellingen. In Europees verband werkt Hivos actief samen met gelijkgezinde ontwikkelingsorganisaties in Alliance2015. Internationale beleidsbeïnvloeding bedrijft Hivos bij voorkeur op herkenbare thema's en in nauwe samenwerking met toonaangevende zuidelijke of internationale partnerorganisaties, of in het verband van het Eurostep-netwerk. In Nederland bundelt Hivos haar krachten met maatschappelijke organisaties die deskundig zijn op een van haar beleidsterreinen. Daarnaast werkt Hivos samen met verwante organisaties binnen de brancheorganisatie Partos.

Verantwoording

Hivos is een particuliere organisatie met een maatschappelijke doelstelling die een publieke functie vervult. Het Nederlandse publiek (in het bijzonder de humanistische achterban), de overheid, andere financiers en samenwerkingspartners en de partnerorganisaties in het Zuiden zijn de voornaamste belanghebbenden. Hivos werkt ISO-gecertificeerd en bezit het CBF-keurmerk.

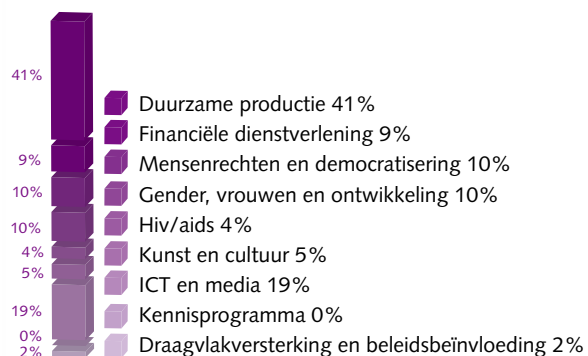
HIVOS KERNGETALLEN 2009

bedragen in duizenden euro's

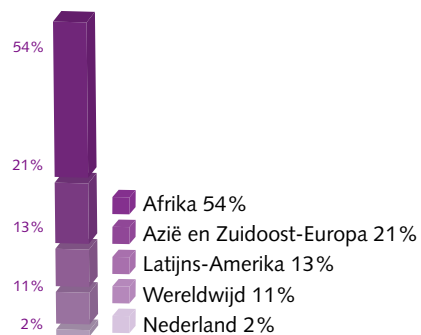
	2009	2008		2009	2008
<i>Cijfers conform richtlijn verslaggeving fondsenwervende instellingen</i>			PORTEFEUILLE (per 31 december)		
PROGRAMMA BATEN	124.471	98.067	Openstaande Programmaverplichtingen	115.696	86.250
Baten uit eigen fondsenwerving	1.383	1.358	Leningen/participaties Hivos-Triodos Fonds (HTF)	42.608	43.574
Baten uit acties derden	10.941	6.994	Aantal partnerorganisaties	851	834
Subsidies overheid - medefinanciering	47.789	68.356	EIGEN ORGANISATIE		
Subsidies overheid - overigen	62.792	18.308	Operationele kosten	12.452	10.847
Vrijgekomen middelen voor herbesteding	1.566	3.051	waarvan <i>beheer-en administratiekosten</i>	1.495	1.365
PROGRAMMA LASTEN	123.632	94.084	Resultaat (<i>na bestemming</i>)	198	546
<i>(nieuwe verplichtingen)</i>			Reserves	10.418	10.170
Duurzame productie en financiële dienstverlening	60.682	34.125	Aantal medewerkers	(193 vte) 241	(184,7 vte) 212
Mensenrechten, democratisering, vrouwen en ontwikkeling, Hiv/aids	30.521	30.941			
Kunst en cultuur; ICT en media	29.379	19.914			
Kennisprogramma		5.726			
Draagvlakversterking en beleidsbeïnvloeding	3.050	3.378			

Verplichtingen

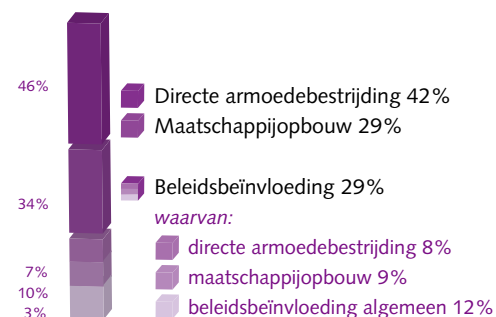
verplichtingen naar sector

naar regio

naar doelstellingen MFS

Hivos netwerk

	totaal 2008	beëindigde relaties	nieuwe relaties	totaal 2009
naar regio				
Afrika	248	16	17	249
Azië	251	28	40	263
Latijns-Amerika	205	33	22	194
Wereldwijd	102	4	22	120
Nederland	28	8	5	25
Totaal	834	89	106	851
naar sector				
Duurzame productie	169	29	14	154
Financiële dienstverlening	67	3	5	69
Mensenrechten en democratisering	155	8	23	170
Gender, vrouwen en ontwikkeling	125	11	23	137
Hiv/aids	85	5	3	83
Kunst en cultuur	121	14	20	127
ICT en media	74	11	9	72
Kennisprogramma	9	1	4	12
Draagvlakversterking en beleidsbeïnvloeding	29	7	5	27
Totaal	834	89	106	851

INHOUDSOPGAVE

HIVOS IN HET KORT	4	10. BELANGHEBBENDEN EN SAMENWERKING	57
HIVOS KERNGETALLEN 2009	6	Belanghebbenden	57
1. DIRECTIEVERSLAG	11	Samenwerking	59
2. BELEID EN STRATEGIE	14	11. BESTUURLIJKE EN INTERNE ORGANISATIE	62
3. <i>ACCESS TO OPPORTUNITIES</i>	17	Bestuurs- en adviesorganen	62
Duurzame productie	17	Werkorganisatie	62
Financiële dienstverlening en bedrijfsontwikkeling	20	Personeel en organisatie	63
4. <i>CIVIL CHOICES</i>	25	Keurmerken en kwaliteit	64
Mensenrechten en democratisering	27	ICT en administratie	65
Gender, vrouwen en ontwikkeling	28	Maatschappelijk verantwoord ondernemen	65
Hiv/aids	32	12. VERSLAG VAN DE RAAD VAN TOEZICHT	66
5. <i>CIVIL VOICES</i>	35	JAARREKENING	71
Kunst en cultuur	35	1. Financieel directieverslag	
ICT en media	38	2. Balans per 31 december 2009	
GEGEVENS PER CONTINENT	42	3. Rekening van baten en lasten 2009	
6. <i>BUILDING BRIDGES</i>	45	4. Kasstroomoverzicht 2009	
Voorlichting en draagvlakversterking	45	5. Grondslagen	
Beleidsbeïnvloeding	48	6. Toelichting op de balans per 31 december 2009	
7. KENNIS VOOR ONTWIKKELING	49	7. Overzicht van de programmafondsen 2009	
8. MONITORING, EVALUATIE EN INSPECTIE	52	8. Toelichting lastenverdeling 2009	
Resultaatmeting en capaciteitsversterking	52	9. Toelichting op de resultaten 2009	
Programma-evaluaties	52	ACCOUNTANTSVERKLARING	89
Inspecties en financiële verantwoording	53	BIJLAGEN	90
9. FONDSSENWERVING	54	1. Organogram	
Baten uit eigen fondsenwerving	54	2. Bestuurlijke organisatie	
Baten uit acties van derden	55	3. Verantwoordingsverklaring (samenvatting)	
Subsidies van overheden	55	4. Afkortingenlijst	
		5. Netwerken en strategische samenwerking	
		6. Uitgaven per land	
		7. Overige statistische gegevens	
		Colofon	102

01 DIRECTIEVERSLAG

Voor u ligt het jaarverslag 2009. Samen met onze partners hebben we hard gewerkt aan onze missie: het bereiken van een vrije, eerlijke en duurzame wereld. Op vele fronten is vooruitgang geboekt; tegelijkertijd heeft de economische crisis veel nieuwe armoede teweeg gebracht en veel instabiliteit gecreëerd. Dat is wat ons betreft geen aanleiding om bij de pakken neer te zitten, maar juist reden te meer om beter en effectiever te blijven werken aan ontwikkeling.

Wie betaalt de rekening?

Een eerlijke verdeling van de welvaart wereldwijd is de kern van ontwikkelingssamenwerking (OS). Er is nog een lange weg te gaan om dat te bereiken. Het is daarom zo wrang dat in tijden van crisis en tegenslag juist de landen en groepen die toch al kwetsbaar zijn het hardst worden getroffen. Dit patroon blijkt zich te herhalen, of het nu gaat om de gevolgen van de klimaatverandering of de effecten van de wereldwijde economische crisis. Dat is de tragiek van armoede en ongelijkheid in de wereld.

De economische crisis kwam bij veel ontwikkelingslanden hard aan. Opbrengsten van export en geldstromen van migranten namen fors af en investeringen in de economie liggen stil. Internationale donoren deden daar vervolgens nog een schepje bovenop door de budgetten voor ontwikkelingshulp te verlagen, juist op het moment dat die arme landen een extra duwtje in de rug nodig hebben. Het is duidelijk: het hemd is ons nader dan de rok, de armere ontwikkelingslanden betalen de prijs, terwijl ze part noch deel hebben aan de weeffouten van het mondiale financiële stelsel. Hivos vindt dit niet acceptabel. Wij zullen ons dan ook blijven inzetten voor een fatsoenlijke vorm van internationale samenwerking, die daadwerkelijk bijdraagt aan mondiale rechtvaardigheid.

Voorbij Kopenhagen

Duurzaamheid, een levensstijl en economie die rekening houden met wat de aarde kan dragen – dat zijn geen doelen van zweverige dromers maar een harde noodzaak, ook voor de toekomst van ontwikkelingslanden.

Hivos zet serieus in op het tegengaan van klimaatverandering, op werkelijke duurzaamheid en daarmee ook op een mentaliteitsverandering in onze maatschappij. Het adagium 'de vervuiler betaalt' is immers niet meer voldoende. We moeten in het rijke noorden beseffen dat voortdurende groei en toenemende consumptie onverenigbaar zijn met een waardig bestaan voor de wereldbevolking én met de eindigheid van de hulpbronnen op deze planeet. Wij waren dan ook teleurgesteld over de uitkomsten van de klimaatconferentie in Kopenhagen afgelopen december. Bindende afspraken zijn uit de bijeenkomst niet voortgekomen. De tegenstellingen tussen met name de rijke landen en de opkomende economieën laten niet alleen zien dat de wereld is veranderd, maar ook dat klimaat en ontwikkeling nauw met elkaar verweven zijn. Het noorden kan niet een bijdrage van het zuiden eisen om CO₂-uitstoot te beperken zonder perspectief voor ontwikkeling te bieden. De zelfbewuste houding van opkomende industrielanden zoals China, India en Brazilië ontslaat hen echter niet van de plicht om ook naar het eigen aandeel in het klimaatprobleem te kijken en voor duurzaamheid te kiezen.

Desondanks heeft de conferentie een aandacht voor het thema gegenereerd die zeer noodzakelijk is om tot nieuw beleid en praktische stappen te komen. Daarom was Kopenhagen wel een krachtige *wake up call* voor een wereldwijde beweging die een duurzame economie en samenleving bevordert.

Ontwikkeling in debat

Net na afloop van het verslagjaar bracht de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) zijn langverwachte rapport over ontwikkelingssamenwerking uit. Die publicatie is een welkome bijdrage aan het ontwikkelingsdebat. Het rapport biedt een veelomvattende analyse, rekt af met karikaturale beelden en relateert terecht de rol die hulp kan hebben. Tegelijkertijd is de WRR overtuigd van het belang van een actieve en weer innovatieve OS-rol voor Nederland. Dat is goed nieuws. Jammer genoeg schiet de WRR tekort in de aandacht voor de politieke processen die ontwikkeling (mede) bepalen: de rol van machtselites, de afweging van verschillende belangen, en de rol die burgers en maatschappelijke

bewegingen daarbij kunnen spelen. Voor Hivos staat deze dimensie juist centraal. Werkelijk duurzame ontwikkeling vraagt om emancipatie van achtergestelde bevolkingsgroepen, een betere positie van vrouwen en een bewust streven naar herverdeling van welvaart. In dat proces is de participatie van burgers onmisbaar. Ontwikkelingssamenwerking zoals Hivos die graag beoefent, moet hen in staat stellen zichzelf te ontwikkelen en hun overheden ter verantwoording te roepen. Hivos zal haar visie en ervaringen van harte inbrengen in het debat.

Op weg naar MFS-2

In 2011 zal een nieuwe periode van het subsidiestelsel voor particuliere ontwikkelingsorganisaties (MFS-2) van start gaan. Halverwege 2009 kwam de toenmalige minister Koenders met het langverwachte beoordelingskader en aanvraagstramien. Belangrijke elementen zijn de noodzaak van een landenspecifieke aanpak (maatwerk), de nadruk op complementariteit met het bilaterale beleid en het aanmoedigen van onderlinge samenwerking tussen de subsidieaanvragers. Wij juichen deze benadering toe; deze accenten sluiten goeddeels aan op bestaand beleid, zoals de keuze om ter plekke aanwezig te zijn – met Hivos-staf en kantoren – en het streven om alle relevante partijen bij onze programma's te betrekken. Ook heeft Hivos een lange en sterke traditie van samenwerking met verwante organisaties. In dat werk zoeken wij naar aanvullende kennis, contacten en vergroting van slagkracht. Dat is ook de basis van de nieuwe alliantie die Hivos met IUCN NL, Mama Cash en Press Now heeft gevormd. Voortbouwend op de eigen sterktes en onderlinge complementariteit heeft de alliantie een gezamenlijk en ambitieus plan voor de periode 2011-2015 ontwikkeld, dat ter financiering is voorgelegd binnen het MFS-2 op 1 december 2009. Hivos treedt op als penvoerder en draagt de verantwoordelijkheid voor het gezamenlijke plan.

Organisatie en personeel

Aansluitend op het subsidietraject hebben wij ons institutionele beleid tegen het licht gehouden en op drie punten aanzienlijk aangescherpt. Om te beginnen zal Hivos steviger inzetten op een programmatische manier van werken, waarbij opschaling, het betrekken van diverse partijen naast eigen partners en de inbreng van eigen deskundigheid tot meer impact moeten leiden. Dit vereist een grote kennis van de lokale context en een actieve aanwezigheid ter plekke. Het tweede punt betreft dan ook de opening van twee nieuwe Hivos-regiokantoren in Bolivia en Kenia (naast de bestaande vier) en de overheveling van het programmabeheer van Den Haag naar deze kantoren. Dit heeft de nodige gevolgen voor staf en werkorganisatie: het hoofdkantoor in Den Haag zal kleiner worden en het zwaartepunt van de activiteiten zal verschuiven. Ten slotte zullen we de invloed van Zuidelijke actoren op het Hivos-beleid versterken en deze

invloed formaliseren door de instelling van lokale *Policy Councils*, waarin mensen uit verschillende geledingen van de lokale maatschappij zitting zullen nemen. Een en ander zal in de loop van 2010 zijn beslag krijgen.

In de afgelopen jaren is reeds ingezet op een sterkere betrokkenheid van Hivos bij de uitvoering van grotere programma's. Naast genoemde regiokantoren hebben we in negen landen lokale kantoren opgezet om de uitvoering van programma's in goede banen te leiden. Dat vergde eveneens een gerichte inspanning op het gebied van de interne controle- en kwaliteitssystemen. De opbouw van een nieuwe database en projectadministratie ter ondersteuning van de wereldwijde activiteiten van Hivos ging in 2009 van start en is thans in een gevorderd stadium. Het aantal medewerkers is door genoemde ontwikkelingen wederom toegenomen en bedraagt nu 241 personen wereldwijd. Deze uitbreiding komt vooral voor rekening van de grote programma's die met bijdragen van internationale fondsen worden uitgevoerd. Deze ontwikkelingen onderstrepen des te meer het belang van een professionele staf. Voor de versterking van de professionaliteit van medewerkers in brede zin hebben we de Hivos Academy opgezet. Dit meerjarig trainingstraject voor Hivos-medewerkers, mede ontwikkeld door bureau Context, werd in 2009 voortgezet en is nu ook in de regiokantoren ingebed.

Voorlichting en fondsenwerving

Voorlichting over het werk van Hivos-partners staat centraal in onze activiteiten in Nederland (programma *Building Bridges*). Daarmee wil Hivos bijdragen aan een betere beeldvorming over ontwikkelingsprocessen en de rol van *civil society* in het Zuiden; tevens willen wij gedragsverandering in het Noorden stimuleren, zowel bij het publiek als bij bedrijven en de politiek. Naast de al langer lopende Alliance2015-campagne rondom kinderarbeid lag de nadruk in 2009 op de thema's klimaatverandering en homo-emancipatie. Met de campagne Stop Kinderarbeid bereikten wij vijf miljoen mensen in Europa, zetten we de politiek aan tot actiever beleid en creëerden we met partners 'kinderarbeidvrije zones' in ontwikkelingslanden. Op Roze Zaterdag zetten wij de moeilijke positie van homo's in veel landen op de kaart.

Een belangrijk instrument in ons werk op het gebied van klimaat en duurzame energie is het Hivos Klimaatfonds. Burgers, bedrijven en organisaties blijken gemotiveerd om hun CO₂-uitstoot te compenseren door in het Zuiden duurzame energieprojecten mogelijk te maken. Onze Alliance2015-partners in Duitsland en Denemarken zullen nu ook het concept gaan inzetten. Voor een groter bereik onder bedrijven wil

Hivos de de mogelijkheid van de zogenoemde *gold standard* certificatie inbouwen. Het verkrijgen van deze certificering is echter een langdurig proces, dat wij in de loop van 2010 waarschijnlijk zullen afronden.

De opbrengst van de eigen fondsenwerving bedroeg 1,4 miljoen euro. Als beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij ontving Hivos het afgelopen jaar wederom 500 duizend euro. Begin 2010 mochten wij met veel genoegen vernemen dat deze bijdrage voortaan zal worden verdubbeld. Dit betekent niet alleen een verdere verbreding van het financiële draagvlak van Hivos, maar ook een erkenning van de kwaliteit en herkenbaarheid van ons werk.

Programma en financiën

Naast deze nieuwe initiatieven werkte Hivos in 2009 verder aan de uitvoering van het meerjarenplan 'Geen grenzen aan mensen'. In dit kader ontvingen 851 partnerorganisaties in het Zuiden financiële steun van Hivos. Zij – en de mensen om wie het gaat – waren de belangrijkste actoren bij de invulling en uitvoering van de doelstellingen van de programma's. Hivos ging daarom voort met aanzienlijke investeringen in verbetering van de kwaliteit van hun werk door middel van gerichte trajecten van organisatie- en capaciteitsversterking. Door vernieuwing van het partnerbestand (gemiddeld 15% per jaar) bleef Hivos nieuwe kansen creëren voor vernieuwende, jonge initiatieven.

Met tevredenheid stellen we vast dat partners ondanks soms forse politieke en economische tegenwind vooruitgang boekten. Duizenden kleine producenten hebben toegang gekregen tot markten en tot betere prijzen, onder meer door samenwerking met bedrijven; in veel landen droeg 'politieke scholing' van vrouwen door onze partners bij aan een aanzienlijke stijging van het aantal vrouwelijke parlementsleden. In Iran werd het werk van partners helaas vrijwel onmogelijk gemaakt. Ontwikkeling verloopt nu eenmaal niet lineair, maar dat gegeven sterkt ons en onze partners nog meer in het volharden in de strijd tegen onderdrukking en armoede.

In samenwerking met de Triodos Bank werd de steun aan microfinancieringsinstellingen voortgezet. In 2009 ontvingen 62 Zuidelijke partners kapitaal en adviezen via het Hivos-Triodos Fonds (HTF). Door de effecten van de crisis liep het volume van de verstrekte kredieten, in 2008 nog 43,6 miljoen euro, licht terug tot 42,6 miljoen euro. Daarentegen maakte het aantal Nederlandse burgers dat door de inleg van spaargeld bijdroeg aan de leningen van HTF een spectaculaire groei door. Het bedrag aan spaargelden die zij beschikbaar stellen via het Noord-Zuid Spaarplan in samenwerking met de Triodos Bank steeg van 49,7 miljoen euro naar

maar liefst 80,1 miljoen euro. Het aantal spaarders nam toe van 5.700 naar bijna 7.800. De toenemende belangstelling van het publiek voor microfinanciering komt samen met een groeiend bewustzijn van de rol die banken kunnen vervullen in duurzame ontwikkeling, daar en hier. Het spaarprogramma blijft voor Hivos een van de belangrijkste instrumenten om actieve steun van Nederlandse burgers voor haar werk te mobiliseren.

In totaal bereikte Hivos 11,4 miljoen mensen en hun families. Voor het werk van Hivos kwam in totaal 125,5 miljoen euro beschikbaar. Hiervan is 124 miljoen euro toegekend aan partners in het Zuiden. Het jaar werd afgesloten met een positief resultaat van 198 duizend euro.

Tot slot

In dit jaarverslag leggen we verantwoording af aan onze donoren, donateurs en partners. We geven u een overzicht van de meest saillante activiteiten van Hivos en haar partners in 2009; de successen maar ook de zaken die minder goed gingen. Want ontwikkeling en internationale samenwerking is weerbarstige materie en een zaak van lange adem. Dat vraagt om optimisme, vertrouwen in de kracht van mensen en blijvende inzet. Dat alles ten behoeve van meer rechtvaardigheid in de wereld, met betere kansen voor al haar burgers.

Den Haag, april 2010

Manuela Monteiro, *algemeen directeur*
Allert van den Ham, *directeur programma's en projecten*

02

BELEID EN STRATEGIE

Ontwikkeling laat zich niet van buitenaf sturen, maar wél stimuleren. Daarom vertrouwt Hivos op de kracht en creativiteit van mensen in ontwikkelingslanden zelf. Als zij de kans en de middelen krijgen, kunnen zij in hun eigen bestaan voorzien, opkomen voor hun rechten en hun leven vorm geven. Armoede is meer dan materieel gebrek. Het wordt vooral veroorzaakt door onrechtvaardige maatschappelijke en politieke verhoudingen, mondiaal en nationaal. Directe armoedebestrijding (toegang tot bestaansmiddelen) gaat voor ons hand in hand met het aanvechten van onrechtvaardige machtsrelaties. Ervoor zorgen dat groepen die nu buiten de boot vallen meer te zeggen krijgen in het politieke, economische en culturele domein, is daarbij cruciaal. Om ingrijpende veranderingen tot stand te brengen, zijn echter organisaties nodig. Alleen door het bundelen van krachten kunnen burgers effectief tegenspel bieden aan de staat en economische machten. Daarom ondersteunen wij ruim 800 partnerorganisaties in 30 landen. Die steun komt in de vorm van geld, maar ook door lokale organisaties toegang te bieden tot kennis en contacten of door samen met hen campagnes op te zetten.

Strategieën

Hivos werkt aan duurzame armoedebestrijding. Dat betekent dat wij ons niet alleen richten op verbetering van de levensomstandigheden en positie van mensen die in structurele armoede leven, maar ook op het wegnemen van de oorzaken van armoede en onderdrukking. Hivos doet dat met haar partners, zowel in de landen zelf als internationaal, inclusief Nederland. Om dit te bereiken, hanteren we een drievoudige strategie, waarin directe armoedebestrijding, maatschappijopbouw en beleidsbeïnvloeding samen gaan en elkaar versterken.

Directe armoedebestrijding biedt mensen de middelen om zichzelf uit de armoede te tillen: geld om een eigen bedrijfje op te zetten (microfinanciering), kennis om toegang tot markten te verkrijgen, scholing en technische hulpmiddelen om inkomen te verwerven.

Maatschappijopbouw, de versterking van lokale organisaties en van de *civil society* als geheel, staan voor Hivos centraal. Zo lang arme mensen niet in staat zijn om hun gemeenschappelijke belangen te behartigen, blijven armoede, onrecht en ongelijkheid bestaan. Sterke organisaties en een krachtige *civil society* zijn op hun beurt cruciaal voor directe armoedebestrijding en beleidsbeïnvloeding.

Beleidsbeïnvloeding – gericht op lokale, nationale en internationale overheden, instellingen en bedrijven – is nodig om wetgeving, regels en markten te laten werken ten gunste van arme groepen. Sommige partners specialiseren zich in beleidsbeïnvloeding, maar de meeste organisaties zijn hier ook op een of andere manier mee bezig. Met haar eigen activiteiten op dit gebied wil Hivos het beleid en gedrag beïnvloeden van zowel beleidsmakers als ondernemers, maatschappelijke organisaties en burgers.

In haar gehele werk streeft Hivos naar het verbeteren van de positie van vrouwen. Daarom steunen we niet alleen vrouwenorganisaties, maar verlangen wij ook van partners werkzaam op andere gebieden, dat zij de rechten en belangen van vrouwen integraal opnemen als onderdeel van hun werk.

Landenkeuze en lokale aanwezigheid

In haar werk concentreert Hivos zich op 30 landen. In een aantal regio's zijn wij zelf aanwezig. Naast het hoofdkantoor in Den Haag hebben we al vele jaren vier regiokantoren in Costa Rica, India, Indonesië en Zimbabwe. Hivos-medewerkers werken op afstand samen in 'virtuele' internationale teams. Om nog dichter bij de partners te staan, zijn in een aantal landen lokale kantoren opgericht. Via deze vertegenwoordigingen, in onder meer Oost- en Zuidelijk Afrika en Zuid-Amerika, verzorgt Hivos de uitvoering van grote programma's in samenwerking met internationale fondsen. Het is de bedoeling dat de lokale kantoren, waar mogelijk, naar verloop van tijd als zelfstandige eenheden hun werkzaamheden voortzetten.

Rollen en partnerbeleid

Hivos steunt lokale organisaties met financiële middelen, maar ook op andere manieren. De laatste jaren is Hivos steeds actiever op het gebied van kennis. Sinds 2007 bestaat een breed kennisprogramma dat verschillende soorten kennis integreert en beschikbaar maakt voor partners en andere actoren op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast steunen we onze partners door zelf activiteiten te ondernemen om het beleid van overheden, VN-instellingen en bedrijven te beïnvloeden. In Nederland, Europa en mondiaal.

Hivos selecteert haar partners op basis van haar missie, visie en strategie. Sommige partners zijn actief in internationale beleidsbeïnvloeding, andere werken op het niveau van lokale gemeenschappen. Wij besteden daarbij veel aandacht aan lidmaatschapsorganisaties. Hivos gaat uit van de plannen die partners zelf opstellen en beoordeelt of deze realistisch zijn gezien hun capaciteit en strategie. Wel streven we er bewust naar om prille initiatieven, die nog niet aan alle eisen voldoen, een kans te geven. Hivos ondersteunt bij voorkeur partnerorganisaties als geheel in plaats van alleen hun activiteiten. Zo krijgen zij de kans om te investeren in de versterking van de eigen organisatie en te leren van hun ervaringen. Om de afhankelijkheid van Hivos als enige donor te beperken, is de periode van financiering in principe beperkt tot tien jaar.

03 ACCESS TO OPPORTUNITIES

Ondernemende mensen, ook binnen arme en gemarginaliseerde groepen, kunnen zélf hun positie verbeteren. Ze moeten dan wel de mogelijkheid hebben om hun producten te verkopen tegen een redelijke prijs. Een bescheiden startkapitaal en toegang tot kennis kan veel producenten en ondernemers helpen hun bedrijf van de grond te tillen. Met het programma *Access to Opportunities* wil Hivos arme mensen een eerlijke kans bieden om in hun eigen bestaan te voorzien. Sociale rechtvaardigheid, ecologische duurzaamheid en financiële haalbaarheid gaan daarbij hand in hand. Het programma heeft twee themagebieden: Duurzame productie (inclusief energie, klimaat en biodiversiteit) en Financiële dienstverlening & bedrijfsontwikkeling (met microfinanciering en bedrijfsontwikkeling als kernactiviteiten).

Hoofddoelstellingen van het programma Access to Opportunities zijn:

- o Kleine producenten meer toegang bieden tot markten die een betere prijs bieden voor kwaliteitsproducten;
- o Arme groepen toegang geven tot meer financiële diensten (vooral microfinanciering);
- o Verbetering van het beleid van overheden en ondernemingen op het gebied van duurzame economische ontwikkeling.

Voornaamste resultaten in 2009 op deze gebieden zijn:

Algemeen:

- o In totaal bereikten Hivos en haar partners via het programma *Access to Opportunities* 7 miljoen mensen;
- o 223 partners die zich inzetten voor duurzame productie en financiële dienstverlening ontvingen steun van Hivos;
- o Deze partners kregen voor hun activiteiten in 2009 van Hivos de beschikking over in totaal ruim 58 miljoen euro.

Specifiek:

- o 80 duizend boeren en boerinnen kunnen voortaan voldoen aan de eisen van kwaliteitsmarkten voor onder meer koffie, fruit, groenten, noten en rijst. Ondanks de economische crisis blijft de vraag naar

- o kwaliteitsproducten met een biologisch of fair trade keurmerk in stand;
- o Het aantal cliënten van instellingen voor microfinanciering (mfi's) bedroeg 5,6 miljoen, van wie 75 procent vrouwen;
- o Bijna 10 duizend startende ondernemers in Zuidelijk Afrika, India en Indonesië konden met steun van Hivos een bedrijfje opzetten;
- o Hivos-partners in 15 landen hebben overheden en internationale organisaties zo ver gekregen dat zij maatregelen namen om de groei van nationale kwaliteitsmarkten of duurzame landbouw te bevorderen;
- o 9 netwerken van organisaties die actief zijn in de financiële dienstverlening hebben succesvol bijgedragen aan verbetering van de wetgeving op het gebied van microfinanciering.

Duurzame productie

Toegang tot markten

Hivos helpt boeren in ontwikkelingslanden hun producten af te zetten op markten waar zij een redelijke prijs krijgen. Kwaliteitsmarkten, voor (agrarische) producten die aan bepaalde sociale, kwaliteits- en milieueisen voldoen, waren daarvoor jarenlang de aangewezen plaats. Op de reguliere wereldmarkt waren de prijzen altijd laag. Dat is inmiddels veranderd. Een structurele schaarste op de voedselmarkten dreigt, wat voor kleine producenten risico's, maar ook kansen op hogere prijzen oplevert. Produceren voor de biologische of fair trade markt blijft daarnaast een goed instrument voor armoedebestrijding, maar een grotere nadruk op productiviteit blijkt hard nodig. Hivos richt zich daarom niet meer uitsluitend op kwaliteitsmarkten.

Gelukkig blijken spelers op de reguliere markt steeds vaker bereid om te voldoen aan kwaliteitseisen, ook omdat zij daardoor betere producten kunnen leveren. Met partners als Utz Certified en de Tropical Commodity Coalition (TCC) werkten wij wederom aan betere prijzen en arbeidsomstandigheden voor kleine producenten van koffie, thee en cacao. Zo waren wij actief betrokken bij de totstandkoming van de Utz cacaostandaard.

Activiteiten op het gebied van Duurzame productie 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	50	37	48	19	154
Verplichtingen	34.180	9.005	1.580	3.244	48.009
Duurzame productie als percentage van de totale regionale verplichtingen	54%	38%	11%	25%	41%

Activiteiten op het gebied van Financiële dienstverlening 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	23	25	14	7	69
Verplichtingen	2.250	3.640	2.357	2.099	10.346
Financiële dienstverlening als percentage van de totale regionale verplichtingen	4%	15%	16%	16%	9%

Dit is een belangrijk instrument om te bereiken dat steeds meer grote bedrijven 'eerlijke' cacao verwerken in hun chocolade. Met succes: Verkade koopt vanaf 2009 uitsluitend fair trade-cacao in. Ook Mars is bereid de komende jaren chocola te verkopen die voldoet aan keurmerken. Duurzame productie kan in onze visie niet zonder bewuste consumenten. Met TCC, de vroegere Koffiecoalitie, streeft Hivos al jaren naar een groter marktaandeel van eerlijke koffie. Dankzij die inspanningen bedraagt de consumptie van gecertificeerde koffie in Nederland inmiddels een kwart van het totaal. Dat blijkt onder meer uit de snelle toename van het aantal verkooppunten dat uitsluitend koffie met een keurmerk serveert.

www.coffeesupportnetwork.org | www.utzcertified.org
www.fairtrade.net | www.ifat.org | www.teacoffeecocoa.org

Hivos ondersteunt boeren bij het verbeteren van productieprocessen. Zo kunnen deze producenten beter inspelen op de (steeds hogere) eisen van de markt en hun bereik vergroten. Dat heeft ook in 2009 vruchten afgeworpen. Via kwaliteitsmarkten konden 80 duizend georganiseerde

producenten meer inkomsten verwerven. Partners in India en Oost-Afrika wisten lokale en regionale markten steeds vaker toegankelijk te maken voor kleine boeren. Onder de middenklasse in landen als India, Indonesië en Singapore nam de vraag naar biologische voedingsmiddelen toe, terwijl partnerorganisaties ook nieuwe contracten wisten af te sluiten met supermarktketens in Oost-Afrika en Midden-Amerika. Buiten de kwaliteitsmarkten konden nog eens tienduizenden boeren met steun van Hivos-partners een betere aansluiting vinden op reguliere markten. Bijvoorbeeld in Kirgizië, waar verbouwers van pootaardappelen veel hebben geïnvesteerd in de verhoging van de productie en een betere kwaliteit van hun product. Die inspanningen werden beloond met een hogere afzet van deze aardappels in het buitenland. In Indonesië wisten kleine producenten van palmolie met steun van Hivos-partner Setara hun opbrengst per hectare aanzienlijk te verhogen.

Met meer kennis over het verbeteren van landbouwmethoden en over bedrijfsvoering kunnen boeren uiteindelijk meer verdienen. Samen met

lokale organisaties zette Hivos daarom trainingsprogramma's op om trainers voor producenten op te leiden. Dat bleek te werken in Kenia en Indonesië, waar ruim 20 duizend koffieboeren de productie wisten te verhogen en daarmee soms wel 60% meer inkomsten konden krijgen. Honingproducenten in Zambia konden na training een kwaliteitskeurmerk verwerven, waardoor de afzetmogelijkheden van deze honing sterk toenamen. In Kirgizië wisten boeren ondanks de dalende wereldmarktprijzen nog steeds een goede opbrengst te verkrijgen uit de verkoop van biologische katoen.

Om de schaal van hun bedrijvigheid te vergroten is voor producenten de toegang tot grote ondernemingen cruciaal. Hivos stimuleert deze ontwikkeling en brengt die contacten graag tot stand. Daardoor konden kleine boeren in de afgelopen jaren meer van hun producten afzetten. In Tanzania koopt Unilever nu noten in van kleine producenten. Ook Unilever India heeft een langetermijncontract afgesloten waarbij kleine boeren 95% van hun koffie tegen een goede prijs kunnen verkopen. Ook met andere grote bedrijven zetten Hivos-partners de samenwerking voort. Producentenorganisaties in Indonesië leverden palmsuiker aan Big Palm Tree, ECOM nam koffie af van kleine boeren in Kenia en door samenwerking met het Italiaanse Alce Nero konden Midden-Amerikaanse producenten hun waar naar Europa exporteren. Zodoende krijgen kleine producenten meer mogelijkheden om hun waar tegen een goede prijs te verkopen. Het zijn echter vaak moeizame processen waarbij succes niet gegarandeerd is. In Zuid-Afrika kwam de aanvankelijk veelbelovende samenwerking van supermarktketen Woolworths met een aantal lokale producenten van biologische producten ten einde. Dat had vooral te maken met de economische crisis, waardoor de markt instortte.

Door de grote hoeveelheid keurmerken bestaat het risico dat consumenten en producenten door de bomen het bos niet meer zien. De diverse standaard- en certificeringsorganisaties hebben ieder hun eigen trainingsmethoden, wat niet bijdraagt aan gerichte ondersteuning van producenten. Als lid van het Sustainable Coffee Action Network (SCAN) werkt Hivos aan meer samenhang tussen die standaarden. In de koffiesector stimuleren wij de ontwikkeling van trainingen die boeren in staat moeten stellen zich tegelijkertijd voor diverse keurmerken te kwalificeren. In Peru, Honduras, Vietnam en Tanzania liet Hivos een studie uitvoeren om te komen tot betere samenwerking tussen organisaties die koffieboeren ondersteunen. Tegelijkertijd hebben wij samen met Solidaridad trainingsmateriaal, dat voor elk keurmerk te gebruiken is, ontworpen en uitgetest.

www.solidaridad.nl

Kennisprogramma

Hivos streeft voortdurend naar verbetering van haar steun aan kleine producenten en wil verstandig inspelen op veranderende omstandigheden. Binnen haar kennisprogramma *Small producer agency in a globalized market* heeft Hivos onderzoek laten doen naar de werking van de markt en de kansen en bedreigingen voor arme producenten. Het programma brengt wetenschappelijk onderzoek en ervaringen uit de ontwikkelingspraktijk samen als aanzet voor nieuwe strategieën die de positie van kleine producenten kunnen verbeteren. De activiteiten in 2009 worden beschreven in hoofdstuk 7.

Biodiversiteit

Het behoud van biodiversiteit wordt nog steeds bedreigd door groot-schalige kap van natuurgebieden, monoculturen in de landbouw, onverantwoord gebruik van pesticiden en genetisch gemodificeerde organismen. Gelukkig hebben steeds meer beleidsmakers en bedrijven oog gekregen voor de noodzaak om biodiversiteit, en vooral de genetische variëteit van (voeding)gewassen, in stand te houden. Zij zien dat kleine boeren die biodiversiteit handhaven meer en betere gewassen produceren. Ook kunnen deze producenten zich beter aanpassen aan veranderende markten en weersomstandigheden. Partnerorganisaties helpen boeren om zelf beter zaaigoed te kweken, waardoor zij op termijn kunnen blijven beschikken over een brede selectie van kwalitatief hoogwaardig zaaigoed.

Hivos beschouwt behoud van biodiversiteit binnen productieprocessen als een belangrijk middel voor werkelijk duurzame armoedebestrijding en steunt daarom activiteiten op dit gebied vanuit het Biodiversiteitsfonds (BDF). Dit fonds, opgericht door het ministerie van Buitenlandse Zaken en beheerd door Hivos en Oxfam Novib, financiert 25 internationale organisaties. BDF steunde in 2009 onder andere IFOAM, de wereldwijde beweging voor biologische landbouw, om lokale markten in ontwikkelingslanden verder te ontwikkelen. Met een goedkopere methode van certificering kunnen grotere groepen boeren de markt voor duurzame producten betreden. Biologische productie zorgt zo voor hogere inkomens en heeft een gunstig effect op de biodiversiteit in en om het boerenbedrijf.

www.ifoam.org

Verder steunde het biodiversiteitsfonds een programma in vijf landen in Azië om boeren goed zaaigoed te laten produceren. Daardoor nam de productie van rijst duidelijk toe, wat een bijdrage leverde aan vermindering van honger in bepaalde regio's.

Energie

Toegang tot energie is essentieel voor ontwikkeling. Tegelijkertijd moet de uitstoot van broeikasgassen worden teruggedrongen om die ontwikkeling ook duurzaam te maken. Met onze partners maken wij biogas, verbeterde houtfornuizen, kleinschalige waterkrachtcentrales en zonnepanelen bereikbaar voor arme groepen.

Die activiteiten besloegen de afgelopen jaren een breed terrein, soms klein en experimenteel, maar steeds vaker ook grootschaliger programma's. Het *Biogas for Africa Partnership Programme*, dat Hivos met SNV en het ministerie van Buitenlandse Zaken onderneemt, beoogt in vier jaar minstens 70 duizend biogasinstallaties te laten bouwen in zes Afrikaanse landen.

Een gelijksoortig programma loopt in Indonesië. In 2009 zijn al deze programma's van start gegaan en werden de eerste honderden biogas-installaties gebouwd. Vooral vrouwen profiteren van biogas; zij hoeven geen hout meer te verzamelen en kunnen koken in een schone, rookvrije keuken, wat de kans op oog- en longaandoeningen aanzienlijk vermindert. Biogas wordt gewonnen uit mest; dat betekent een besparing van brandstoffen en minder productie van broeikasgas. Om die reden telt vermindering van de uitstoot door gebruik van biogas nu ook mee voor de compensatie van uitstoot van broeikasgassen volgens wereldwijde afspraken.

www.snvworld.org

In Tanzania speelde onze partner TaTEDO een belangrijke rol in het laten bouwen van efficiënte houtfornuizen, waardoor de vraag naar brandhout aanzienlijk vermindert. In 2009 zijn meer dan 700 fornuizen gebouwd en naar verwachting zal dit aantal in 2010 verdubbelen. In Indonesië heeft Hivos-partner IBEKA al meer dan 60 verschillende kleinschalige waterkrachtcentrales gebouwd en is een grotere centrale in aanbouw. Het geld voor de bouw schiet Hivos voor, maar uiteindelijk betalen de gebruikers de centrale zelf, evenals de elektriciteit die ze afnemen. Voor meer verlichting, bedrijvigheid en communicatiemogelijkheden hebben zij dat graag over. De overgebleven elektriciteit verkopen ze aan het netwerk, wat het dorp nog meer ontwikkelingskansen biedt.

www.tatedo.org

Alle emissiereducties uit biogas worden via het Hivos Klimaatfonds verkocht als compensatie voor uitstoot in Nederland. Dat geld investeert Hivos in de uitbreiding van het programma. Het Hivos Klimaatfonds ontving in 2009 van particulieren, bedrijven en overheden een bedrag van 93 duizend euro.

www.hivosklimaatfonds.nl

verkocht als compensatie voor uitstoot in Nederland. Dat geld investeert Hivos in de uitbreiding van het programma. Het Hivos

Financiële dienstverlening en bedrijfsontwikkeling

Microfinanciering

Voor het tweede opeenvolgende jaar had de microfinancieringssector te maken met de gevolgen van de wereldwijde economische crisis. Banken stellen zich terughoudender op tegenover investeringen in microfinanciering. Belangrijker nog is dat klanten van microfinancieringsinstellingen (mfi's) meer moeite hadden om hun leningen terug te betalen. Dat merken ook onze partners. De Boliviaanse mfi Promujer kreeg bijvoorbeeld ruim een kwart minder aan afbetalingen van haar cliënten dan in 2008 en financiële organisaties in Nicaragua kwamen ook in de problemen. In India daarentegen bleven de door Hivos gesteunde mfi's gelukkig stevig doorgroeien. Die verschillen zijn een afspiegeling van de sterk uiteenlopende effecten van de crisis per regio.

De problemen in de financiële wereld hebben het belang van ethisch en duurzaam bankieren nog eens onderstreept. Spaarders zijn zich bewuster van de gevolgen van hun beslissingen. Dat bracht ook een groei met zich mee van de Triodos bank, waarmee Hivos al sinds 1994 samenwerkt in het Hivos-Triodos Fonds (HTF). HTF verschaft leningen en participaties aan microfinancieringsinstellingen. Het kapitaal daarvoor wordt verschaft door de inleg van spaarders binnen het Noord-Zuid Spaarplan. In 2009 steeg het gespaarde volume van 49,7 miljoen euro tot maar liefst 80,1 miljoen euro. De HTF-portefeuille bedroeg 42,6 miljoen euro, tegen 43,6 miljoen euro in 2008. Daarmee kon het fonds 62 mfi's van middelen voorzien. Het aantal cliënten van deze partnerorganisaties bedroeg 5,6 miljoen, van wie 75 procent vrouwen.

www.triodos.nl

Hivos werkt met een 'groeimodel' voor microfinancieringsinstellingen. Beginnende mfi's krijgen, naast steun voor de opbouw van hun organisatie, startkapitaal en inhoudelijke begeleiding – het zogenoemde *seed capital* pakket. Als zij organisatorisch en financieel sterk genoeg zijn, komen partners in aanmerking voor meer marktconforme leningen van het HTF of voor andere financiering. Die aanpak is succesvol gebleken: 70% van de partners die sinds 2002 aan het programma deelnamen, werken binnen vijf jaar kostendekkend. In totaal konden vijf *seed capital* partners doorgroeien en kapitaal op commerciële basis aantrekken.

Hivos streeft naar een nog sterkere nadruk op de rol van microfinanciering als instrument voor duurzame armoedebestrijding, 'groen' ondernemerschap en emancipatie van vrouwen. Het beter meten van de sociale resultaten van microfinanciering is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Met partners en gespecialiseerde instellingen werken wij al enkele jaren

aan de methodiek voor dit *social performance measurement* (SPM), die steeds meer ingang vindt in het partnernetwerk. Partners als SEF in Zuid-Afrika en Redcamif in Midden-Amerika spelen hierin een grote rol.
www.sef.co.za

Beter beleid voor microfinanciering

In negen landen ondersteunen wij netwerken van mfi's die zich inzetten voor een beter beleid voor microfinanciering. Om goed te kunnen functioneren, hebben mfi's een adequate wetgeving en een constructieve relatie met de toezichthoudende bank nodig. Gespecialiseerde training en advies zijn voor mfi's eveneens een voorwaarde voor hun ontwikkeling. Dit alles is niet vanzelfsprekend in Ecuador, Oeganda of Zimbabwe. Daarom dragen onze partners bij aan de versterking van de microfinancieringssector. Een goed voorbeeld is ZAMFI, die in Zimbabwe binnen de nieuwe wet op de banken ook microfinanciering wist te laten opnemen. De wetgever werd over de streep getrokken door een grondige analyse die ZAMFI uitvoerde onder mfi's, die na jaren van economische chaos behoefte hebben aan kapitaal en organisatieontwikkeling.

Werken aan een beter beleid is ook een belangrijk terrein waarop MicroNed actief is. In dit netwerk coördineert Hivos activiteiten op het gebied van financiële dienstverlening samen met Cordaid, ICCO, Oxfam Novib en de Rabobank Foundation. MicroNed verzorgt staftrainingen aan de leden, organiseert beleidsontwikkeling rond relevante thema's en coördineert de uitvoering daarvan in een aantal kernlanden. Binnen MicroNed is Hivos verantwoordelijk voor de beleidsontwikkeling rond *social performance measurement* en *seed capital packages*, evenals voor de coördinatie van activiteiten in India, Indonesië, Tanzania en Ecuador. Daarnaast maakt MicroNed zich sterk voor meer aandacht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen bij banken en financiële instellingen in het Zuiden. Hivos is voorzitter van MicroNed en huisvest het secretariaat.

www.micro-ned.nl

Hivos-partners leveren ook diensten als verzekeringen en spaarmogelijkheden aan arme groepen, met name vrouwen en mensen met hiv/aids. De Micro Insurance Academy (MIA), een regionaal kenniscentrum en opleidingsinstituut voor organisaties die zich richten op microverzekeringen in India, heeft op dit gebied een behoorlijke staat van dienst. MIA heeft in samenwerking met zowel Indiase basisorganisaties als de universiteiten van Rotterdam en Keulen een project opgezet over een ziektekostenverzekering die toegankelijk is voor armen. Voor dit werk ontving MIA-voorzitter David Dror een prijs als 'persoon van het jaar' van de Aziatische verzekeringsindustrie. Ook in Mozambique werkten

SOCIALE PRESTATIES ALS ROEPING

De sector van microfinanciering in Midden-Amerika is redelijk ontwikkeld. Hivos werkt al jarenlang samen met het Red Centroamericana de Microfinanzas (Redcamif), het regionale netwerk van microfinancieringsorganisaties. Dit netwerk speelt een grote rol in het promoten van manieren om de sociale resultaten vast te stellen (*social performance measurement*). Met die aanpak kunnen mfi's beter

bepalen of hun werk voldoende aansluit op de behoeften van arme mensen. 'De impact van microfinanciering in Midden-Amerika is significant, maar nog niet voldoende', aldus Iván Gutiérrez, directeur van Redcamif, 'Meer dan anderhalf miljoen mensen, veelal (alleenstaande) vrouwen, zijn erin geslaagd hun ondernemingen te laten groeien dankzij kleine kredieten, met een gemiddelde omvang van 350 euro.

Door economisch actief te zijn, kunnen deze arme mensen de kwaliteit van hun leven verhogen, niet alleen in economische zin maar ook sociaal en politiek', zegt Gutiérrez op basis van jarenlange ervaring. 'Dit geldt met name, zij het nog niet voldoende, voor vrouwen'.

De aanpak van Redcamif draagt volgens Iván Gutiérrez ook op langere termijn bij aan armoedebestrijding: 'Dat vertaalt zich in toenemende inkomens en betere toegang tot onderwijs en medische voorzieningen. Maar meer economische zelfredzaamheid leidt ook tot een betere maatschappelijke positie van bijvoorbeeld mensen met hiv'. Daarnaast krijgen arme groepen door het werk van Redcamif de beschikking over microverzekeringen en veilige spaarmogelijkheden. 'Er valt echter nog veel te doen voor mfi's in Midden-Amerika. Wij streven ernaar om nog armere mensen te bereiken, met name in de rurale gebieden. De bijdrage van Hivos is tot nu toe cruciaal geweest en zal dat nog meer zijn in de toekomst'.

www.redcamif.org

Overzicht kredietportefeuille HTF 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	2009		2008	
	Organisaties	Bedrag	Organisaties	Bedrag
Leningen	49	29.042	46	30.769
Participaties	13	13.566	12	12.805
Garanties	-	-	-	-
Totaal	62	42.608	58	43.574
Afrika	20	11.558	18	12.176
Azië en Zuidoost-Europa	14	15.657	13	15.752
Latijns-Amerika	26	14.602	26	15.082
Wereldwijd	2	791	1	564
Totaal	62	42.608	58	43.574

wij samen met de Ford Foundation en lokale partners aan de ontwikkeling van kleinschalige verzekeringen.

www.microinsuranceacademy.org

Handelsfinanciering

Boerenbedrijven die zich op de verwerking en export van agrarische producten richten, hebben behoefte aan kapitaal om de tijd te overbruggen voordat hun betalingen binnenkomen. Hivos verstrekt daarom handelsfinancieringen aan de agrarische producenten-organisaties en andere bedrijven. De nadruk ligt op ondernemingen die werken onder duurzame voorwaarden. Het belangrijkste instrument voor handelsfinanciering is het Triodos Sustainable Trade Fund (TSTF). Hivos is medeoprichter van TSTF en levert de voorzitter van de raad van toezicht. In 2009 verstrekte het fonds voor 10,3 miljoen euro aan kredieten ten behoeve van 22 coöperaties en private ondernemingen die biologische en fair trade-producten op de markt brengen. Deze organisaties opereren in 17 verschillende landen en produceren 13 verschillende agrarische producten, variërend van koffie tot cashewnoten. Bij deze activiteiten zijn in totaal zo'n 50 duizend boeren betrokken.

Bedrijfsontwikkeling en ondernemerschap

Naast microfinanciering voor kleinschalige handel en verbetering van de inkomenspositie en weerbaarheid van de armen, hecht Hivos groot belang

aan werkgelegenheid. Wij steunden daarom ook in 2009 weer kleine en middelgrote ondernemers in ontwikkelingslanden. Partners zoals CISEP (Zambia), Cedrisa (Malawi) en Empretec (Zimbabwe) verzorgen trainingen voor beginnende ondernemers en brengen hen in contact met mfi's en banken om aan startkapitaal te komen. Samen met gelijksoortige activiteiten in India en Indonesië konden door dit werk in totaal bijna 10 duizend micro-ondernemingen van de grond komen. De economische crisis en de politieke omstandigheden in met name Zimbabwe hebben afgelopen jaar wel geleid tot een terugloop in activiteiten. Voor de langere termijn is Hivos overtuigd van het belang om ter plaatse voldoende trainingsmogelijkheden voor ondernemers op te zetten.

www.empretec.co.zw

In Nederland werkt Hivos samen met IntEnt. Deze organisatie helpt migranten uit onder meer Marokko en Turkije om een bedrijf te starten in hun land van herkomst. In 2009 namen 550 aspirant-ondernemers aan het programma deel en werden veertig bedrijven opgezet. Ook voeren Hivos en IntEnt met fondsen van de Europese Unie de campagne WeShare, met als doel (jonge) migranten in Europa bewust te maken van de bijdrage die ze kunnen leveren aan de ontwikkeling van hun herkomstland. De website biedt daartoe twaalf projecten aan waarin ze kunnen investeren.

www.ondernemenoverdegrens.nl | www.weshareholders.eu

Hivos wil graag aansluiten bij initiatieven van burgers en financiers die economische bedrijvigheid in ontwikkelingslanden bevorderen. Sinds enkele jaren werkt Hivos daarom samen met MyC4, een webportal die individuele ondernemers in Afrika in contact brengt met particuliere investeerders uit het Noorden. Deze investeerders kunnen via de website grotere of kleinere bedragen als lening ter beschikking stellen aan bedrijfjes in een aantal Afrikaanse landen. Hivos helpt MyC4 bij het vinden van haar weg in de wereld van de financiering van het micro-, midden- en kleinbedrijf. Dit concept blijkt aan te slaan. Inmiddels hebben bijna 17 duizend investeerders uit ruim honderd landen meer dan 10 miljoen euro via de portal geïnvesteerd in zo'n 5.400 ondernemingen in Afrika. In 2008 was dat nog 6 miljoen voor drieduizend bedrijven.

www.MyC4.com

Het Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland-Nicaragua (LBSNN) is een samenwerkingsverband van gemeenten en particuliere stedenbandorganisaties. Samen met de aangesloten gemeenten en partnerorganisaties in Nicaragua voert Hivos het programma *Caminando Juntos* uit, om (beroeps)onderwijs en ondernemerschap te bevorderen in tien steden in Nicaragua. Daarover wordt in de betrokken gemeentes in Nederland voorlichting gegeven.

www.lbsnn.nl

04 CIVIL CHOICES

De rechten van individuen en gemarginaliseerde groepen staan voor Hivos centraal. Het programma *Civil Choices* richt zich op naleving van de mensenrechten, evenals het bevorderen van democratische verhoudingen, gelijkheid van man en vrouw, en de bestrijding van aids. Hivos wil daarmee mannen en vrouwen beter in staat stellen om deel te nemen aan politieke besluitvorming, hun belangen te behartigen en hun leven in te richten op zelf gekozen wijze. Actief burgerschap en een georganiseerde *civil society* zijn hierbij zowel middel als doel op zich. Het programma kent drie onderdelen: Mensenrechten en democratisering, Vrouwen, gender en ontwikkeling, en Hiv/aids.

Hoofddoelstellingen van het programma Civil Choices zijn:

- o Maatschappelijke organisaties in staat stellen om overheden en bedrijven aan te zetten tot beter beleid en het afleggen van verantwoording aan burgers;
- o Minderheden, vrouwen en mensen met hiv/aids in staat stellen om zich beter te organiseren en naar buiten te treden, om zo voor hun belangen op te komen.

Voornaamste resultaten in 2009 op deze gebieden zijn:

Algemeen:

- o In totaal bereikt Hivos met de activiteiten binnen *Civil Choices* 3 miljoen mensen;
- o 390 partners kregen een stem door een bijdrage van Hivos;
- o Deze partners kregen in 2009 dankzij Hivos de beschikking over in totaal bijna 28 miljoen euro.

Mensenrechten en democratisering

- o Hivos-partners waren actief betrokken bij de (weder)opbouw, democratisering en verzoening in Guatemala, Honduras, Kenia en Namibië;
- o In 5 landen wisten partnerorganisaties gevallen van straffeloosheid van mensenrechtenschendingen succesvol aan te kaarten bij justitie;
- o In 12 landen hebben voorstellen van partners voor bescherming van

de rechten van homo's en de bestrijding van kinderarbeid geleid tot positieve actie door beleidsmakers.

Gender, vrouwen en ontwikkeling

- o In zeventien landen hebben partners vrouwenrechten op de politieke agenda gezet. In onder meer Oeganda, Nicaragua, Irak en Iran staan zij in de voorhoede van bewegingen voor meer democratie en gelijke rechten voor minderheden;
- o In Indonesië en enkele landen in Zuidelijk Afrika nam het aantal vrouwelijke parlementariërs mede door inspanningen van Hivos-partners sterk toe;
- o In Zuidelijk Afrika hebben partners ertoe bijgedragen dat inmiddels acht staten het protocol voor vrouwenrechten van het Afrikaanse verdrag voor individuele en collectieve mensenrechten hebben ondertekend.

Hiv/aids

- o In achttien landen hebben partners deelgenomen aan nationale of internationale fora voor aidsbestrijding. Achttien partners waren lid van nationale aidsorganen (Country Co-ordination Mechanisms) en hebben daardoor meer invloed gekregen op het beleid van het grootste internationale aidsfonds (Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria);
- o Hivos-partners in onder meer Zuid-Afrika, Malawi en Kenia trainden negenduizend vrijwilligers, die bijna 1,4 miljoen mensen wisten te bereiken met voorlichtingsactiviteiten over aidspreventie en -bestrijding;
- o In negen landen hebben partners bijgedragen tot meer en betere toegang tot medicijnen tegen aids. Anderhalf miljoen mensen in vooral Zuidelijk Afrika, Midden-Amerika en India kunnen mede daardoor een beroep doen op aidszorg en medicijnen.

Activiteiten op het gebied van Mensenrechten en democratisering 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	45	71	39	15	170
Verplichtingen	2.917	5.094	1.864	1.860	11.735
Mensenrechten en democratisering als percentage van de totale regionale verplichtingen	5%	21%	13%	14%	10%

Activiteiten op het gebied van Gender, vrouwen en ontwikkeling 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	33	55	36	13	137
Verplichtingen	1.801	2.712	4.749	2.209	11.471
Gender, vrouwen en ontwikkeling als percentage van de totale regionale verplichtingen	3%	11%	32%	17%	10%

Activiteiten op het gebied van hiv/aids 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	34	16	22	11	83
Verplichtingen	679	1.218	2.261	428	4.586
Hiv/aids als percentage van de totale regionale verplichtingen	1%	5%	15%	4%	4%

Mensenrechten en democratisering

Hivos wil burgers in staat stellen deel te nemen aan democratische processen en streeft naar betere en meer toegankelijke rechtspraak, toepassing van de universele mensenrechten en versterking van sociale bewegingen die opkomen voor gemarginaliseerde groeperingen.

Democratisering en participatie

Was de mensenrechtensituatie in Iran de afgelopen jaren al weinig rooskleurig, in de nasleep van de verkiezingen in juni 2009 werd een nieuw dieptepunt bereikt. Onderdrukking van de protesten die volgden op de omstreden stembusgang leidde tot gevangenneming en martelingen van opposanten en mensenrechtenactivisten. Per decreet werd het burgers bovendien verboden contact te onderhouden met een groot aantal buitenlandse organisaties. Ook Hivos, die al jarenlang steun biedt aan mensenrechtenactivisten en vrouwenorganisaties, staat op deze zwarte lijst. Toch zijn de gebeurtenissen ook een teken van fricties binnen de bestaande orde. De 'groene' protestbeweging rondom de verkiezingen was massaal en omvatte zowel maatschappelijke groeperingen als politici binnen het systeem die zich tegen president Ahmedinejad en geestelijk leider Khamenei keerden.

Het klinkt paradoxaal, maar om de democratie te beschermen moet je soms tegen verkiezingen ageren. Die situatie deed zich afgelopen jaar voor in Honduras. Zittend president Mel Zelaya werd daar, na zijn toenadering tot het linkse kamp in Latijns-Amerika van Castro, Chávez en Morales, door een conservatieve factie in zijn eigen partij uit zijn functie ontheven en het land uitgezet. De nieuwe machthebbers negeerden de unanieme internationale afkeuring, en het eensgezinde protest vanuit sociale bewegingen werd gewelddadig onderdrukt. Leden van de prille homobeweging werden op gruwelijke wijze vermoord. Het ngo-platform CIFCA, waarvan ook Hivos deel uitmaakt, bracht meteen een rapport uit over de mensenrechtenschendingen, wat bijdroeg aan het initiatief tot een internationale waarnemingsmissie naar Honduras. In dit klimaat van geweld vonden verkiezingen plaats waarbij de oude elite zichzelf weer formeel in het zadel hielp. De oproep van maatschappelijke organisaties om deze verkiezingen niet te erkennen, was echter gericht aan dovemansoren. De Verenigde Staten en de Europese Unie verwelkomden de nieuwe regering als een 'stap in de richting van het herstel van de democratische orde'. Dat schept een gevaarlijk precedent voor de democratie op het continent. Ook vormt het een bedreiging voor de mensenrechten, gezien het voortduren van de selectieve moordaanslagen na de machtsovername. Hivos blijft haar partnerorganisaties steunen in de strijd voor democratie en om te voorkomen dat de gepleegde misdaden ongestraft blijven.

www.cifca.org

STRIJD VOOR MENSENRECHTEN IN IRAN

De Iraanse activiste Shadi Sadr verwierf grote bekendheid toen zij enkele jaren geleden de 'Een miljoen handtekeningen'-campagne organiseerde tegen steniging van vrouwen. Ook verdedigde zij ter dood veroordeelde vrouwen en vervolgde mensenrechtenverdedigers. Zij is oprichtster en directeur van Raahi, een organisatie die juridisch advies verstrekte aan vrouwen op het gebied van echtscheiding, voogdij en

huiselijk geweld. Hivos ondersteunde Raahi, tot de organisatie in 2007 door de Iraanse autoriteiten gesloten werd. Shadi Sadr is verscheidene malen gearresteerd zonder duidelijke aanklacht, wat haar niet heeft belet door te gaan met haar strijd voor de rechten van vrouwen in Iran.

Shadi Sadr ontving in 2009 de Mensenrechtentulp van de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken. Ook werd haar in Polen de Lech Walesa Award toegekend en begin 2010 de International Women of Courage Award door de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton. Zij besloot echter niet naar Washington te komen en droeg de prijs op aan de activiste Shiva Nazar Ahari die nog steeds gevangen wordt gehouden. 'Omdat Shiva niet bij ons is, zal ik ook niet deelnemen, in de hoop dat mijn afwezigheid de internationale aandacht zal vestigen op haar verschrikkelijke situatie, en bijdraagt aan haar vrijlating, evenals van andere mensenrechtenactivisten en journalisten.'

Versterking van de rechtstaat

In veel landen blijven schendingen van mensenrechten onbestraft, ook als de dictatuur of burgeroorlog waaronder ze plaatsvonden al lang voorbij is. Guatemala is zo'n land dat worstelt met een bloedig verleden. De daders van toen, veelal militairen, hebben nog zo veel invloed dat zij de opkomende rechtsstaat vaak konden negeren. Mensenrechtenorganisaties hebben echter internationale steun weten te mobiliseren, onder meer van de Nederlandse ambassade in samenwerking met Hivos en Impunity Watch. Ook is een internationale onderzoekscommissie ingesteld. Dat heeft afgelopen jaar uiteindelijk geresulteerd in

de veroordeling van een aantal hoge militairen, dat in de jaren tachtig betrokken was bij massamoorden op vooral de inheemse bevolking en 'verdwijningen' van opposenten.

www.impunitywatch.org

In Peru moesten partnerorganisaties alles uit de kast halen om te voorkomen dat de reeds veroordeelde ex-president Fujimori in 2009 alsnog werd vrijgelaten. Onder druk van de publieke opinie werd de zaak herzien en kreeg de oud-dictator uiteindelijk 25 jaar gevangenisstraf opgelegd. Hivos-partners in Kenia droegen met succes bij aan rechtszaken tegen politici die hadden opgeroepen tot geweld dat volgde op de presidentsverkiezingen van december 2007. Een lijst van verdachten ligt nu bij het Internationaal Strafhof in Den Haag. Over deze zaak maakte filmmaker Maina Kiai met steun van Hivos een documentaire, die binnen en buiten Kenia uitermate positief werd ontvangen.

In veel landen is de ruimte voor mensenrechtenactivisten verder ingeperkt, ook al zijn overheden gebonden aan een VN-verklaring die de activisten moet beschermen. Tegen de stroom in gaan zij toch door met hun werk. Internationale aandacht, zoals naar aanleiding van de toekenning van prijzen, kan soms bijdragen aan hun veiligheid. De World Association of Newspapers and News Publishers reikte de Gebran Tueni-prijs uit aan de Iraakse journalist Asos Hardi, oprichter van een van de weinige onafhankelijke dagbladen in het land. Hivos-partner Citizens Against Corruption uit Kirgizië ontving de Franse Mensenrechtenprijs voor zijn strijd voor herziening van het rechtsstelsel en afschaffing van de doodstraf. Toch vrijwaart bekendheid mensenrechtenactivisten niet van onderdrukking. In Kazachstan werd de directeur van Hivos-partner KIBHR in een politiek gemotiveerd proces tot vier jaar cel veroordeeld.

Ondersteuning van de homobeweging

Al twintig jaar ondersteunt Hivos de inspanningen van partnerorganisaties van LGBTs (Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender people), die zich in steeds meer landen manifesteren, ook buiten de hoofdsteden. Conservatieve politici en maatschappelijke stromingen kunnen niet langer doen alsof seksuele minderheden niet bestaan. In India werd de jarenlange strijd voor homorechten bekroond met een gerechtelijke uitspraak die een wetsartikel (uit de koloniale tijd) over de criminalisering van homoseksualiteit in strijd achtte met de grondwet. De nieuwe grondwet van Bolivia verbiedt uitdrukkelijk discriminatie op basis van seksuele oriëntatie. De toenemende zichtbaarheid van homo's en hun organisaties heeft echter ook geleid tot felle tegenreacties. Met name in Afrika (Burundi, Oeganda, Kenia, Malawi) is sprake van een opleving van moralistische groeperingen die met agressieve politieke en publiekelijke acties de opkomende

homobeweging terugdringen naar de clandestiniteit. Zo bepaalt in Oeganda de vorig jaar ingediende 'anti-homowet' dat homo's in bepaalde gevallen zelfs de doodstraf kunnen krijgen en worden burgers gemaand om homoseksuele handelingen aan te geven. Een triest dieptepunt van haatzaaiend overheidsbeleid op dit gebied. Het stemt positief dat naast de homo-organisaties ook andere maatschappelijke bewegingen in actie kwamen tegen discriminatie en geweld. Vrouwen- en mensenrechtenorganisaties sprongen in de bres en gingen in debat met Oegandese politici, die daarop de meest extreme elementen uit de wet haalden. In onder meer Irak en Honduras brachten Hivos-partners gerichte moorden op homo's in de openbaarheid en kregen daarvoor veel media-aandacht.

Hivos is de grootste donor wereldwijd van groepen die opkomen voor de rechten van LGBTs in ontwikkelingslanden. Gezien de moeilijke omstandigheden waaronder ze opereren, kunnen die organisaties vaak versterking gebruiken. In samenwerking met PSO heeft Hivos daarom een programma voor capaciteitsontwikkeling opgezet voor LGBT-organisaties in Midden-Amerika, Afrika en Indonesië. Met andere donoren, zoals het Open Society Institute, ARCUS en Ford Foundation zet Hivos speciale fondsen op voor kleinschalige homo-organisaties in Afrika. Met steun van het UHAI-fonds in Kenia werden zo al diverse nieuwe groepen op provinciaal niveau opgericht.

www.arcusfoundation.org | www.soros.org

www.fordfound.org | www.pso.nl

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Hivos steunt vrouwenorganisaties die zich inzetten voor de rechten van vrouwen en die hun deelname aan besluitvormingsprocessen willen versterken. Internationale afspraken, vastgelegd in het VN Vrouwenverdrag, het Cairo Actieprogramma en het Beijing Actieplan, zijn voor partnerorganisaties de belangrijke leidraden. Hivos bevordert ook gendergelijkheid binnen de organisatie en programma's van partners en werkt aan de integratie van gendergelijkheid in haar sectorale beleid.

Politieke agendering en verantwoording

Hivos en haar partners beroepen zich op internationale verdragen over gelijke rechten voor vrouwen en mannen als belangrijk instrument om de positie van vrouwen te verbeteren. Met die verdragen kunnen vrouwenorganisaties hun eigen overheden onder druk zetten om deze rechten te verankeren in nationale wetgeving en beleid. Zo hebben onze partners in Afrika actie ondernomen om hun regeringen te bewegen tot ondertekening van het protocol voor vrouwenrechten van het African Charter on

human rights and peoples rights. Dit document omvat de meest verstrekkende verplichting op het terrein van seksuele en reproductieve rechten en zelfbeschikking. Inmiddels hebben sinds 2007 acht staten het charter ondertekend.

Het VN Vrouwenverdrag biedt een goede basis om vrouwenrechten in wetgeving en beleid te verankeren. Landen die het verdrag hebben ondertekend, moeten hierover eens in de vier jaar rapporteren aan de Verenigde Naties. In 2009 speelde dat in Indonesië, waar vrouwenorganisaties gesteund door Hivos een lijst van heikele kwesties bij de regering hebben neergelegd. Zij vroegen zich af wat de centrale overheid doet tegen provincies die op eigen gezag de rechten van vrouwen inperken, zoals in Aceh, waar strenge gedrags- en kledingregels gelden op basis van als islamitisch beschouwde wetgeving. Ook drongen de organisaties aan op verbeteringen in de huwelijkswet, die onder meer het erfrecht van vrouwen beperkt, en vroegen de overheid nadrukkelijk erop toe te zien dat bedrijven de bestaande arbeidswetgeving naleven met betrekking tot het recht op zwangerschapsverlof, tijd voor borstvoeding en kinderopvang voor vrouwelijke werknemers. Deze vragen worden meegenomen in de rapportage aan de VN.

Het toegenomen belang van vrouwenorganisaties valt ook af te lezen uit hun opstelling in bredere maatschappelijke kwesties. In Midden-Amerika vervullen vrouwenorganisaties een leidende rol in protesten tegen de schending van democratische principes. Hoewel de grondwet in die landen vele burgerrechten erkent, betekenden met name de staatsgreep in Honduras en het steeds autoritairder optreden van de Nicaraguaanse regering in de praktijk een aantasting van (vooral) vrouwenrechten. De nieuwe Hondurese regering kwam niet alleen op dubieuze wijze aan de macht, maar begon ook meteen met het inperken van het recht op voorbehoedsmiddelen en seksuele gezondheidsvoorzieningen. Ook in Iran en Irak staan vrouwenorganisaties in de voorhoede van de strijd voor meer burgerrechten en democratisering. De massale aanwezigheid van vrouwen bij de protesten in de straten van Teheran en andere Iraanse steden naar aanleiding van de frauduleuze presidentsverkiezingen, kwam niet uit de lucht vallen. Hoewel de vrouwenorganisaties het werken feitelijk onmogelijk wordt gemaakt door de regering, hebben hun jarenlange inspanningen zeker bijgedragen tot de opkomst van een nieuwe generatie zelfbewuste vrouwen in Iran. Ook in Irak hebben onze partners zich op dit terrein gemanifesteerd. De Organisation for Women's Freedom in Iraq (OWFI) wist internationale media-aandacht te trekken voor de zaak van vrouwen die tot de doodstraf veroordeeld waren vanwege de misdaden van hun man. Ook wisten zij de Amerikaanse nieuwszender CNN te bereiken met hun protest tegen de moord op homo's door Irakese strijd-

groepen, een onderwerp waarover in het land maar liever wordt gezwegen. In Oeganda toonden vrouwenorganisaties zich in een opmerkelijke actie solidair in de strijd om invoering van de anti-homowet te voorkomen. In een poging het moeizaam verlopende politieke verzoeningsproces na de onlusten van 2008 in Kenia vlot te trekken, riepen vrouwenorganisaties op tot een seksboycot.

Veel Hivos-partners streven naar een toename van het aantal vrouwen op politieke posities. Meer invloed op de besluitvorming is belangrijk om de positie van vrouwen in de hele samenleving te verbeteren. Door heel Latijns-Amerika hebben zij 'politieke scholen' voor vrouwen opgericht, wat volgens een evaluatie die Hivos liet doen, voor velen de eerste stap was naar een politieke of maatschappelijke functie. In Afrika verliep dat proces moeizamer. De trainingen die maatschappelijke organisaties aan vrouwelijke politici aanbieden sluiten niet altijd aan bij de behoefte, en de partijdiscipline dwingt vrouwelijke politici vaak om afstand te bewaren tot sociale bewegingen. Wel boekten onze partners in een aantal landen belangrijke resultaten. Bij verkiezingen kwamen meer vrouwen in de parlementen van Mozambique, Malawi (21 procent, een stijging van eenderde) en vooral Zuid-Afrika, waar bijna 45 procent van de parlementsleden vrouw is. Botswana en Namibië vormen uitzonderingen op deze positieve trend, omdat daar het aantal vrouwelijke parlementariërs daalde. Ook in Indonesië werden in 2009 verkiezingen gehouden. Hivos-partner KPI zag haar inspanningen beloond met een toename van het aantal vrouwelijke parlementsleden met eenderde (tot 18 procent). In de senaat was het aantal vrouwen met ruim 27 procent hoger dan ooit en ook op provinciaal en dorpsniveau was een stijging waar te nemen. In India werd Hivos-partners gevraagd bij te dragen aan het overheidsbeleid in kwesties uiteenlopend van de positie van de moslimminderheid tot verbetering van de situatie van straatverkopers. Dat bood hun de gelegenheid meer aandacht voor vrouwen te bepleiten.

Organisatieversterking en leiderschap

Goede wetgeving garandeert nog geen emancipatie en gelijkheid tussen vrouwen en mannen in de praktijk. Burgers, vrouwen voorop, blijven overheden daarom aanspreken op naleving van die wetten. Dat vraagt om nieuwe strategieën en het betrekken van nieuwe groepen. Hivos werkt de afgelopen jaren met Just Associates, een internationaal netwerk van activisten, academici en *popular educators*, aan de versterking van de positie van (jonge) vrouwen binnen maatschappelijke bewegingen in twintig landen.

Op internationaal gebied was de samenwerking met de Association for Women's Rights in Development (AWID) wederom van groot belang.

Samen met AWID en haar Nederlandse alliantiepartner Mama Cash organiseerde Hivos een bijeenkomst over de positie van vrouwen en de financiering van de vrouwenbeweging in het licht van de economische crisis. Eerder wist AWID met succes oude en nieuwe donoren van de vrouwenbeweging om de tafel te brengen, maar de crisis dreigt de pogingen voor het mobiliseren van meer steun te frustreren. Hivos zelf kreeg afgelopen jaar opnieuw erkenning voor haar rol als financier van bewegingen die opkomen voor vrouwenrechten. Dat gebeurde door de nominatie van Hivos-directeur Manuela Monteiro door het opinieblad Opzij als een van de meest invloedrijke vrouwen in de categorie goede doelen.

www.justassociates.org | www.awid.org | www.mamacash.nl

Geweld tegen vrouwen en seksuele en reproductieve rechten

Lichamelijke integriteit en zelfbeschikking van vrouwen staan onder grote druk vanuit verschillende religies en de politiek. Seksualiteit is voor hen een taboe. In Peru kreeg Hivos-partner Demus een internationale mensenrechtenprijs voor het aanbrengen bij de Inter-Amerikaanse Mensenrechtencommissie van een zaak van een vrouw van wie het recht op een abortus was geweigerd. Bij deze instantie maakten partnerorganisaties van Hivos in totaal 240 zaken van mensenrechtenschendingen tegen vrouwen aanhangig.

In 2009 zetten wij onze samenwerking voort met Women on Waves. Deze organisatie biedt wereldwijd informatie aan over de mogelijkheden voor abortus in landen waar vrouwen daartoe geen toegang hebben. Het afgelopen jaar is de organisatie intensief gaan samenwerken met lokale organisaties in met name Zuid-Amerika. Gezamenlijk zetten ze telefonische hulpdiensten op waar vrouwen informatie over abortus kunnen krijgen en eventueel ook het recept voor een abortuspil. Deze acties waren niet alleen van praktisch belang, maar leidden in de betrokken landen ook tot uitgebreide discussie over het recht op abortus en het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen.

www.demus.org.pe | www.womenonwaves.org

MDG3 Fonds

Veel Hivos-partners ontvangen ook steun uit het MDG3 Fonds dat is ingesteld door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor vrouwenorganisaties zijn dergelijke financieringsmogelijkheden van groot belang om hun rol in het opkomen voor vrouwenrechten en het verbeteren van de positie van vrouwen te kunnen blijven spelen en versterken. Ook (en juist) in tijden van economische crisis. Samen met strategische Hivos-partners Mama Cash en AWID willen Hivos en het ministerie het MDG3 Fonds daarom internationaal ten voorbeeld stellen tijdens de zitting van de VN Commission on the Status of Women in New York in 2010.

UITBANNEN VAN BESNIJDENIS

Besnijdenis van meisjes is in Kenia al bijna tien jaar bij wet verboden.

Toch is deze praktijk nog allerminst verdwenen. Dat blijkt bijvoorbeeld in het Mount Elgon-district, een van de armste gebieden van West-Kenia. Onder de bevolking was besnijdenis van meisjes altijd een middel om hen te verzekeren van een goede huwelijkskandidaat. De gevolgen van besnijdenis lopen uiteen van

het vroegtijdig verlaten van school tot problemen rond zwangerschap en soms zelfs sterfte.

Kenya Female Advisory Organisation (KEFEADO), Hivos-partner sinds 2005, spant zich al jaren in om de bevolking ervan te overtuigen dat besnijdenis gelijk staat aan geweld tegen meisjes. KEFEADO gaat ervan uit dat ouders en meisjes zelf de eeuwenoude traditie zullen verlaten als zij voldoende op de hoogte zijn van de nadelen. 'We moeten jongeren van onbevooroordeelde informatie voorzien, zodat zij hun eigen keuzen kunnen maken', aldus directeur Dolphine Okech.

KEFEADO moedigt ook onderwijs van meisjes aan. Samen met rurale scholen en traditionele leiders organiseert zij publieke debatten over geweld tegen vrouwen en vrouwenbesnijdenis. Daar vertellen niet-besneden vrouwen over de positieve uitwerking van hun keuze op hun leven en dragen jongens en meisjes in het bijzijn van ouders gedichten voor over het afwijzen van meisjesbesnijdenis. Ook met poppentheater en toneel door en voor jongeren worden geweld tegen vrouwen, vroegtijdig trouwen en de nadelen van besnijdenis bespreekbaar gemaakt. KEFEADO heeft ook de lokale overheid weten te overtuigen om onderwijs van meisjes actiever te bevorderen.

Met vier lokale gemeenschappen sloot KEFEADO afgelopen jaar met veel ceremonieel een overeenkomst waarin de gemeenschap zich committeert aan het tegengaan van meisjesbesnijdenis. Meisjes die wel besneden zijn, gaan terug naar school in plaats van te trouwen. Die aanpak heeft succes: meer dan 60 procent van de leiders werkte mee. KEFEADO zal het project voortzetten in andere dorpen.

www.kefeado.co.ke

Hiv/aids

Hivos beschouwt hiv/aids als een mensenrechten- en ontwikkelingskwes- tie en daarmee als een zaak die het terrein van de gezondheidszorg overstijgt. Hivos ondersteunt organisaties die opkomen voor de rechten van mensen met hiv/aids en die de volwaardige deelname van deze mensen aan de samenleving bevorderen. Dit geldt in het bijzonder voor organisaties die nationaal en internationaal ijveren voor optimale informatievoorziening, preventie en toegang tot medicijnen en zorg in het Zuiden. Veel partner-organisaties richten zich zowel op hiv/aids-preventie onder specifieke doelgroepen (seksuele minderheden, sekswerkers, jongeren en vrouwen) als op beleidsbeïnvloeding. Dat laatste spitst zich toe op toegang tot zorg en medicijnen voor mensen met hiv/aids en op naleving van hun rechten.

Doorbreken van taboes en discriminatie

In de meeste ontwikkelingslanden is effectieve aidsbestrijding afhankelijk van sociale normen en culturele opvattingen over seksualiteit. Door campagnes en beleidsbeïnvloeding zetten Hivos-partners zich in om discriminatie tegen homo's, prostituees en mensen met hiv/aids tegen te gaan. Daarin boekten zij resultaten, zoals in India, waar aids- en mensen- rechtenorganisaties met succes aandrongen op decriminalisering van homoseksualiteit. Dat helpt ook de strijd tegen aids vooruit.

In Indonesië kreeg onze partner PKBI voor elkaar dat mensen met aids, homo's en sekswerkers betrokken worden bij het aidsbeleid van de lokale overheid in de provincie Yogyakarta. Partners in Zimbabwe, Malawi en Kenia wisten de overheid eveneens te bewegen om deze groepen een luider stem te geven in het nationale beleid ter bestrijding van hiv/aids. Hoewel de meeste Afrikaanse landen zich hebben geëngaat aan een aidsbeleid dat ook de voornaamste risicogroepen omvat, schort het nogal eens aan de implementatie daarvan.

In Kenia droeg Hivos-partner LVTC effectief bij aan de totstandkoming van een nationaal plan voor aidsbestrijding waarin ook de belangen van homo's en sekswerkers zijn meegenomen. Dat is allerminst vanzelfsprekend, omdat homoseksualiteit en prostitutie voor de wet illegaal zijn. LVTC wist het ministerie van Volksgezondheid desondanks te overtuigen van de plicht om aidszorg algemeen toegankelijk te maken en van het belang van een effectief aidsbeleid om kwetsbare groepen te bereiken. De organisatie bood ook expertise aan om grootschalige aidstesten, behandelingen en zorg na verkrachting te kunnen aanbieden. Samenwerking met de overheid door een sterke maatschappelijke organisatie kan dus zeer effectief zijn, zelfs als een ander deel van diezelfde overheid het beleid tegenwerkt.

In Oeganda is het klimaat minder gunstig en voert conservatisme de boventoon. De overheid benadrukt abstinentie en huwelijkse trouw als middel tegen aids, ondanks dat veel Hivos-partners zich jarenlang hebben ingezet voor verkrijgbaarheid van condooms en openheid over seks.

Partner Ojaza is in Servië succesvol in het bijeenbrengen van politici, rechters en gezondheidswerkers om te werken aan beter beleid en wetgeving die discriminatie van en geweld tegen homo's en mensen met aids tegengaat. Parlementariërs uit negen partijen hebben een coalitie tegen hiv gevormd, vergelijkbaar met het Meerpartijen Initiatief tegen hiv/aids van Nederlandse Kamerleden. Een uitwisseling lag dan ook voor de hand. Dat gebeurde in aanwezigheid van de directeurs van UNAIDS en het Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria in het gebouw van de Eerste Kamer. De delegaties besloten samen te werken bij het proces van aanpassing van de Servische wetgeving om bestrijding van discriminatie en daarmee effectievere aidsbestrijding mogelijk te maken. www.theglobalfund.org | www.unaids.org

Preventie en voorlichting

Nog steeds raken per dag duizenden mensen geïnfecteerd met hiv. Hivos-partners zetten uiteenlopende middelen in om voorlichting te geven over hiv/aids en richten zich speciaal op jongeren en op risicogroepen. Gebruik van speciale websites, e-mail en verspreiding van sms-berichten zijn steeds belangrijker geworden. Van 2006 tot 2009 boden Hivos en KPN op dit vlak veel steun aan aidsorganisaties in Afrika via het STAR-programma (zie hoofdstuk 5). Ook investeren organisaties in vrijwilligers, vaak mensen met hiv, om voorlichting te geven, en vergroten zo hun bereik. Van Indonesië tot Malawi en van India tot Honduras heeft dat geleid tot acties gericht op jongeren en de totstandkoming van groepen die zelf met voorlichting aan de slag gaan. In Namibië hielpen *peer educators* met het opzetten van *Aids awareness clubs* en met de publicatie van een jongerentijdschrift. Dit blad, *OYO, Young, Latest and Cool* wordt gemaakt voor en door jongeren in heel Namibië en wordt kosteloos op scholen verspreid. Partnerorganisatie Ombetja ontving uit handen van de Chinese ambassadeur een prijs voor haar jarenlange inzet voor aidsbestrijding in Namibië.

Toegang tot medicijnen

Hoewel ruim drie miljoen mensen met hiv medicijnen krijgen, sterven dagelijks nog steeds veel mensen in ontwikkelingslanden door het gebrek aan zorg. Hivos vindt dat overheden verantwoordelijk zijn voor het aanbieden van goede gezondheidszorg en dat zij zich aan gemaakte afspraken op dat vlak moeten houden. Om dat te bereiken, is vaak wel maatschappelijke druk nodig. Partners van Hivos horen tot de voorhoede

van maatschappelijke organisaties die zich inzet voor een beter beleid en betere toegang tot aidsremmers. Dat heeft er afgelopen jaar toe bijgedragen dat 1,5 miljoen mensen in vooral Zuidelijk Afrika, Midden-Amerika en India een beroep kunnen doen op aidszorg en medicijnen, 50% meer dan in 2008. Partnerorganisatie Treatment Action Campaign in Zuid-Afrika vindt onder de nieuwe regering meer gehoor voor haar pleidooi voor een krachtadiger aidsbeleid in het zwaar getroffen land.

Ook het bedrijfsleven kan meer doen om aidsremmers breder beschikbaar te maken. Een belangrijk middel daarvoor is de Access to Medicine Index, die farmaceutische ondernemingen beoordeelt op hun daadwerkelijke bijdrage aan de verspreiding van betaalbare medicijnen. Samen met de initiatiefnemers presenteerde Hivos de index aan vertegenwoordigers van de Nederlandse en Britse ministeries van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking, de Wereldgezondheidsorganisatie en de Bill Gates Foundation.

www.atmindex.org

Global Fund

In Bolivia is Hivos hoofdontvanger van fondsen van het Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria, een van de belangrijkste donoren op het gebied van aidsbestrijding. Samen met lokale organisaties werkte Hivos aan aidspreventie gericht op straatkinderen, jongeren, homo's en sekswerkers. Bijna duizend homo's kregen voorlichting en mogelijkheden voor behandeling. Het programma verzorgde ook de training van ruim elfhonderd transgenders en sekswerkers. Deze groep zal op haar beurt voorlichting verstrekken aan hun achterban. Deze werkwijze stelt hen beter in staat om bij de overheid te pleiten voor meer aandacht voor hun positie.

Zestien Hivos-partners namen deel aan de nationale comités (CCM) van het Global Fund waarin maatschappelijke organisaties, groepen van mensen met hiv en overheidsinstanties projectvoorstellen opstellen. De partnerorganisaties vertegenwoordigen vooral de belangen van kwetsbare groepen, zoals mensen met hiv/aids (in Bolivia, Peru en India), homo's (in Nicaragua), sekswerkers (in Bolivia) en vrouwengroepen (in Guatemala en Ecuador). Hun ervaringen met de CCM's lopen nogal uiteen, omdat de comités niet overal goed functioneren. Toch blijkt deelname soms concrete resultaten op te leveren, zoals in Kenia, Peru en India, waar partners hun positie konden gebruiken om meer aidszorg door de overheid te bewerkstelligen.

In andere gevallen vraagt het Global Fund aan Hivos-partners een rol te spelen in de uitvoering van programma's. In Ecuador en Peru zijn Hivos-partners (hoofd)uitvoerder van het nationale programma van het fonds.

05 CIVIL VOICES

Het programma *Civil Voices* biedt burgers in het Zuiden een platform om hun wensen en ideeën over de inrichting van een democratische en pluri-forme samenleving te kunnen uiten. Diversiteit, open communicatie, dialoog en uitwisseling van ideeën en informatie staan daarbij centraal. Het programma kent twee onderdelen: Kunst & cultuur en ICT & media.

Hoofddoelstellingen van het programma *Civil Voices* zijn:

- o Meer ruimte bieden voor onafhankelijke geluiden over culturele, politieke en sociaal-economische kwesties;
- o De kwaliteit van artistieke en culturele producties verbeteren;
- o Maatschappelijke organisaties in staat stellen om ICT te gebruiken voor hun werkzaamheden;
- o De invloed van partnerorganisaties op beleidsmakers en opinieleiders vergroten.

Voornaamste resultaten in 2009 op deze gebieden zijn:

Algemeen:

- o In totaal bereikte Hivos met het programma *Civil Voices* 1,4 miljoen mensen in het Zuiden;
- o 199 partners op het gebied van cultuur, ICT en media ontvingen steun van Hivos;
- o Deze partners kregen voor hun activiteiten in 2009 van Hivos de beschikking over in totaal bijna 28 miljoen euro.

Specifiek:

- o In 16 landen wisten partnerorganisaties debatten los te maken over sociale en culturele vraagstukken, zoals tolerantie, identiteit, taboes en (culturele) diversiteit;
- o Van de 46 producties en presentaties die met steun van Hivos tot stand zijn gekomen, kon driekwart rekenen op positieve reacties van publiek, media en deskundigen op hun artistieke kwaliteit, originaliteit en inhoud;
- o Door eigen programma's, zoals STAR (Afrika), Bloom (India), ICT trajecten (Indonesië) en RedDES (Midden-Amerika), en via partners

als APC en Mahiri, ondersteunde Hivos honderd partnerorganisaties in het strategisch toepassen van ICT.

Kunst en cultuur

Hivos richt zich op het ondersteunen en zichtbaar maken van creatieve en kunstzinnige uitingen in het Zuiden, vooral als die de aandacht vestigen op culturele, sociale en politieke thema's. De afgelopen jaren wordt het belang van kunst en cultuur voor ontwikkeling steeds vaker erkend. Dat blijkt onder meer uit de UNESCO Conventie voor Culturele Diversiteit en de aandacht van de Europese Unie voor cultuur binnen haar ontwikkelingsbeleid. De belangstelling van bilaterale en particuliere donoren voor de kritische rol van kunst en voor vrije culturele expressie is helaas nog zeer beperkt.

Voor activiteiten op het gebied van kunst en cultuur richtte Hivos in 1995

 het Hivos Cultuurfonds op. Met het fonds en de verschillende samenwerkingsverbanden met derden wil Hivos culturele producties en de culturele sector steunen, culturele uitwisseling en debat mogelijk maken, jong talent stimuleren en culturele producties uit het Zuiden in Nederland presenteren.

Ruimte voor culturele en artistieke expressie en debat

Filmvoorstellingen in huiskamers, voetbalkantines of in de open lucht. Sommige partners zijn wel heel creatief om artistieke en culturele producties onder de aandacht te brengen. Dankzij die brede verspreiding waren veel producties die Hivos steunde aanleiding tot maatschappelijk debat. In Peru organiseerde Hivos-partner Grupo Chaski huiskamervoorstellingen in arme, afgelegen dorpen. Deze *microcinemas* brengen zowel speelfilms als documentaires die aansluiten op de alledaagse werkelijkheid van de lokale bevolking. Dat kan bijdragen aan kritische reflectie op haar eigen situatie. Het succesvolle idee heeft inmiddels ook zijn weg gevonden naar Bolivia. In Kirgizië organiseerde partnerorganisatie Citizens against

MOBIELE CINEMA VOOR EEN ANDER IRAK

'Met films kun je begrip kweken voor andere culturen. De mobiele bioscoop geeft Irakezen de kans om zich te verzoenen met het verleden, en gevoelens als pijn, lijden, optimisme en hoop met elkaar te delen. Dit is cruciaal voor een betere toekomst van Irak,' zegt filmmaker Mohammed al-Daradji. In Irak waren jarenlang geen binnenlandse filmproducties te zien geweest.

Totdat Mohammed al-Daradji met een aantal anderen een mobiele bioscoop organiseerde en daarmee langs acht steden ging. Daar kon het publiek kennismaken van onder meer *Ahlaam* (Dromen) van al-Daradji zelf. De openluchtvoorstellingen zelf en het feit dat bezoekers zich onder onveilige omstandigheden toch naar deze plaatsen waagden, vormden al een statement op zich. De locaties in Bagdad waren plaatsen waar kort daarvoor bomaanslagen waren gepleegd. Hoop, kunst en leven vormden een tegenwicht tegen de dood en vernietiging die nog steeds in het land heersen.

'Tijdens de filmvertoningen staken we kaarsen aan, als eerbetoon aan alle moeders in Irak die wachten tot hun vermiste zoons ooit weer thuiskomen', aldus de filmmaker, verwijzend naar de vele duizenden soldaten die tijdens de oorlog tegen Iran in de jaren tachtig de dood vonden.

De initiatiefnemers, verenigd in de organisatie Iraq al-Rafidain, wisten ook internationale aandacht te trekken. Media als CNN, BBC, Washington Post en USA Today besteedden ruimschoots aandacht aan de filmvertoningen. Al-Daradji's nieuwste film *Sons of Babylon* werd (begin 2010) eveneens vertoond op het Berlijns Filmfestival en het Sundance Festival. Hivos steunt de mobiele cinema van Iraq al-Rafidain en levert ook een bijdrage aan de totstandkoming van een aantal van de vertoonde films. Voor de productie van *Sons of Babylon* financierde Hivos de opleiding van twintig jonge medewerkers aan de film.

Bekijk een filmpje over mobiele cinema in Irak op www.hivos.nl/jaarverslag2009

Corruption (zie ook hoofdstuk 4) een filmfestival over mensenrechten, de positie van vrouwen en kinderen en milieukwesties. Van de zeventuizend bezoekers, merendeels jongeren, waren velen afkomstig uit provincie-steden als Karakol en Osh en zelfs uit het buurland Tadzjikistan. De films leidden tot heftige debatten, wat van grote betekenis is gezien de toenemende beperkingen die de overheid oplegt aan de vrijheid van meningsuiting en aan de media.

www.grupochaski.org

In Latijns-Amerika trok Hivos veel publieke aandacht met het Rio Infinito project. In dit gezamenlijke initiatief van cultuur- en milieuorganisaties trok een groep professionele musici uit alle landen van de regio per boot over de Paraná-rivier. In de aanlegplaatsen werden optredens verzorgd samen met lokale muzikanten en gaven de deelnemers ook workshops voor de lokale bevolking. Jaarlijks steunt Hivos ook een aantal grote festivals georganiseerd door partners, zoals de filmfestivals van Zanzibar (Tanzania), Amakula (Oeganda) en Jakarta (Indonesië), het Poëziefestival van Medellín (Colombia) en het Harare International Festival of Arts in Zimbabwe.

www.rioinfinito.com | www.hifa.co.zw

Arts Collaboratory is een programma dat Hivos samen met de Stichting Doen en de Mondriaan Stichting heeft opgezet. Het financiert gemeenschappelijke activiteiten van beeldend kunstenaars in het Zuiden en uitwisseling met Nederlandse kunstinstellingen en kunstenaars. Ook bevordert Hivos met dit initiatief uitwisseling van kennis en ervaring, onder meer via een speciale website. Arts Collaboratory heeft ook een innovatiefonds voor spraakmakende nieuwe initiatieven.

In 2009 waren 38 partners bij het initiatief betrokken, waaronder acht uit Nederland. Een succesvolle uitkomst van deze samenwerking was de tentoonstelling *Beyond the Dutch* in het Centraal Museum Utrecht, over de geschiedenis en verhouding tussen Nederland en Indonesië zoals die tot uiting komt in de beeldende kunsten.

www.artscollaboratory.org

Versterking van de culturele sector

In Afrika willen kunstenaars graag meer gelegenheid hebben om hun werk uit te voeren en aan het publiek te tonen. Vaak stuiten zij echter op economische en politieke belemmeringen. Culturele instellingen zijn in veel landen nauwelijks van de grond gekomen. Hivos heeft ervaren dat die problemen niet verdwijnen door een beperkt aantal partners te steunen en heeft daarom in 2007 het Arterial Network opgezet. Uit zorg om de ontwikkeling van de cultuursector in Afrika hebben inmiddels

Activiteiten op het gebied van Kunst en cultuur 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	37	35	22	33	127
Verplichtingen	2.355	1.268	1.206	1.323	6.152
<i>waarvan NCDO</i>	0	0	0	470	470
Kunst en cultuur als percentage van de totale regionale verplichtingen	4%	5%	8%	10%	5%

Activiteiten op het gebied van ICT en media 2009 *bedragen in duizenden euro's*

	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Aantal organisaties	27	20	13	12	72
Verplichtingen	18.492	838	792	1.517	21.639
ICT en media als percentage van de totale regionale verplichtingen	29%	4%	5%	12%	19%

vertegenwoordigers van 28 Afrikaanse landen zich bij Arterial aangesloten. In 2009 organiseerde Arterial een *winter school* waar mensen van cultuurorganisaties uit 17 Afrikaanse landen meer te weten konden komen over cultureel management en manieren om kunst en cultuur op de agenda van de overheid te krijgen. Deelnemers wisselden expertise uit en overlegden met donoren, wat de strategische samenwerking binnen de sector ten goede komt. Samen met Open Society Institute werkt Hivos aan een Aziatische variant op Arterial.

Vrouwelijke kunstenaars werken veelal onder moeilijke omstandigheden, met name in West-Azië. Het afgelopen jaar zette Hivos de eerste stappen naar een nieuw programma, getiteld *Unleashing Women's Creative Potential in West Asia*. Daarmee krijgen vrouwelijke kunstenaars meer mogelijkheden om aan kunstactiviteiten deel te nemen, hun werk onder de aandacht te brengen en mee te doen met uitwisselingsbezoeken. In Zimbabwe beheert Hivos op verzoek van de Norwegian Agency for

Development Cooperation (Norad) een programma voor vijf culturele partners. Hivos verzorgt de trainingen op het gebied van financieel beheer en arts management. Het programma beoogt ook de relatie tussen kunst en media te versterken als bijdrage aan de vrijheid van expressie en meningsuiting, een prioriteit voor zowel Hivos als Norad. Het programma is in 2009 opnieuw verlengd en substantieel uitgebreid.

www.norad.no

Verspreiding en uitwisseling in Nederland en Europa

Het Hivos-NCDO Cultuurfonds financierde in 2009 23 projecten van culturele instellingen in Nederland die een breedplatform boden aan dansers, theater- en filmmakers, musici en beeldende kunstenaars uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Zo realiseerde de jonge theaterregisseur Reza Goran uit Iran samen met LAB Jeugdtheaterwerkplaats in Utrecht de voorstelling 'Man is Man', waarbij hij een stuk van Brecht naar de Iraakse oorlogs-

situatie verplaatste. Samen met MediaMatic hebben wij een interactieve website opgezet waarop cultuurmakers in het Zuiden een reis verzorgen in de cultuurscene van hun land. Hivos streeft ernaar het fonds na beëindiging van de samenwerking met NCDO in 2010 te continueren en is in gesprek met nieuwe potentiële partners.

www.hivosncdocultuurfonds.nl

ICT en media

Toegang tot informatie en communicatiemiddelen is essentieel voor eerlijke en gelijkwaardige ontwikkeling. Door de inzet van ICT en nieuwe media kunnen maatschappelijke organisaties effectiever optreden en meer mensen bereiken. Hivos beschouwt ICT ook als een belangrijk middel om de rol van deze organisaties in het publieke debat te versterken. In veel landen staat de vrijheid van informatie, meningsuiting en media onder druk. Onafhankelijke media zijn van groot belang voor maatschappelijke verandering en democratisering. 'Burgerjournalistiek', waarbij partners digitale media zoals podcasts combineren met bijvoorbeeld lokale radio, blijkt een effectief middel om andere geluiden onder de aandacht te brengen. Blogs en interactieve *communities* scheppen nieuwe kanalen voor individuele burgers en hun organisaties om aan het publieke debat deel te nemen. Hivos stimuleert al jaren het strategische gebruik van ICT door haar partnerorganisaties. Dat gebeurt steeds vaker via grotere trainingstrajecten, zoals Citizen Journalism in Africa en programma's vanuit de Hivos-regiokantoren in Midden-Amerika en Indonesië.

Twaweza-programma in Oost-Afrika

Met Twaweza wil Hivos burgers stimuleren om met eigen initiatieven bij de overheid aan te dringen op het garanderen van basisvoorzieningen als gezondheidszorg, water en onderwijs. Voor die zaken zijn de overheden in Kenia, Oeganda en Tanzania verantwoordelijk en die moeten daarop dus ook aanspreekbaar zijn. Door burgers toegang tot informatie te verschaffen en actief gebruik van media te bevorderen, komen overheden onder druk te staan om hun verantwoordelijkheid te nemen. Vernieuwend in deze aanpak is dat Hivos en de andere financiers van het programma – onder meer Hewlett Foundation, SIDA, DFID en SNV – vooral willen inspelen op de (traditionele) maatschappelijke verbanden waarin burgers toch al deelnemen. Eén van de eerste Twaweza *partnerships* richt zich op verbetering van de toegang tot water in Tanzania. Onder andere via sms-berichten kunnen burgers in rurale gebieden klachten en meldingen verzenden over defecte waterpompen. Daraja, een lokale organisatie, verzamelt de gegevens en zet daarmee verantwoordelijke autoriteiten aan

MEDIAKWALITEIT VOOR BETER BESTUUR

Kwaliteitskranten, onafhankelijke radiostations en kritische websites zijn voor burgers een manier om meer inzicht te krijgen in het gedrag van overheden en bedrijven en om daarover hun mening te geven. Aan dergelijke media ontbreekt het nogal eens. Met de oprichting van het Tanzania Media Fund (TMF) wil Hivos hier verandering in brengen. 'In Tanzania zijn media vaak niet

onafhankelijk. Ook het niveau van de artikelen is vaak onder de maat. Niet uit onwil, maar simpelweg omdat journalisten bijvoorbeeld geen toegang hebben tot een goede journalistieke opleiding. Ook hebben kranten geen budget voor onderzoeksjournalistiek,' aldus Marjan Besuijen, manager van TMF.

Via TMF steunen wij de totstandkoming van kritische journalistieke producties en de verbetering van de kwaliteit van journalistiek van diverse media. Dat versterkt de publieke belangenbehartiging en onderzoeksjournalistiek in Tanzania. Journalisten en mediaorganisaties kunnen meedingen naar een beurs uit het fonds voor het schrijven van een artikel, het maken van een radio-uitzending of voor onderzoek naar de achtergronden van een verhaal. Succesvolle aanvragers worden intensief gecoacht en doorlopen ook trainingen. Financiers van het programma zijn vooral ontwikkelingsagent-schappen van overheden uit Zwitserland, Denemarken, Ierland en Groot-Brittannië, evenals de Nederlandse ambassade. Op termijn moet TMF op eigen kracht verder gaan.

Tientallen journalisten deden al een beroep op dit fonds en hebben daarmee publicaties en radio- of televisieproducties kunnen uitbrengen, vooral over gezondheidszorg, onderwijs en landbouw. 'Een bekend geval in het afgelopen jaar was een serie artikelen over poedermelk voor baby's die van slechte kwaliteit bleek te zijn,' vertelt Marjan Besuijen. 'De melk was niet veilig, veel kinderen werden er ziek van, maar desondanks werd het gewoon verkocht. Toen journalisten dat te weten kwamen en erover gingen schrijven, moesten de Tanzaniaanse autoriteiten wel een verbod op de poedermelk afkondigen. Zo zie je wat kritische journalistiek kan betekenen in het dagelijks leven van mensen.'

www.tmf.or.tz

tot actie. Deze nadruk op actief burgerschap als middel om in concrete behoeften te voorzien voort uit het idee van sociale verandering door burgers zelf (*civic driven change*). In dit verband heeft Hivos ook een programma opgezet om de kwaliteit van media te verbeteren om burgers een stem te geven. Het ligt in de bedoeling om de formule van dit Tanzania Media Fund (zie kader) eveneens toe te passen in Oeganda en Kenia, de andere Oostafrikaanse landen waar Hivos werkt.

www.twaweza.org

Stem van en voor burgers

ICT is bij uitstek het middel om maatschappelijke vraagstukken aan de orde te stellen en daarbij burgers te betrekken. In Kenia maakt partnerorganisatie Ushahidi op vernieuwende wijze gebruik van de technologische mogelijkheden. Ten tijde van het geweld dat uitbrak na de verkiezingen van eind 2007 maakte de organisatie een kaart van gewelddadige incidenten op basis van meldingen die mensen ter plaatse per mobiele telefoon of e-mail doorgaven. Al snel hadden de vrijwilligers van Ushahidi ('getuigenis' in het Swahili) zo'n 45 duizend bezoekers en begonnen ze aan het opzetten van een professionele organisatie. Met medewerkers die veel ervaring hebben, op het gebied van mensenrechten of juist softwareontwikkeling, en met een internationaal netwerk van ontwerpers (uit Afrika, maar ook uit Europa en de Verenigde Staten) wist Ushahidi verschillende malen wereldwijd de aandacht te trekken. Begin 2010 droeg de website bij aan de internationale hulpinspanningen na de aardbeving in Haïti. Hivos biedt Ushahidi de mogelijkheid om geleerde lessen te documenteren en verder te investeren in de toegankelijkheid van de methode.

www.usshahidi.com

Met het Citizen Journalism in Africa programma trainde Hivos tientallen organisaties in zes landen in het toepassen van digitale journalistieke middelen en algemene journalistieke vaardigheden. Het programma heeft vooral zo'n grote reikwijdte, omdat in de eerste fase per land trainers zijn opgeleid die vervolgens hun kennis konden doorgeven.

www.citizenjournalismafrica.org

In India organiseerde Hivos samen met Tactical Tech een *info-activism camp* waar mensenrechtenactivisten en ICT-ontwerpers zochten naar manieren om op basis van informatie tot actie te komen. Dat resulteerde onder meer in de film *10 Tactics*, die ook te zien was bij de BBC World Service en The Ecologist. De film toont voorbeelden van het gebruik van ICT als actiemiddel in 24 landen, waaronder Indonesië, Egypte, Kenia en India. Dit zogenoemde *e-activism* is ook een specialisme van Hivos-

partners als Kubatana in Zimbabwe. Zij heeft de beproefde methode van het monitoren van verkiezingsresultaten verder verfijnd en behalve in eigen land ook elders ter beschikking gesteld. De mobiele technologie is een goed voorbeeld hoe ICT kan worden ingezet ter bevordering van mensenrechten en democratie.

www.tacticaltech.org | www.informationactivism.org

Strategisch gebruik van ICT

Via strategische partnerschappen met onder meer APC steunde Hivos tientallen partners in het gebruik van ICT binnen de kernactiviteiten van hun organisatie. Ook de Hivos-regiokantoren in Indonesië, India en Midden-Amerika verzorgen programma's om de ICT-capaciteit van partners te versterken. In laatstgenoemde regio heeft Hivos het RedDES-programma opgezet. Daarin werkten organisaties van koffieproducenten samen aan het opzetten van een digitaal platform dat berust op web 2.0-technologie. De koffieproducenten gaan het platform gebruiken om de uiteenlopende variëteiten aan koffie die zij verbouwen onder de aandacht te brengen van internationale kopers. Dat kan helpen de vraag naar hun koffie te vergroten en zo meer inkomsten te genereren.

Busoga Rural Open Source and Development Initiative (BROSDI) in Oeganda is eveneens een vernieuwende ICT-partner. Deze organisatie verzamelt lokaal aanwezige kennis over landbouwkwesties en verspreidt die via internet en mobiele telefoons over het hele land. Succesvolle agrarische technieken zijn daardoor ook op andere plaatsen te gebruiken. Samen met het Oegandese telecombedrijf MTM en de Google Foundation helpt Hivos BROSDI met de verdere uitwerking van dit model voor samenwerking tussen rurale basisbewegingen en ICT-organisaties.

www.brosdi.or.ug

Veel Nederlandse bedrijven zijn geïnteresseerd in het ondersteunen van ontwikkelingsactiviteiten. Omgekeerd kunnen Hivos en haar partners profijt hebben van de expertise van het bedrijfsleven. Sinds 2006 voerden wij samen met KPN het succesvolle STAR-programma uit (met steun van PSO). Met STAR kregen Hivos-partners in zes Afrikaanse landen de beschikking over ICT-kennis die is toegespitst op hun werkerrein. Twaalf medewerkers van KPN gingen enthousiast aan de slag om veertien Hivos-partners op het gebied van hiv/aids en microfinanciering te laten delen in hun kennis en ervaring. Resultaat is dat partners nu beter met hun doelgroep en met elkaar kunnen communiceren, terwijl ook hun interne organisatie is verbeterd. In 2009 sloten wij het programma dan ook naar grote tevredenheid af. In het komende jaar zoeken wij naar wegen om het programma op een andere wijze voort te zetten. Met Logica ging Hivos

verder met het gezamenlijke programma in India, waar medewerkers van het bedrijf ICT-kennis overdragen aan partnerorganisatie MV Foundation voor de campagne tegen kinderarbeid. Ook dit programma werd gedragen door de inzet van de Logica-medewerkers, die vanuit de vestigingen in Nederland, India en Groot-Brittannië bijdroegen aan het slagen ervan. Logica is eveneens betrokken bij een onderdeel van het STAR-programma.

Diverse en pluriforme media

In landen waar repressie heerst, kunnen nieuwe media en communicatiemiddelen een essentiële rol spelen om onafhankelijke geluiden te verspreiden. In elf landen ondersteunde Hivos daarom organisaties die platforms hebben opgezet voor de verspreiding van nieuws en het uiten van meningen. In Iran bleek Roozonline een uiterst belangrijke functie te vervullen, vooral tijdens de demonstraties die volgden op de presidentsverkiezingen. Dit webplatform werd tot twee keer toe aangehaald als betrouwbare informatiebron in The New York Times.

Wereldwijd blijft Global Voices een belangrijke strategische partner. Global Voices biedt burgerjournalisten en activisten een platform om nieuws en achtergronden door te geven. Een team van vertalers en redacteurs helpt hen om hun boodschap ook buiten hun eigen taalgebied te brengen. De nadruk ligt op ontwikkelingsvraagstukken en reacties op crises en rampen. De aansprekende vorm die de organisatie hanteert trok het afgelopen jaar zes miljoen bezoekers, een enorme toename ten opzichte van de 2,2 miljoen bezoekers in 2007.

www.globalvoicesonline.org | nl.globalvoicesonline.org

Op het Internet Governance Forum in Sharm El Sheikh (Egypte) presenteerde Hivos samen met APC het derde Global Information Society Watch rapport. Deze publicatie biedt een verzameling essays over verschillende ICT-beleidsthema's en geeft een overzicht van de informatiemaatschappij in 48 landen. Tien partners van Hivos werkten aan het rapport mee. Deze jaarlijkse publicatie helpt media, overheid en *civil society* om, in eigen land en wereldwijd, de vinger aan de pols te houden en proactief mee te denken over de uitvoering van de afspraken over de informatiesamenleving volgens het WSIS-proces.

www.giswatch.org

AFRIKA

AZIË

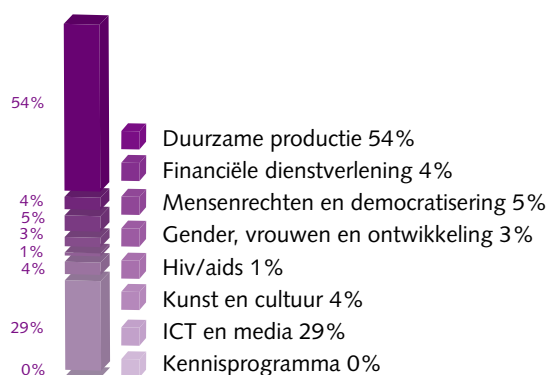
Kerngetallen Afrika bedragen in duizenden euro's

	2009	2008
Verplichtingen	62.674	29.841
Aantal partnerorganisaties	249	248
Aantal projecten	285	286

Hivos steunt organisaties in:

Oost-Afrika Kenia | Oeganda | Tanzania
Zuidelijk Afrika Malawi | Mozambique | Namibië
Zambia | Zimbabwe | Zuid-Afrika

Verplichtingen Afrika naar sector:

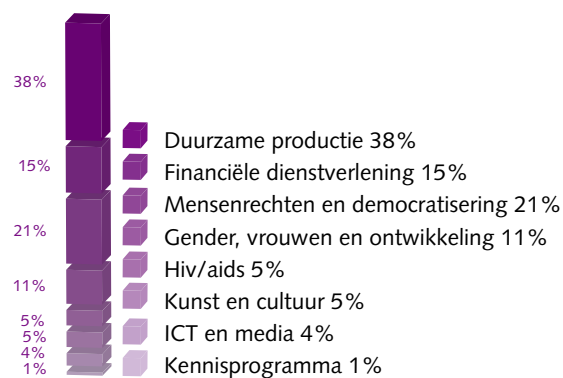
Kerngetallen Azië bedragen in duizenden euro's

	2009	2008
Verplichtingen	23.906	22.914
Aantal partnerorganisaties	263	251
Aantal projecten	318	300

Hivos steunt organisaties in:

Cambodja | India | Indonesië | Irak | Iran | Kazachstan | Kirgizië |
Servië | Sri Lanka | Syrië | Timor Leste

Verplichtingen Azië naar sector:

LATIJS-AMERIKA

WERELD-WIJD

Kerngetallen Latijns-Amerika bedragen in duizenden euro's

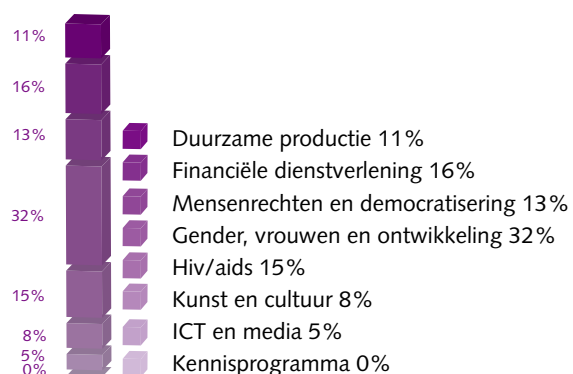
	2009	2008
Verplichtingen	14.809	12.628
Aantal partnerorganisaties	194	205
Aantal projecten	229	247

Hivos steunt organisaties in:

Midden-Amerika Belize | Costa Rica | Cuba | El Salvador
Guatemala | Honduras | Nicaragua

Zuid-Amerika Bolivia | Colombia | Ecuador | Peru | Suriname

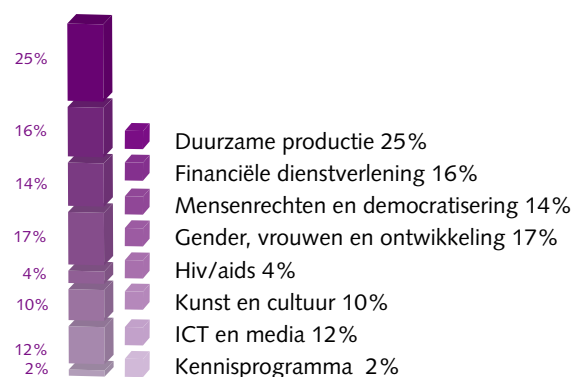
Verplichtingen Latijns-Amerika naar sector

Kerngetallen Wereldwijd bedragen in duizenden euro's

	2009	2008
Verplichtingen	13.123	19.504
Aantal partnerorganisaties	120	102
Aantal projecten	178	150

Verplichtingen Wereldwijd naar sector

06 BUILDING BRIDGES

Om de effectiviteit van het werk in het Zuiden te vergroten, werkt Hivos in Nederland en in Europa samen met collega-ontwikkelingsorganisaties én met andere maatschappelijke organisaties. Die bundeling van krachten helpt het draagvlak voor internationale samenwerking in Nederland te verbreden en maakt voorlichting sterker en effectiever. Met het programma *Building Bridges* willen wij in Nederland en Europa maatschappelijke steun mobiliseren voor het realiseren van duurzame ontwikkeling op mondiaal niveau. Uitgangspunten zijn het belang van een krachtig maatschappelijk draagvlak, de politieke verbondenheid van Noord en Zuid en de cruciale rol van actief burgerschap.

Hoofddoelstellingen van het programma *Building Bridges* zijn:

- o Een beter en realistischer beeld geven van internationale samenwerking;
- o Meer actieve betrokkenheid van burgers, vooral binnen specifieke doelgroepen zoals jongeren en humanisten;
- o Een grotere ontvankelijkheid van (en gedragsverandering bij) beleidsmakers, bedrijven, burgers en consumenten ten aanzien van ontwikkelingsvraagstukken.

Voornaamste resultaten in 2009 op deze gebieden zijn:

- o Hivos bereikte een groot publiek met acht paginagrote (gesponsorde) artikelen in dagblad Metro (bereik per advertentie 1,8 miljoen lezers). Van het televisieprogramma *Metropolis* (VPRO) werden 30 afleveringen uitgezonden met wekelijks zo'n 170 duizend kijkers;
- o Ongeveer 100 duizend mensen uit specifieke doelgroepen als humanisten, jongeren en medewerkers van Wereldwinkels werden bereikt met informatie. De partners die Hivos steunt vanuit het Linkis-programma wisten een groot aantal prijzen en nominaties in de wacht te slepen voor hun kwalitatief hoogstaande projecten;
- o Met de campagne 'Stop Kinderarbeid – school, de beste werkplaats' bereikte Hivos naar schatting een miljoen mensen in Nederland. Mede dankzij deze campagne staat het onderwerp prominent op de politieke en maatschappelijke agenda en krijgt kinderarbeid meer aandacht onder consumenten.

Voorlichting en draagvlakversterking

Hivos wil bijdragen aan een realistischer beeld van internationale samenwerking en van het leven in ontwikkelingslanden. De kracht en het initiatief van mensen zelf staan daarbij voorop. Een goed voorbeeld van deze benadering is *Metropolis*, een televisieprogramma dat Hivos samen met de VPRO bedacht en produceerde. Via het dagblad Metro, met een oplage van bijna twee miljoen exemplaren en brede verspreiding via het openbaar vervoer, bereikte Hivos wederom een groot lezerspubliek. Met deze publicaties willen wij het werk van onze partners onder de aandacht brengen van mensen die meestal niet uit zichzelf informatie over ontwikkelingssamenwerking tot zich nemen. Aan bod kwamen onder meer de campagne Stop Kinderarbeid, duurzame energie als motor voor ontwikkeling, vrouwenrechten, 'Homorechten zijn mensenrechten' en particuliere initiatieven die Hivos via het Linkis-programma ondersteunt.

www.metronieuws.nl

DRAAGVLAKVERSTERKING EN BELEIDSBEÏNVLOEDING 2009

bedragen in duizenden euro's

	Voorlichting	Campagne en lobby	Linkis	Totaal
Aantal organisaties	13	14	49	76
Verplichtingen	1.025	590	564	2.179

Roze zomer

Onder de noemer 'Homorechten zijn mensenrechten' brengt Hivos al twintig jaar de rechten van homoseksuelen mannen en vrouwen wereldwijd onder de aandacht. Ook in Nederland. In de zomer van 2009 nam Hivos deel aan verschillende evenementen, zoals de Roze Zaterdag in Den Haag. Daar vond in het Vredespaleis de conferentie *Towards an international*

METROPOLIS

Hivos en de VPRO maken met Metropolis TV een modern buitenlandprogramma gericht op iedereen die voorbij de eigen achtertuin wil kijken. Metropolis biedt zicht op ontwikkelingen buiten Nederland via persoonlijke verslaggeving. Het wekelijkse televisieprogramma combineert daarvoor nieuws, trends en achtergronden. Een wereldwijd netwerk van zestig jonge – veelal lokale verslaggevers van de YouTube generatie – speelt daarin de hoofdrol. Het programma wisselt lichtere thema's – zoals girlpower, reis(ver)leiders en Michael Jackson – af met zwaardere, meer journalistieke onderwerpen, zoals rechtspraak, milieustrijders en probleemwijken. Alle wereldwijd geproduceerde videobijdragen zijn ook te bekijken op de website.

Metropolis TV leverde de afgelopen twee jaar razend enthousiaste reacties op, ook van televisierecensenten en filmmakers. De nieuwe reeks werd afgelopen jaar bekroond met de Prichett-prijs, het broertje van de Nipkow-schijf. Tevens ontving het programma een eervolle vermelding tijdens het prestigieuze Prix Europe in Berlijn. In 2009 zijn dertig afleveringen van Metropolis TV gemaakt, met gemiddeld 170 duizend kijkers. Voor de VPRO thema-avond 'Nieuw in de stad' maakte Metropolis een extra lange uitzending over nieuwkomers. Dankzij de website met (Engelstalige) videofilmjes heeft Metropolis een wereldwijd bereik. Vanaf 2009 was Metropolis TV ook in Irak en Nicaragua wekelijks te zien. De correspondent in Nicaragua, Stef Biemans, maakt een lokale versie op basis van de Nederlandse uitzendingen van in totaal 36 afleveringen.

www.metropolistv.nl

rainbow coalition plaats, georganiseerd door Hivos en COC Haaglanden. De heer Arjan Hamburger, de Nederlandse ambassadeur voor de mensenrechten, zwaaide Hivos lof toe voor haar pioniersrol in de ondersteuning van seksuele minderheden in ontwikkelingslanden. Organisaties van homo's en lesbiennes uit onder meer Indonesië, Zuid-Afrika en Sri Lanka, evenals vertegenwoordigers van internationale netwerken, namen deel en riepen op tot meer coalitievorming.

Ook dit jaar waren wij aanwezig op de Canal Parade tijdens de Gay Pride in Amsterdam om de aandacht te vestigen op de positie van homo's en lesbiennes in andere landen. Daarom kwam Hivos met een boot waarop homo's symbolisch de tralies van de gevangenis van homofobie en opsluiting van zich afwerpen. Met dit idee won Hivos de prijs voor beste themaboot.

Energie en klimaat

Hivos was in 2009 actief op het gebied van klimaat en energie. In oktober organiseerden wij het symposium 'Klimaat voor Ontwikkeling' om het belang en de mogelijkheden van een snelle overstap op duurzame energie te onderstrepen. Ook publiceerden wij de brochure *Duurzame energie als motor voor ontwikkeling*. De publicatie dient als basis voor de campagne '100% duurzame energie' die in 2010 zal starten.

In de aanloop naar de klimaatop in Kopenhagen organiseerden wij samen met andere milieu- en ontwikkelingsorganisaties de manifestatie *Beat the Heat Now*. Het doel van de campagne in Nederland, het verwerven van publieke en politieke steun voor een goed klimaatakkoord, is bereikt. Met die boodschap reisde Minister Cramer van Milieu, samen met politici en vertegenwoordigers van organisaties zoals Hivos, per klimaatrein af naar Kopenhagen. Helaas heeft de top onvoldoende resultaat opgeleverd. De verschillen van inzicht en belangen tussen landen bleken te groot om te komen tot een eerlijk, ambitieus en bindend verdrag. Hivos blijft zich ook in 2010 voor een stevig klimaatbeleid inzetten.

Toegang tot energie is een belangrijke voorwaarde voor ontwikkeling en welvaart. Groeiende welvaart heeft, vooral in het Noorden, geleid tot uitstoot van meer broeikasgassen waardoor het klimaat verandert. Hivos wil klimaatverandering tegengaan en tegelijkertijd ontwikkeling bevorderen. Via het Hivos Klimaatfonds krijgen arme groepen in ontwikkelingslanden toegang tot schone en duurzame energie. De middelen hiervoor komen van bedrijven en organisaties die de klimaat-effecten van hun bedrijfsvoering willen compenseren. Ook particulieren kunnen (als compensatie) doneren aan duurzame energieprojecten in het Zuiden. In 2009 daalde het bedrag aan compensaties naar 93 duizend euro, tegen 115 duizend euro in 2008. De economische crisis is daar ongetwijfeld debet aan. Daar komt bij dat een aantal bedrijven heeft aangegeven aan het Hivos Klimaatfonds deel te gaan nemen zodra Hivos de meest vergaande richtlijn, de zogenoemde *gold standard* certificatie, kan aanbieden. Hivos is bezig zich daarvoor te registreren, wat naar verwachting eind 2010 een feit zal zijn.

Tevens leverde Hivos een bijdrage aan de lancering van de film *The Age of Stupid* en organiseerde op de Afrika-dag een workshop en een tentoonstelling over duurzame energie. Circa 12 duizend Wereldwinkelvrijwilligers werden geïnformeerd over het Hivos Klimaatfonds en 34 wereldwinkels compenseren nu hun CO₂-uitstoot. Onder de titel 'Wat je van ver haalt, is vaak verrassend groen!' zetten de wereldwinkels in overleg met Hivos tien eerlijke producten in de etalage die een meerwaarde hebben op het gebied van milieu of klimaat.

www.hivosklimaatfonds.nl | www.hier.nu

Humanistische Alliantie

De verwante organisaties binnen de Humanistische Alliantie zijn voor Hivos vanzelfsprekende partners bij het verstrekken van voorlichting over armoedebestrijding en ontwikkeling. Met de Universiteit voor Humanistiek (UvH) werkt Hivos samen op het gebied van humanisme en wereldburgerschap. De laatste twee jaar is deze samenwerking nog geïntensiveerd door de actieve betrokkenheid van de UvH bij het Hivos-kennisprogramma *Promoting Pluralism* (zie hoofdstuk 7). Via de website van de omroep HUMAN levert Hivos regelmatig bijdragen over actuele ontwikkelingen in het eigen werk en dat van partners.

www.human.nl | www.uvh.nl | www.humanitas.nl

Jongeren

Met een Leidse studentenorganisatie organiseerden wij een reis van 25 studenten naar Peru. Aan de hand van een bezoek aan partnerorganisaties moesten zij daar onderzoek doen naar de effectiviteit van ontwikkelings-samenwerking en daarover bij terugkomst een presentatie verzorgen. Met studenten van de Hogeschool Rotterdam werd een workshop over gendervraagstukken gehouden met behulp van een *gender tree analysis*. Een aantal junior programmamedewerkers van Hivos deed mee aan de essaywedstrijd 'Heilige Huisjes'. Hun artikel 'De kracht van nieuwe media, ontwikkelingssamenwerking 2.0' werd geselecteerd voor het gelijknamige boek van de IS-Academie.

EEN-campagne

EEN is de campagne van het Nederlands Platform Millenniumdoelen (NPM), een samenwerkingsverband van tientallen bedrijven, gemeenten en maatschappelijke organisaties, waaronder Hivos. Met de EEN-campagne wil het NPM de bewustwording over de acht Millenniumdoelen vergroten en Nederlanders mobiliseren in de strijd tegen armoede. Rond Wereldarmoededag op 17 oktober organiseerde Hivos het evenement 'Humanisten bijEEN: Geld voor de 'derde wereld', heeft dat wel zin?'. Op diezelfde dag nam Hivos deel aan 'Stand up and take action', waarbij wereldwijd 173 miljoen mensen (en ruim 23 duizend in Nederland) hun regeringen opriepen armoede uit te bannen. Met EEN publiceerde Hivos het boekje '52 simpele manieren om armoede de wereld uit te helpen', een humoristische verzameling tips om in actie te komen, met een bijbehorende website met uitgebreidere informatie en *e-cards*.

www.een.nl | www.52x.nu

Hivos Linkis

Linkis is het virtuele loket voor steun aan kleinschalige particuliere initiatieven. Wij beschouwen dit als een goede aanvulling op onze activiteiten.

Via het Hivos Linkis-programma ondersteunt Hivos initiatieven die ontwikkeling in het Zuiden bevorderen en tegelijkertijd bijdragen aan versterking van het draagvlak voor internationale samenwerking in Nederland. In 2009 werden 209 aanvragen ingediend en 44 projecten goedgekeurd, met een gemiddelde bijdrage van 9.400 euro. Voorbeeld van een particulier initiatief is het project 'fietsverlichting Mwanza', bedoeld om het aantal verkeersslachtoffers in deze Tanzaniaanse stad te verminderen, maar ook om klimaatvriendelijk fietsvervoer te bevorderen. Een aantal Hivos Linkis-partners is in de prijzen gevallen of genomineerd. De Smart Shelter Foundation werd genomineerd voor de Deense Index Award, de grootste internationale designprijs. Satara, actief in India, ontving de COS Millenniumdoelprijs en won de Re-shape Contest in Rotterdam. De Trouw Idealenprijs ging naar The Hub Shop en de reisgids Ervaar Ghana werd genomineerd voor de beste reis- en cultuurgids 2009 van de gezamenlijke reisboekhandels.

www.hivos.org | www.linkis.nl

'Wij zijn Hivos': campagne en website

De publiekscampagne 'Wij zijn Hivos' is in 2009 voortgezet door middel van buitenreclame, banners op websites van Volkskrant, Trouw en NRC Next en gratis (stopper)advertenties in dagbladen. In december 2009 leidde de campagne tot veel publiciteit toen een aantal posters met de tekst 'Ik ben lesbisch' was vernield. De foto van de vernielde posters heeft verschillende veel bezochte nieuwssites gehaald, zoals AD, HP/DeTijd, GeenStijl en De Telegraaf. Dit leidde tot veel discussie over het recht van homo's en lesbiennes om vrij uit te kunnen komen voor hun oriëntatie. Maandelijks bezochten ruim 16 duizend mensen de Hivos-website. Op deze site ontwikkelt Hivos ook een *community* voor mensen die zich actief betrokken voelen bij ontwikkelingssamenwerking. De *community* groeide in 2009 naar duizend leden uit binnen- en buitenland. Zij vormen een uiteenlopende groep, van een Nederlandse studente tot de oprichter van een aidsproject in Oeganda. Dit is de basis waarmee de *community* kan uitgroeien tot een plek waar mensen elkaar vinden om kennis en ervaring uit te wisselen voor en over ontwikkelingssamenwerking. Tevens zullen wij in de toekomst nog meer aansluiting zoeken bij andere sociale netwerken zoals Facebook, Twitter en You Tube. De maandelijkse Hivos-nieuwsbrief telt 1.200 abonnees. De uitgaven voor internationale partners, Hivos International en Hivos Internacional, verschijnen vanaf 2009 alleen nog digitaal.

www.hivos.nl

Beleidsbeïnvloeding

In haar activiteiten op het vlak van beleidsbeïnvloeding in Nederland en Europa kiest Hivos voor thema's die betrekking hebben op het werk van partnerorganisaties in het Zuiden. In 2009 werd het Nederlandse deel van de Europese campagne *Virus Free Generation* afgerond. Met deze campagne werkten Hivos en Alliance2015-partners aan het mobiliseren van jongeren in Europa en Afrika om in actie te komen tegen hiv/aids. Naar aanleiding van de wereldwijde financieel-economische crisis presenteerden Oxfam Novib, Cordaid, ICCO en Hivos de notitie 'Schuif de armsten niet van tafel.' Daarin pleitten de organisaties voor actiever beleid om de moeizaam geboekte resultaten van ontwikkeling te behouden, door niet verder te snijden in het hulpbudget en vast te houden aan kwalitatief goede ontwikkelingssamenwerking. Het initiatief werd gesteund door Partos en de EEN-campagne van het Nederlands Platform Millenniumdoelen.

Stop Kinderarbeid – school, de beste werkplaats

In 2009 werkten wii in zes Europese landen aan de campagne tegen kinderarbeid in samenwerking met onze collega's van Alliance2015. In Nederland richt Hivos zich

samen met de Algemene Onderwijsbond, de FNV en de Landelijke India Werkgroep op overheid, bedrijfsleven en consumenten om bij te dragen aan uitbanning van kinderarbeid. Naar aanleiding van de campagne besloot de rijksoverheid om in haar aankoopbeleid voortaan de deur dicht te houden voor producten waaraan kinderarbeid te pas is gekomen. Het voorstel vanuit de campagne om een lijst met producten per land op te stellen waaraan kinderarbeid te pas is gekomen, werd door het ministerie van Economische Zaken gehonoreerd. In 2010 zal het overzicht beschikbaar zijn voor bedrijven en consumenten. Voor het Nederlandse actieplan van de campagne verzorgden de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris van Economische Zaken het voorwoord. Een miljoen consumenten kwam met de campagne in aanraking door de multimedia campagne en een *pop-up store* die het idee van een kinderarbeidvrije zone verbeeldde. In 2009 liep de Europese campagne af. Hivos zal zich vanaf 2010 vooral richten op Nederland, met meer nadruk op productieketens en de rol van de consument.

www.stopkinderarbeid.nl

Hivos en Europa

Naast beleidsbeïnvloeding via campagnes is Hivos actief binnen een aantal Europese netwerken. Eurostep, een Europees netwerk van ontwikkelingsorganisaties, volgt kritisch het Europese beleid voor ontwikkelingssamenwerking. De organisatie houdt bij waar de ontwikkelingsgelden van de

EU terechtkomen en hoe het beleid wordt uitgevoerd. Het aantreden van nieuw gekozen Europarlementariërs en de oprichting van de *External Action Service*, de Europese buitenlandse dienst, boden een goede gelegenheid om het ontwikkelingsbeleid aan de orde te stellen. Bij de Europese Commissie kwam Eurostep op voor een grotere rol voor maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden binnen de EU-strategieën.

Alliance2015

Alliance2015 is voor Hivos het belangrijkste strategische samenwerkingsverband met andere ontwikkelingsorganisaties in Europa. Overige leden zijn Concern (Ierland), Ibis (Denemarken), Welthungerhilfe (Duitsland), Cesvi (Italië), People in Need (Tsjechië) en Acted (Frankrijk). Alliance2015 is een samenwerkingsverband van zeer verschillende seculiere ontwikkelingsorganisaties. In het Zuiden werkten de leden samen bij de uitvoering van 71 projecten, onder meer op het gebied van noodhulp en wederopbouw. De Alliance2015 liet ook onderzoek uitvoeren naar de effectiviteit van de Europese uitgaven voor het behalen van de Millennium Ontwikkelingsdoelen. Dit zogenaamde MDG Watch Report zal medio 2010 verschijnen.

De Alliance2015 greep de financieel-economische crisis aan om de samenwerking te intensiveren. Ook richtten de leden zich op beleidsbeïnvloeding, waarbij de Alliance pleitte voor meer effectiviteit van de hulp in het verlengde van de Accra Agenda for Action. In Mozambique, Tanzania, Cambodja, Ghana en Nicaragua brengen de Alliance-leden deze aanpak in de praktijk. In Europa lag de nadruk op de campagne tegen kinderarbeid.
www.alliance2015.org | www.concern.net | www.ibis.dk
www.welthungerhilfe.de | www.peopleinneed.cz | www.cesvi.org
www.acted.org

07

KENNIS VOOR ONTWIKKELING

Ontwikkelingsorganisaties worden wereldwijd steeds vaker geconfronteerd met nieuwe, complexe problemen waarover kennis ontbreekt.

Toenemende complexiteit vraagt om nieuwe strategieën. Hoe moeten wij bijvoorbeeld omgaan met onzekerheid op de markt voor landbouwproducten waarvan kleine producenten afhankelijk zijn, of met de invloed van fundamentalistische bewegingen? Met haar kennisprogramma wil Hivos in samenwerking met universiteiten, denktanks en *civil society* tot nieuwe inzichten komen die kunnen leiden tot nieuwe strategieën. Doel is ook om de opgedane kennis beter in te zetten binnen de (internationale) ontwikkelingssector. Dat doen we door de strategie van kennisintegratie, het samenbrengen van verschillende soorten kennis. Sinds 2007 zijn vijf thematische programma's van start gegaan. Op de website van het kennisprogramma is een volledig overzicht te vinden van alle activiteiten.

www.hivos.net

Het kennisprogramma stimuleert systematischer leren van ervaringen en het delen van die inzichten met ontwikkelingsorganisaties, wetenschappers en beleidsmakers. In 2009 liet Hivos door onafhankelijke adviseurs een onderzoek uitvoeren naar het kennisprogramma. Zij beoordeelden het programma als innovatief en gedurfd. Tevens adviseerden zij Hivos om de zichtbaarheid van het programma te vergroten en de werkwijze te vereenvoudigen.

Samen kennis ontwikkelen

'Eindelijk eens de ruimte om te proberen onze eigen maatschappij beter te begrijpen', aldus een ontwikkelingswerker uit Oeganda. Die uitspraak toont aan dat Hivos niet alleen zelf veel baat heeft bij kennisactiviteiten, maar dat die ook doorwerken in de praktijk. In het kennisprogramma werken wij samen met een wereldwijd netwerk van activisten en wetenschappers. Het samenbrengen van mensen uit de praktijk en wetenschappers levert nieuwe inzichten op. Die leiden tot reflectie en discussie over strategieën voor ontwikkelingssamenwerking, maar moeten vooral ook handvatten bieden voor de praktijk. Gemakkelijk is dat niet: wetenschappers en praktijkmensen streven verschillende doelen na en werken

op een andere manier. Toch blijken zij zeer positief te zijn over structureel samenwerken in gemengde teams. Dat gebeurt in regionale teams en leernetwerken. Ook zoeken we naar samenwerking met onderzoekers die beperkingen ondervinden of zelfs hun land hebben moeten verlaten, zoals in het geval van Iran. Wellicht zijn deze ervaringen een eerste stap op weg naar een nieuw soort kennisnetwerk.

Burgers in beweging

Arme mensen zijn beter in staat om op te komen tegen armoede en onrecht als zij zich organiseren. Door samen op te trekken met andere burgers hebben ze meer kans om maatschappelijke veranderingen teweeg te brengen. Maar hoe komen deze bewegingen tot stand, hoe werken ze en wat kunnen organisaties als Hivos doen om hen te steunen? Dat zijn de vragen achter het kennisprogramma *Civil Society Building*. Hivos en het Institute of Social Studies onderzoeken daarin drie bewegingen in Midden-Amerika: de vrouwenbeweging, de beweging van inheemse volkeren, en de beweging tegen vrijhandelsverdragen. Leden van die bewegingen zijn zelf actief bij het onderzoek betrokken. In Zuidelijk Afrika doen we onderzoek naar andere manieren waarop burgers druk uitoefenen op de overheid om hun rechten veilig te stellen. Daarin worden verschillende strategieën, van protest tot het aanspannen van rechtzaken, onder de loep genomen.

www.iss.nl | www.civilsocietybuilding.net

Burgerorganisaties in Iran en Syrië

In landen als Syrië en Iran bestaat weinig ruimte voor onafhankelijke burgerorganisaties. Dat belemmert ook de mogelijkheden voor organisaties als Hivos om hen te ondersteunen. Het kennisprogramma *Civil Society Building in West Asia*, opgezet in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, onderzoekt hoe de stem van burgers en hun organisaties onder ongunstige politieke omstandigheden toch versterkt kan worden. In 2009 is ruim aandacht besteed aan de Groene Beweging in Iran die ontstond met de protesten tegen de omstreden verkiezingen. Onderzoek van het UvA/Hivos-programma bracht aan het licht hoe complex

ISLAMDEBAT MET ABDULLAHI AN-NA'IM

'Als moslim pleit ik voor de seculiere staat', vertelt An-Na'im het Nederlandse publiek op een druk-bezochte bijeenkomst in Utrecht. De bekende islamonderzoeker uit Soedan rekent af met het idee dat moslims per definitie streven naar een islamitische staat. 'Alleen in een staat die neutraal is ten opzichte van religie kan ik vrij en overtuigd moslim zijn', aldus An-Na'im. Het publiek is enthousiast: 'Eindelijk een verhaal dat de brug probeert te slaan tussen streng gelovigen en liberalen', aldus een bezoeker. Dat is ook precies de rol die Hivos met het kennisprogramma in het Nederlandse debat wil spelen: door deskundigen uit het Zuiden aan het woord te laten en door verder te kijken dan het zoveelste 'hoofddoekdebat'. 'De onderzoekers in ons programma nemen de zorgen van mensen in de praktijk serieus, van mensenrechten-activisten tot diep gelovige burgers,' stelt Ute Seela, verantwoordelijk voor het kennisprogramma *Promoting Pluralism*. 'Alleen door samen te werken kunnen wij prangende vragen rondom identiteit en botsende waarden aan de orde stellen. Dit speelt ook in India, Indonesië en Oeganda, en niet alleen rondom religie, maar ook bijvoorbeeld met etniciteit.'

Ute Seela

deopkomst van de burgerbeweging is en dat verdeeldheid onder de regerende elite mogelijkheden biedt voor nieuwe initiatieven. In Syrië richtte het onderzoek zich vooral op de rol van islamitische burgerorganisaties, die meestal niet op het netvlies van internationale (ontwikkelings-) organisaties staan. Zij hebben soms meer ruimte dan hun seculiere tegenhangers. Dit onderzoek biedt Hivos inzicht in de methodes en strategieën die islamitische organisaties hanteren om zich staande te houden in een autoritaire context.

www.assr.nl

Pluralisme bevorderen met kennis

Met het programma *Promoting Pluralism* willen Hivos en het Instituut Kosmopolis (Universiteit voor Humanistiek) een antwoord geven op de vragen van partners en andere maatschappelijke organisaties over hoe zij fundamentalistische tendensen tegemoet kunnen treden. Intolerantie

vanuit het hindoe-fundamentalisme in India, de radicale politieke islam in Indonesië of het etnisch geweld in Oeganda – toegepast onderzoek naar deze kwesties moet maatschappelijke organisaties in staat stellen om strategieën te ontwikkelen die pluralisme bevorderen.

In Indonesië is het Centre for Religious and Cross-cultural Studies (CRCS) een geslaagd voorbeeld van de overbrugging van de kloof tussen wetenschap en praktijk. De medewerkers weten theoretische debatten te vertalen naar het grotere publiek en naar beleidsmakers. Ook ziet CRCS maatschappelijke organisaties als gelijkwaardige kennisproducenten. Het afgelopen jaar is CRCS door het Indonesische ministerie voor Religieuze Zaken geraadpleegd over zijn analyse van religieuze spanningen rondom de invoering van lokale shari'a-wetten en de vernieling van gebedsplaatsen. Dat werd ook vermeld in de belangrijkste Indonesische kranten. In Nederland organiseerde Hivos de conferentie 'Promoting Pluralism through Civic Reason? Rethinking Secularism'. Belangrijke sprekers waren islamdeskundige en mensenrechtenactivist Abdullahi Ahmed An-Na'im en rechter van het Indiase Hooggerechtshof Aftab Alam.

www.uvh.nl | www.cracs.ugm.ac.id

www.cscsarchive.org | www.crossculturalfoundation.or.ug

Boeren sterker op de markt

Veranderingen in de wereldeconomie – sterke prijsschommelingen, toegenomen kwaliteitseisen, klimaatverandering, de financiële crisis en grootschalige internationale landaankoop – maken de positie van kleine boeren in ontwikkelingslanden er niet gemakkelijker op. Welke perspectieven en risico's leveren deze trends op voor kleine boeren en hoe kunnen hun organisaties daarmee omgaan? Dat zijn kernvragen van het kennisprogramma *Small Producer Agency in the Globalized Market* dat Hivos uitvoert samen met het International Institute for Environment and Development (IIED) en een Zuidelijk leernetwerk geleid door Mainumby Ñakurutú vanuit Bolivia. Het leernetwerk, dat bestaat uit vertegenwoordigers van boerenorganisaties, ngo's, wetenschap en bedrijfsleven, zal de drijvende kracht van het programma zijn. Regionale bijeenkomsten in Peru, Nicaragua en Kenia lieten afgelopen jaar zien dat het samenbrengen van deze diverse groep mensen van grote waarde is voor de uitwisseling van kennis en ervaringen en het gezamenlijk analyseren van de veranderingen in de wereldeconomie.

www.iied.org

In het kader van het kennisprogramma publiceerden wij het boek *Inclusive Improvement*. Deze publicatie maakt de resultaten van twintig jaar ervaring van Hivos in de koffieketen beter toegankelijk voor alle actoren in de keten, inclusief organisaties van producenten en certificeerders.

Ook is Hivos partner in de IS-Academie over *Land governance for equitable and sustainable development*, in samenwerking met Nederlandse universiteiten, de overheid en ontwikkelingsorganisaties. Met dit project willen wij kennis vergaren over hoe onzekerheid over landkwesties de autonomie van kleine boeren ondermijnt. Ook willen we met het project de betrokken actoren dichter bij elkaar brengen.

Digitaal geboren, betrokkenheid verloren?

Jongeren van nu zijn 'vanaf hun geboorte' vertrouwd met internet, mobiele telefonie en virtuele netwerken. Dat geldt ook voor steeds meer jonge mensen in ontwikkelingslanden. Vaak wordt verondersteld dat deze zogenaemde *digital natives* zich afkeren van de politiek en niet gemotiveerd zijn om op te komen voor maatschappelijke belangen die hun eigen leefwereld overstijgen. Die veronderstelling is echter onvoldoende aan de werkelijkheid getoetst, aldus twee Indiase wetenschappers. In opdracht van Hivos deden zij het afgelopen jaar onderzoek naar dit thema. Hun rapport dient als opstap voor het kennisprogramma *Digital Natives with a Cause?*, over de potentiële rol van de 1,2 miljard jongeren in sociaal en politiek veranderende omgeving. Die rol lijkt er zeker te zijn, maar voor een beter begrip is wel meer onderzoek nodig. Met inbreng van jongeren zelf zal gekeken worden naar de zeer uiteenlopende manieren waarop zij nu al maatschappelijk actief zijn en hoe dit geïnterpreteerd moet worden.

Kennis delen

Kennis delen is een belangrijk onderdeel van het Kennisprogramma. We doen dit onder andere door het publiceren van rapporten, *policy briefs* en boeken over de thema's binnen het Kennisprogramma en over andere Hivos-ervaringen. Een artikel over de kennisstrategie van Hivos verscheen in het Knowledge Management for Development Journal. De genoemde studie voor het *Digital Natives with a Cause?*-programma leverde veel

Belangrijkste partners in de uitvoering van het kennisprogramma van Hivos zijn: Institute of Social Studies, Universiteit voor Humanistiek, Centre for the Study of Culture and Society (India), Centre for Religious and Cultural Studies (Indonesië), Cross-Cultural Foundation of Uganda, Amsterdam School for Social science Research (Universiteit van Amsterdam), International Institute for Environment and Development (Groot-Brittannië), Mainuby Ñakurutú (Bolivia) en Centre for Internet and Society (India).

positieve reacties en media-aandacht op in Nederland, India en daarbuiten. Ook hebben we een rapport en een *policy brief* uitgebracht over acht jaar ervaringen met het Biodiversiteitsfonds (zie hoofdstuk 3). Daarnaast hebben we in samenwerking met het Regional Democratic Dialogue Project van de UNDP in Latijns-Amerika bijgedragen aan een Spaanstalige publicatie over het gebruik van veranderingstheorieën voor beter begrip van complexe ontwikkelingsproblemen (Iñigo Retolaza Eguren, *Teoría de Cambio: Un enfoque de pensamiento-acción para navegar en la complejidad de los procesos de cambio social*). Het document is te downloaden via www.hivos.net.

Kennis in Nederland

Hivos werkt in het kennisprogramma samen met diverse Nederlandse academische partners. Ook ondersteunt Hivos de bijzondere leerstoelen van gender-expert prof. Saskia Wieringa aan de Universiteit van Amsterdam en, samen met Oxfam Novib, van prof. Paul Hoebink op het gebied van ontwikkelingssamenwerking aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Hivos heeft in 2009 haar kennisactiviteiten in Nederland versterkt en uitgebreid. Behalve aan de trajecten van het Development Policy Review Network (DPRN) over waardeketens en *gender mainstreaming* zijn we ook deelnemer aan een nieuw DPRN-traject over *civic driven change*. Samen met nieuwe spelers als het Belgische Broederlijk Delen zoeken wij in dit programma naar een nieuw perspectief op maatschappelijke verandering dat uitgaat van de burger. Ook zal Hivos in samenwerking met het Platform MDG Profs (een samenwerkingsverband met onder meer de ministeries van OCW, LNV en BuZa en met VSNU, NWO/WOTRO en KNAW) een magazine uitbrengen over wetenschappelijke excellentie en maatschappelijke relevantie. Samen met onze academische partners organiseren we in Nederland debatten en filmvertoningen om wetenschappers, beleidsmakers en praktijkmensen bij ons werk te betrekken.

De economische crisis die in 2008 losbrak benadrukt de noodzaak om 'voorbij het economische' te denken. Met een reeks seminars onder de titel *Beyond Economics* willen Hivos en de Society of International Development (SID, Rome) ontwikkeling, herverdeling en duurzaamheid weer volop in het economische debat brengen. In New York en Den Haag bogen academici, politici en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en de media zich over manieren om een *new green deal* en een verandering in de bestaande cultuur te bereiken.

www.sidint.org

08

MONITORING, EVALUATIE EN INSPECTIE

Resultaatmeting en capaciteitsversterking

De invoering van het medefinancieringsstelsel in 2007 bracht nieuwe eisen met zich mee op het vlak van planning, monitoring en resultaatmeting. Voor Hivos is het een uitdaging om de werklast voor de partners zoveel mogelijk te beperken en tegelijkertijd te bevorderen dat resultaatmeting bijdraagt aan een grotere effectiviteit. Hivos laat partners daarom zelf (maar wel in overleg) de methoden en indicatoren bepalen voor hun resultaatmeting, in plaats van deze van bovenaf op te leggen. Hivos-partners waarderen dat zeer, maar voor velen blijft het een ingewikkeld proces.

Hivos heeft daarom de afgelopen jaren, met steun van PSO, een trainingsprogramma ontwikkeld dat partners ondersteunt bij het opzetten van een systeem voor resultaatmeting. In 2009 werden trainingen georganiseerd in Midden-Amerika en India. Bij deze activiteiten gaan wij uit van het principe dat organisaties leren van hun resultaten en de gegevens gebruiken om hun interventiestrategieën effectiever te maken. Een van de lessen die steeds weer terugkomt is dat de sociale verandingsprocessen waaraan de partners van Hivos bijdragen zich niet zomaar laten plannen. Door goed te analyseren onder welke omstandigheden bepaalde interventies succesvol zijn geweest, kunnen partners hun strategie aanpassen en verbeteren. De ervaringen die met deze trainingen zijn opgedaan zijn verwerkt in de publicatie *Teoría de Cambio* die Hivos samen met UNDP (dat in Latijns-Amerika met eenzelfde methode werkt) begin 2010 uitgebracht.

Programma-evaluaties

Jaarlijks organiseert Hivos een aantal programma-evaluaties. Deze evaluaties doen een uitspraak over de effectiviteit van het beleid van Hivos, op basis van de resultaten van Hivos en haar partnerorganisaties binnen een bepaald werkveld of bepaalde regio. Programma-evaluaties bestrijken doorgaans een periode van vijf tot tien jaar en worden alle uitgevoerd door externe onderzoekers. Een aantal programma-evaluaties wordt gezamenlijk opgezet met andere medefinancieringsorganisaties (Cordaid,

ICCO, Oxfam Novib en Plan Nederland) in het kader van het Partos Kwaliteitshuis. De kwaliteit van de gezamenlijke evaluaties wordt beoordeeld door een externe referentiegroep van gerenommeerde wetenschappers. De Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) van het ministerie van Buitenlandse Zaken beoordeelt de kwaliteit van alle studies. Van alle programma-evaluaties wordt het eindrapport gepubliceerd op de Hivos website:

www.hivos.nl/dut/Over-Hivos/Hivos-programma-evaluaties

In 2009 nam Hivos deel aan drie gezamenlijke evaluatiestudies naar respectievelijk microfinanciering, inheemse volken en capaciteitsontwikkeling. Eerstgenoemd onderzoek is inmiddels afgerond, de andere zullen in de loop van 2010 worden afgesloten. De programma-evaluatie over microfinanciering onderzocht in hoeverre de betrokken Nederlandse medefinancieringsorganisaties hebben bijgedragen aan de opbouw van duurzame en sociale microfinancieringsinstellingen (mfi's) in ontwikkelingslanden. In tegenstelling tot studies die zich vooral richten op de impact van microfinanciering op armoedebestrijding, ging het in deze programma-evaluatie om de *voorwaarden* voor succesvolle microfinanciering: de mfi's zelf en de manier waarop zij door de medefinancieringsorganisaties tussen 2003 en 2007 zijn ondersteund.

In deze periode hebben de betrokken mfi's een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt. Deze groei is volgens de evaluatie niet ten koste gegaan van hun focus op armoedebestrijding. Wel kampen veel organisaties nog met problemen op het gebied van management en bestuur, alsook met gebrekkige management informatiesystemen. Hun groei vertaalt zich daarom vaak nog niet in een grotere efficiëntie. De medefinancieringsorganisaties hebben volgens de onderzoekers de juiste keuzes gemaakt uit de beschikbare financieringsinstrumenten, maar hadden wel soms beter een lening kunnen verstrekken dan een schenking. Positief oordeelde de evaluatie over de bijdrage van de betrokken mfi's aan een verbetering van de wet- en regelgeving voor microfinanciering in hun landen.

Eind 2009 werd het eindrapport vastgesteld van de evaluatie van het Hivos ICT & mediaprogramma *Making Civil Voices Heard, 2005-2008*. Hoofddoelstelling van dit programma was het bevorderen van strategisch gebruik van ICT door Hivos-partners en andere maatschappelijke organisaties. De inzet van ICT voor hun kernactiviteiten stelt deze organisaties in staat effectiever te werken. In de uitvoering van deze vorm van capaciteitsontwikkeling werkte Hivos zowel via gespecialiseerde Zuidelijke partnerorganisaties als met eigen programma's, zoals het STAR-programma in Oost- en Zuidelijk Afrika. De evaluatie was positief over deze kennisoverdracht en laat zien dat veel partnerorganisaties meer gebruik zijn gaan maken van websites, elektronische nieuwsbrieven, e-mail en mobiele telefonie. Volgens de onderzoekers is echter slechts een beperkt aantal van deze voorbeelden te beschouwen als 'strategisch' ICT-gebruik. De tweede pijler van het programma is het vergroten van mediadiversiteit door versterking van burgerjournalistiek en communicatieplatforms met behulp van nieuwe media, vooral in landen met een repressieve context. Het resultaat bleek sterk afhankelijk van de doelgroep: het programma was succesvol als het zich richtte op groepen met communicatie-ervaring, zoals mediaprofessionals en mensenrechtenactivisten, maar verliep minder succesvol bij organisaties waarbij (massa)communicatie niet tot de kern van hun werk behoort.

Inspecties en financiële verantwoording

Hivos vraagt van haar partners, naast een inhoudelijk verslag, ook een gedegen (door een externe accountant gecontroleerde) financiële verantwoording. Alleen partners met een eenmalig, kortlopend contract of die van Hivos een bijdrage van minder dan 25 duizend euro ontvangen, hoeven geen accountantsverklaring te overleggen. De jaarrekening moet inzage geven in de financiële situatie van de gehele organisatie en mag zich niet beperken tot de bijdrage van Hivos. Zodoende krijgt Hivos niet alleen inzicht in de rechtmatigheid van de bestedingen, maar ook in de kwaliteit van het financieel beheer van partners. Hivos beoordeelt onder meer de redelijkheid van de financiële reserves, de mate waarin de uitgaven in lijn zijn met de begroting en of partners voldoende inkomsten uit andere bronnen halen.

Daarnaast voert Hivos ook zelf controles – financiële inspecties – uit bij partners. Vermoedens van fraude kunnen daarvoor aanleiding zijn, maar ook de constatering dat de kwaliteit van het financieel-administratieve beheer van de partner enige ondersteuning behoeft. Als partners niet aan de verplichting voldoen om tijdig inzage te geven in hun financiële situatie, of erger, als er sprake is van wanbeheer of fraude, treedt het sanctiebeleid van Hivos in werking.

In 2009 voerde Hivos inspecties uit bij partners in Guatemala, Kirgizië, India, Malawi, Zambia en Zimbabwe. De inspectie in Malawi bracht malversaties bij een van de bezochte partners aan het licht. Een niet functionerend bestuur, een niet gekwalificeerde boekhouder en een opeenstapeling van bevoegdheden bij de directeur hadden een situatie gecreëerd waarin misbruik kon plaatsvinden. Hoewel de totale omvang van het misbruik beperkt lijkt – circa 5 duizend euro – was dit voor Hivos serieus genoeg om het contract te ontbinden. Aangezien de organisatie een van de weinige was die zich inzette voor de LGBT-beweging in Malawi, heeft Hivos haar nog een laatste kans gegeven om orde op zaken te stellen. Die kans is niet gegrepen. Hivos zoekt nu naar andere manieren om de beweging in Malawi te steunen.

Ook in Kirgizië was de inspectie aanleiding om de steun aan één van de organisaties volledig stop te zetten, vanwege de zeer summiere financiële administratie en uiterst magere resultaten. Bij een andere organisatie in Kirgizië kon gelukkig vastgesteld worden dat eerdere beschuldigingen van fraude niet terecht waren, al bleek wel dat de kwaliteit van de financieel-administratieve organisatie sterk verbeterd moest worden. Hivos heeft daarover duidelijke afspraken met deze organisatie gemaakt en vervolgfianciering afhankelijk gesteld van aantoonbare verbetering.

Hoewel beide fraudezaken incidenten zijn en bepaald niet representatief voor de gemiddelde financiële administratie van de Hivos-partners, wijzen ze wel op een regelmatig optredend euvel bij partners. De kwaliteit van het bestuur en de interne functiescheiding schieten vaak tekort. Bijna altijd verloopt dat goed, omdat bij deze organisaties betrokken en integere mensen werken, maar soms gaat het mis. Tijdens financiële inspecties besteden wij daarom veel aandacht aan deze aspecten.

Dat geldt ook voor de controles die Hivos steeds vaker bij een eerste contract laat uitvoeren. Deze controles zijn erop gericht om met de partner een analyse te maken van eventuele tekortkomingen in de financieel-administratieve organisatie en afspraken te maken hoe en op welke termijn die tekortkomingen aangepakt gaan worden.

09

FONDSENWERVING

Hivos' grootste financier is de Nederlandse overheid. Voor de lopende subsidieperiode (2007-2010) kregen wij in het kader van het medefinancieringsstelsel ruim 260 miljoen euro toegekend. Wij streven al langer naar een verbreding van de financiële basis voor ons werk. Gezien de stevige concurrentie op de zogenoemde charimarkt heeft Hivos ervoor gekozen om de diversificatie van middelen te realiseren door vooral grotere internationale donoren te benaderen. Tegelijkertijd zijn de fondsenwervende activiteiten in Nederland, gericht op het publiek en op bedrijven, geïntensiveerd. Deze benadering is vruchtbaar gebleken. In 2009 bedroeg deze zogeheten eigen bijdrage 27 procent, ruim boven de 25 procent die binnen het medefinancieringsstelsel vereist is. Dat is vooral te danken aan de succesvolle samenwerking met verschillende internationale stichtingen, waarmee Hivos een aantal grote programma's heeft opgezet. Daarnaast konden wij wederom rekenen op een hoog aantal gehonoreerde aanvragen bij de Europese Unie. De eigen fondsenwerving in Nederland bedroeg 1,4 miljoen euro.

Baten uit eigen fondsenwerving

Bedrijfsleven

Samenwerking met het bedrijfsleven kan voor ontwikkelingsorganisaties van grote waarde zijn in de bestrijding van armoede in het Zuiden. Het partnerschap van Hivos met de Triodos Bank vormt daarvan al sinds 1994 het bewijs (zie hoofdstuk 3). De laatste jaren voert Hivos een gericht beleid om meer bedrijven bij de uitvoering van haar werk te betrekken. Met succes, want ondernemingen tonen een toenemende belangstelling voor de werkvelden waarin Hivos actief is. Bedrijven willen graag deelnemen in ontwikkelingsprojecten als onderdeel van hun beleid van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat doen zij niet alleen door een financiële bijdrage te leveren, maar ook met producten en diensten, of door medewerkers met specifieke vakkennis voor een korte periode bij projecten van Hivos-partners te detacheren. Vanaf 2006 werkten wij succesvol samen met KPN aan het versterken

van Afrikaanse partnerorganisaties op het gebied van hiv/aids en micro-financiering. De invalshoek was ICT-ondersteuning. Dit STAR-programma werd in 2009 naar tevredenheid afgesloten. Daarnaast loopt ons partnerschap met Logica in India nog door. De vestigingen van het bedrijf in Nederland, Groot-Brittannië en Bangalore zijn alle betrokken bij het project. Ook zamelden personeelsleden van Logica de afgelopen twee jaar in totaal ruim 100 duizend euro in voor het werk van Hivos-partners. Hivos ontving ook waardevolle bijdragen in kennis en gedeeltelijk ook in financiële zin van KPMG en TNO. In 2009 ontving Hivos in totaal circa 805 duizend euro van bedrijven, een lichte stijging ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit behelst ook diensten in natura.

In het Hivos Klimaatfonds werkt Hivos samen met bedrijven, maatschappelijke organisaties, overheden en particulieren. De afgelopen jaren hebben verschillende ondernemingen hun bedrijfsvoering (deels) klimaatneutraal gemaakt via het Hivos Klimaatfonds.

Particulieren

Hivos heeft een kleine, maar trouwe kern van vaste donateurs. Wij merken dat particulieren steeds vaker geïnteresseerd zijn in specifieke activiteiten, campagnes en fondsen, zoals het Hivos Klimaatfonds of homo-emancipatie. Recent zijn wij begonnen met fondsenwerving via gratis advertenties. De doelgroepen van Hivos zijn in de eerste plaats de humanistische achterban en burgers die solidariteit en duurzaamheid hoog in het vaandel hebben. Soms zijn dat individuele gevers, maar vaak gaat het ook om opbrengsten van een actie door een groep betrokken en georganiseerde donateurs. In de communicatie stelt Hivos de kracht van mensen en het werk van haar partners centraal. Wij willen daarbij een realistisch beeld van armoedebestrijding geven en donateurs een positief handelingsperspectief aanreiken.

In 2009 moesten wij helaas een afname van het aantal donateurs en van de uit donaties verkregen inkomsten constateren. Tegen 7.278 gevers in 2008

telden wij afgelopen jaar 7.050 particuliere donateurs. Niettemin is het aantal mensen dat wij mogen rekenen tot de ondersteuners van ons werk wel aanzienlijk gestegen. Het aantal spaarders binnen het Noord-Zuid Plan van de Triodos Bank nam toe tot 7.800. In totaal hebben 15 duizend mensen aldus bijgedragen aan de verwezenlijking van de Hivos-doelstellingen. De inkomsten van particulieren en vrijwilligersgroepen die zich voor Hivos inzetten bedroegen 578 duizend euro, tegen 735 duizend in 2008. De kosten van fondsenwerving kwamen op 23,5 procent (2008: 24 procent) van de ontvangsten, onder de CBF-norm van 25 procent. Veel donateurs zien hun bijdrage graag besteed aan activiteiten van specifieke Hivos-partners in het Zuiden.

Baten uit acties van derden

Een groot deel van de fondsen die Hivos uit particuliere bronnen ontvangt, komt uit de opbrengst van acties van derden. Speciale vermelding verdient Stop Aids Now! (SAN!). Hivos is samen met het Aids Fonds, Cordaid, ICCO en Oxfam Novib oprichter van dit initiatief. Van SAN! ontving Hivos ruim 640 duizend euro voor 12 partnerorganisaties. Van de bijdrage van SAN! ging 21 procent naar Afrika, 25 procent naar Latijns-Amerika en 18 procent naar Azië. De resterende 36 procent kwam beschikbaar voor wereldwijd opererende aidsorganisaties.

Sinds 2008 is Hivos beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij. Het afgelopen jaar ontving Hivos wederom 500 duizend euro. Een deel van deze fondsen werd besteed aan voorlichting en bewustwording over het belang van toegang tot duurzame energie in ontwikkelingslanden. Verder is de bijdrage aangewend om partnerorganisaties op het gebied van mensenrechten CEJIS (Bolivia) en KRC (Oeganda) te ondersteunen. Wij zijn zeer verheugd met het besluit om de bijdrage in 2010 te verhogen tot een miljoen euro.

www.postcodeloterij.nl

Institutionele fondsen

De afgelopen jaren heeft Hivos haar banden met een aantal internationale particuliere fondsen versterkt. Dit leidde tot verschillende grootschalige programma's die in 2009 zijn voortgezet, zoals de samenwerking met de Hewlett Foundation en SNV in het Twaweza-programma (zie hoofdstuk 5). Met het Open Society Institute trekken wij al enkele jaren samen op in de sfeer van media en cultuur en met Atlantic Philanthropies hebben wij het Hivos Multi Agency Grant Initiative in Zuid-Afrika voortgezet. Samenwerking met de Ford Foundation vindt vooral plaats in Zuid-Afrika, Zimbabwe, Mozambique en Midden-Amerika en sinds 2009 ook in India.

Particuliere fondsenwerving

Schenkingsmiddelen (x 1.000 euro)	2009	2008
Particulieren (incl. legaten)	578	735
Bedrijven	805	623
Totaal eigen fondsenwerving	1.383	1.358
Hewlett Foundation	6.167	
SAN! Partnerbijdrage	642	740
Nationale Postcode Loterij	563	495
Stichting DOEN	534	366
Solidaridad	500	
Overige	2.535	5.393
Totaal acties derden	10.941	6.994
Totaal schenkingsmiddelen	12.324	8.352
Spaarmiddelen (x 1.000 euro)		
Noord-Zuid Spaarrekening Triodos Bank	80.069	49.680

Subsidies van overheden

In 2009 ontving Hivos ruim 63,3 miljoen euro van haar grootste financier, de Nederlandse overheid. Daarnaast weet Hivos voor haar programma's al jaren subsidie te verwerven van andere overheden of publiekrechtelijke instanties. Het afgelopen jaar zijn we wederom succesvol geweest in het verkrijgen van fondsen van de Europese Unie. Het ging daarbij om aanvragen voor projecten met een specifiek thema waarbij Hivos-partners in het Zuiden betrokken zijn. Met succes hebben wij geïnvesteerd in het verhogen van de kwaliteit van voorstellen en rapportages door partners conform de Europese regels. Daardoor blijft het slagingspercentage van voorstellen voor EU-fondsen gehandhaafd, ondanks een grotere concurrentie voor deze vorm van financiering. Ten aanzien van de samenwerking met multilaterale instellingen is een stevige band opgebouwd met het Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria. Hivos fungeerde de afgelopen jaren in Costa Rica en Bolivia als de hoofdontvanger en fondsmanager van gelden die het Global Fund voor die landen beschikbaar stelt. Het programma in Costa Rica liep in 2009 ten einde. In Bolivia werd het programma voor een volgende periode goedgekeurd.

SPAREN VOOR HIVOS: NOORD-ZUID PLAN

Behalve vanuit het medefinancieringsstelsel en de genoemde fondsen wordt de uitvoering van het Hivos-programma mogelijk gemaakt door andere financieringsbronnen.

De belangrijkste daarvan zijn de leningen vanuit het Noord-Zuid Spaarplan dat Hivos samen met de Triodos Bank heeft opgezet.

De inleg van spaarders in Nederland wordt daarbij gebruikt om via het Hivos-Triodos Fonds

(zie hoofdstuk 3) leningen te verstrekken aan microfinancieringsinstellingen in ontwikkelings-landen. Die zetten dat geld in de vorm van microkredieten weer uit bij kleine ondernemers.

De samenwerking met de Triodos Bank is voor Hivos een schoolvoorbeeld van publiek-private samenwerking. Door het openen van een Noord-Zuid Spaarrekening maken particuliere spaarders de kredietverlening aan economische activiteiten van Hivos-partners in het Zuiden mogelijk. 'Hivos is een waardevolle partner voor ons om een groeiend aantal mensen in ontwikkelings-landen toegang te bieden tot microfinanciering', aldus Marilou van Golstein Brouwers, directeur Triodos Investment Management. 'Dankzij onze samenwerking in het Hivos-Triodos Fonds kunnen wij ons met name richten op die gebieden waar microfinanciering nog weinig ontwikkeld is, zoals op het platteland of in meer risicovolle landen. En ook op specifieke doelgroepen waaronder ondernemende vrouwen.'

Het Noord-Zuid Spaarplan maakte in 2009 een spectaculaire groei door. De inleg nam toe van 49,7 naar 80 miljoen euro en het aantal spaarders steeg in vergelijking met vorig jaar van 5.700 tot bijna 7.800. Een aantal van hen doneerde een deel van de rente op hun spaartegoed of deposito aan Hivos. Het totaalbedrag aan Noord-Zuid Borgstellingen liep door vrijval van tegoeden licht terug, van 1,8 miljoen euro in 2008 tot 1,6 miljoen euro in 2009. Borgstellingen zijn bedoeld ter compensatie van eventuele verliezen van HTF. Deze hoefden in 2009 niet te worden aangesproken.

Hivos voert ook programma's uit in opdracht van bilaterale donoren. Belangrijkste voorbeelden zijn het Tanzania Media Fund, waaraan het Britse DFID, Irish Aid, het Zweedse Sida, het Deense Danida en het Zwitserse SDC bijdragen. Het Noorse Norad financiert de uitvoering van een cultuurprogramma in Zimbabwe en het Canadese CIDA participeert in de *Civil Society Development Facility* in Mozambique. Ook ambassades van Nederland – in Jakarta, Maputo, Harare en La Paz – en van andere EU-landen schakelen Hivos in bij de uitvoering van projecten. In 2009 betrof dat onder meer de voortzetting van een groot programma ter ondersteuning van mensenrechtenorganisaties in opdracht van de Nederlandse ambassade in Jakarta en de opzet en het beheer van een Emancipatiefonds in Bolivia in opdracht van de Nederlandse ambassade in La Paz.

10

BELANGHEBBENDEN EN SAMENWERKING

Hivos hecht veel waarde aan de stem van degenen die op de een of andere manier bij het werk van Hivos zijn betrokken. In dit hoofdstuk wordt een kort overzicht geboden van de wijze waarop wij de relatie onderhouden met belanghebbenden en welke strategische samenwerkingsverbanden wij aangaan om de uitvoering van ons werk mede mogelijk maken.

Belanghebbenden

De voornaamste belanghebbenden bij het werk van Hivos zijn de partnerorganisaties in het Zuiden, het Nederlandse publiek, de overheid, het bedrijfsleven én – zeker niet in de laatste plaats – de eigen medewerkers. Regelmatig vindt overleg met deze *stakeholders* plaats.

Partnerorganisaties

Hivos organiseert regelmatig consultaties met partners op ieder continent. Dat gebeurt meestal als onderdeel van de formulering van een nieuw bedrijfsplan. In 2009 werden de voorbereidingen getroffen voor het bedrijfsplan en de aanvraag voor het medefinancieringsstelsel 2011-2015. In de verschillende regio's ging Hivos het gesprek aan in bijeenkomsten waaraan zowel partners en andere maatschappelijke organisaties als academici, journalisten en vertegenwoordigers van overheid en bedrijfsleven deelnamen. Die diverse samenstelling bleek bijzonder vruchtbaar. Deelnemers stelden kritische vragen bij het bestaande Hivos-beleid, maar bevestigden ook de relevantie van meer actuele keuzes.

Naast deze bredere consultaties organiseren de regiokantoren en lokale vertegenwoordigingen regelmatig bijeenkomsten waar partnerorganisaties en andere lokale actoren zich kunnen uitspreken over het beleid van Hivos op een bepaald werkgebied. Dat is van belang om nieuwe vraagstukken in kaart te kunnen brengen en zo nodig onze strategie bij te stellen. De aanwezigheid van Hivos-kantoren in de verschillende regio's is belangrijk voor een regelmatig en laagdrempelige communicatie met partners.

Transparantie in de communicatie is ook de kern van het Hivos Virtueel Kantoor, dat partners in staat stelt de behandeling van hun voorstellen digitaal te volgen en daarover met onze medewerkers in contact te treden. Hivos kent ook een klachtenprocedure ten aanzien van de behandeling van aanvragen.

In 2009 deden we uitgebreid onderzoek naar de tevredenheid van de partners over de relatie met Hivos. De overgrote meerderheid (96%) waardeert de kwaliteit van Hivos als goed of voldoende. De communicatie met Hivos, waarover in het verleden nog wel eens kritische geluiden klonken, is volgens partners verbeterd; 90% beschouwt dit aspect als goed of voldoende. Ook op de vraag of de thematische kennis van Hivos een meerwaarde vertegenwoordigt, was de overgrote meerderheid (85%) positief; de verschillen tussen partners uit de diverse regio's of themagebieden liepen op dit punt echter nogal uiteen. Dat wordt nader onderzocht. Wij zijn verheugd met deze uitkomsten en voelen ons gesterkt in onze werkwijze ten aanzien van partners.

Nederlands publiek en donateurs

Donateurs en belangstellenden hebben steeds meer behoefte aan interactieve communicatievormen. Zij willen niet alleen geïnformeerd worden over het werk van Hivos, maar ook zien wat partners in de verschillende landen doen en daarover met elkaar en met Hivos-medewerkers van gedachten wisselen. De Hivos-website biedt die mogelijkheden. Naast het bieden van een beter overzicht en weblinks van de partnerorganisaties, ontwikkelt Hivos op deze site ook een *community* voor mensen die zich actief betrokken voelen bij ontwikkelingssamenwerking. Dit netwerk groeide in 2009 naar 1200 leden uit binnen- en buitenland. Zij vormen een uiteenlopende groep, van studenten tot initiatiefnemers van kleinschalige ontwikkelingsprojecten. De *community* moet in 2010 uitgroeien tot een plek waar mensen elkaar vinden om kennis en ervaring uit te wisselen voor en over ontwikkelingssamenwerking.

Wie meer wil weten over het kennisprogramma en aan discussies over specifieke thema's wil deelnemen, kan terecht op de daarvoor bestemde website Hivos.net.

www.hivos.nl | www.hivos.net

De relatie met donateurs wordt onderhouden via het kwartaalblad Hivos Magazine en de maandelijks digitale Nieuwsbrief. Eén keer per jaar biedt de Hivos donateursdag gelegenheid voor directer contact tussen donateurs en medewerkers. In 2009 vond deze ontmoeting wederom plaats in een breder verband, tijdens de manifestatie Humanisten bijEEN, gericht op donateurs, de humanistische achterban en andere relaties. Daar organiseerden wij een debat over nut en noodzaak van ontwikkelingssamenwerking. Tijdens het International Filmfestival Rotterdam (IFFR) bood Hivos een culturele avond aan voor donateurs en relaties en was er gelegenheid tot onderling contact. Voor medewerkers en achterban organiseren de leden van de Humanistische Alliantie (waaronder Hivos) een jaarlijkse netwerkdag. Daarnaast wordt het Nederlandse publiek praktisch over het Hivos-werk geïnformeerd via een wekelijks 'Wereldbericht' in de elektronische nieuwsbrief van de humanistische omroep HUMAN.

www.human.nl

Overheid en politiek

Als grootste donor van Hivos is het ministerie van Buitenlandse Zaken vanzelfsprekend een belangrijke stakeholder. In 2009 stond de beleidsdialoog tussen het ministerie en de ontwikkelingsorganisaties wederom voor een belangrijk deel in het teken van het tweede subsidietijdvak van het medefinancieringsstelsel (MFS-2). Hivos voerde daarnaast regelmatig overleg met het departement over een breed scala aan thema's. Ook werken wij samen in de IS-Academie, het kennisplatform over ontwikkelingssamenwerking dat door het ministerie is geïnitieerd. Veel Hivos-partners konden rekenen op een bijdrage uit het zogenoemde MDG3 Fonds van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Uit het fonds, genoemd naar het derde Millenniumdoel van de Verenigde Naties (gelijkheid tussen mannen en vrouwen en verbetering van de positie van vrouwen), wordt ook een aantal Hivos-partners gefinancierd. Hivos en het ministerie kwamen overeen om elkaar te informeren over deze gemeenschappelijke partnerorganisaties. Begin 2010 zullen we gezamenlijk het concept van het MDG3 Fonds ook internationaal presenteren, in de marge van de zitting van de VN Commission on the Status of Women in New York.

Bijzonder productief was ook de samenwerking met de Directie Milieu en Water van het ministerie binnen het programma *Biogas for Africa*

Partnership. Hivos hecht verder veel belang aan een goede relatie met de Nederlandse ambassades. De medewerkers op de Hivos-regiokantoren spelen daarin een centrale rol. De samenwerking met de ambassades in Bolivia en Indonesië bood mooie voorbeelden van complementariteit en een goede afstemming.

Hivos acht het van belang om Nederlandse politici te informeren over ons werk en over de praktijk van ontwikkelingssamenwerking in het algemeen. In dit kader zijn bezoeken gebracht aan de woordvoerders voor ontwikkelingsamenwerking van de verschillende politieke partijen.

Bedrijfsleven

Al sinds 1994 staat de structurele samenwerking met de Triodos Bank hoog op de Hivos-agenda. De samenwerking krijgt vorm in het Hivos-Triodos Fonds en het Noord-Zuid Spaarplan (zie hoofdstuk 3). De afgelopen jaren zijn wij op uiteenlopende gebieden steeds meer gaan samenwerken met ondernemingen. Hivos beschouwt het bedrijfsleven dan ook als een vanzelfsprekende groep belanghebbenden bij haar werk. Omgekeerd zijn veel bedrijven sterk gemotiveerd om bij te dragen aan de verwezenlijking van ontwikkelingsprojecten. Dat doen zij met geld, maar ook met producten en diensten, of door werknemers de ruimte te geven hun kennis en vaardigheden aan partnerorganisaties ter beschikking te stellen. Dat past ook in hun beleid van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een succesvol voorbeeld is de samenwerking met KPN. Veel KPN-werknemers waren gemotiveerd om onze Afrikaanse partnerorganisaties op het gebied van hiv/aids en microfinanciering bij te staan met ICT-kennis en -technologie. Dit programma werd in 2009 naar tevredenheid afgesloten. Een ander voorbeeld van goede samenwerking met het bedrijfsleven is het partnerschap met Logica. In het kader van dit samenwerkingsverband bieden medewerkers ICT-kennis aan die Hivos-partners in India goed kunnen gebruiken in hun strijd tegen kinderarbeid. Deze activiteiten maakten bij medewerkers enthousiasme los, zoals bleek uit de inzameling voor het werk van Hivos-partners, die personeelsleden van Logica organiseerden. Het gezamenlijke programma, waarbij de vestigingen van het bedrijf in Nederland, Groot-Brittannië en Bangalore (India) zijn betrokken, loopt in 2010 nog door. Ook KPMG en TNO hebben belangstelling getoond om zich in te zetten voor ons werk.

Het Hivos Klimaatfonds biedt bedrijven en andere betrokkenen bij haar werk de mogelijkheid om hun uitstoot van broeikasgassen te compenseren door bij te dragen aan duurzame energievoorziening in het Zuiden. De afgelopen jaren hebben verschillende ondernemingen hun bedrijfsvoering (deels) klimaatneutraal gemaakt via het Hivos Klimaatfonds. In 2010 zal Hivos tegemoetkomen aan het verzoek van veel ondernemingen

om de meest vergaande certificering voor compensatieprogramma's, de zogenoemde Gold Standard, aan te bieden voor deelnemers aan het Hivos Klimaat Fonds.

Hivos-medewerkers

Hivos beschouwt haar medewerkers als haar sociaal kapitaal en bevordert bewust een sfeer van openheid en actieve participatie. Investeren in haar mensen past dan ook volledig in het Hivos-beleid. Dat was de reden om alle activiteiten op het gebied van interne scholing, individueel en in teamverband, te bundelen in de Hivos Academy. Vlaggenschip van het programma is het Hivos Curriculum voor Professionals in Ontwikkelingssamenwerking, dat wij hebben opgezet in samenwerking met bureau Context. Het curriculum biedt medewerkers in vier meerdaagse sessies een intensief en diepgaand programma over de vormen van expertise die het werk bij Hivos vereist. Aan de orde komen onder meer de internationale structuur van ontwikkelingssamenwerking, resultaatgeoriënteerd werken, de programmatische benadering en financiële aspecten. Nadat het curriculum in 2008 met succes van start was gegaan voor medewerkers op het hoofdkantoor, heeft afgelopen jaar ook de staf van de regiokantoren in India en Indonesië aan het traject kunnen deelnemen. In 2010 zal het curriculum voor de kantoren in Afrika van start gaan.

Ook het afgelopen jaar werden regelmatig lunchlezingen gehouden over kwesties van beleid en praktijk, naar aanleiding van een bezoek van partnerorganisaties, of in het kader van samenwerkingsrelaties in Nederland. Van steeds groter belang is de informatie-uitwisseling via HoRoScope, het Hivos intranet. Via dit netwerk willen wij, ook bij toenemende geografische spreiding, bevorderen dat medewerkers op het hoofdkantoor, de vier regiokantoren en de lokale kantoren op de hoogte blijven van alle organisatiebrede zaken en zich bij Hivos als geheel betrokken voelen.

Samenwerking

Voor het bereiken van haar doelstellingen werkt Hivos nauw samen met een groot aantal organisaties. Met sommige daarvan zijn meerjarige samenwerkingsovereenkomsten gesloten die de financieringsrelatie overstijgen. Het gaat daarbij om maatschappelijke organisaties, het Europese Alliance2015-netwerk en internationale fondsen, kennisinstellingen en bedrijven.

HIVOS ALLIANTIE

Hivos voelt zich in de uitvoering van haar werk nauw verwant met een aantal Nederlandse organisaties die vanuit een gelijksoortige filosofie werken.

In 2009 besloten Hivos, IUCN NL, Mama Cash en Press Now hun samenwerking nader vorm te geven in een strategisch partnerschap. Onder de naam Hivos Alliantie zullen de organisaties samen optrekken in de uitvoering van hun programma's vanaf 2011. De inhoudelijke samenwerking krijgt vorm in een meerjarig strategisch plan, dat eveneens de basis vormt voor een gezamenlijke aanvraag voor het Medefinancieringsstelsel (MFS-2, met als looptijd 2011-2015).

IUCN NL is de Nederlandse tak van de International Union for the Conservation of Nature, waarin een groot aantal maatschappelijke organisaties samenwerkt. De raakvlakken met Hivos liggen vooral op het gebied van duurzame economische ontwikkeling, en dan met name op biodiversiteit en andere milieuvraagstukken. Hivos en Mama Cash werken al jaren aan de versterking van de vrouwenbeweging in het Zuiden. In 2008 richtten de organisaties samen het Riek Stienstrafonds op. Dit fonds is bedoeld om de emancipatie van lesbische vrouwen in ontwikkelingslanden te bevorderen.

Met Press Now zal Hivos een vernieuwd mediaprogramma opzetten. Daarin komen de expertise van Press Now met de oudere media als pers en omroep samen met het jarenlange werk van Hivos op het gebied van nieuwe media en ICT. Bovendien werken Press Now en Hivos deels in verschillende landen, waardoor een nog groter netwerk van partners en ervaring ontstaat. Beide zullen eveneens nauw samenwerken met RNTC, het trainingscentrum van de Wereldomroep.

www.iucn.nl | www.mamacash.nl

www.pressnow.nl | www.rntc.nl

Samenwerking in Nederland

International Institute for Communication and Development (IICD)

Met IICD werkt Hivos samen aan de inzet van ICT als instrument in processen van ontwikkeling. Capaciteitsversterking in het Zuiden en beleidsbeïnvloeding en bewustwording in Nederland met betrekking tot ICT en ontwikkeling zijn de hoofdbestanddelen van de samenwerking. Onderdeel daarvan is de jaarlijkse manifestatie Fill the Gap!.

www.iicd.nl

IntEnt

Samen met de Stichting IntEnt werkt Hivos aan versterking van het ondernemerschap onder migranten. Ondernemers uit de migrantengemeenschap in Nederland die nieuwe ondernemingen in het land van herkomst willen opzetten, krijgen steun bij de voorbereiding en uitvoering van een bedrijfsidee: van het opstellen van een ondernemingsplan tot het verkrijgen van financiering en de daadwerkelijke start van het bedrijf. Hivos en IntEnt voeren samen de campagne WeShare, voorheen Migrants in the spotlight, die wordt gefinancierd door de Europese Unie.

www.ondernemerverdegrens.nl | www.weshareholders.eu

Institute of Social Studies (ISS)

Met ISS onderhoudt Hivos sinds 2004 een partnerschap op het gebied van kennisontwikkeling. Wetenschappers, Hivos-medewerkers en staf van partnerorganisaties werken in dit kader samen aan het kennisprogramma *Civil Society Building* (zie hoofdstuk 7).

www.iss.nl | www.hivos.net

Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland-Nicaragua (LBSNN)

Elf Nederlandse gemeenten onderhouden al jaren banden met steden in Nicaragua. Het samenwerkingsprogramma met LBSNN leidde twee jaar geleden tot het initiatief *Caminando Juntos*, waarbij gemeenten lokaal onderwijs en de ontwikkeling van bedrijven in Nicaragua ondersteunen (zie hoofdstuk 3).

www.lbsnn.nl

Landelijke Vereniging van Wereldwinkels (LVWW)

Eerlijke handel als instrument voor armoedebestrijding. Daarvoor maken LVWW en Hivos zich sterk. Beide organisaties werken samen aan het informeren van consumenten en vrijwilligers en aan activiteiten die de betrokkenheid van burgers, overheden, instellingen en bedrijven bij eerlijke handel (en internationale samenwerking in het algemeen) vergroten.

www.wereldwinkels.nl

NCDO

In 2004 namen Hivos en NCDO het initiatief om het Hivos NCDO Cultuurfonds op te richten. Zo bundelen we financiële middelen voor Nederlandse culturele organisaties die producties in het Zuiden stimuleren en toegankelijk maken voor het Nederlandse publiek. Dit vormt een aanvulling op de activiteiten die Hivos zelf in het Zuiden onderneemt (zie hoofdstuk 5).

www.ncdo.nl

Oxfam Novib

De samenwerking met Oxfam Novib heeft een lange geschiedenis en omvat tal van terreinen. Het afgelopen jaar hebben we in die samenwerking een grote stap gezet door afspraken te maken over de rolverdeling in het Zuiden. In principe zullen Hivos en Oxfam Novib aan het einde van het komende subsidietijdvak (2011-2015) niet meer in dezelfde landen aanwezig zijn, met uitzondering van Oeganda en Zimbabwe. Oxfam Novib zal zich meer richten op fragiele staten en zich grotendeels terugtrekken uit Latijns-Amerika en Oost-Afrika, terwijl Hivos niet meer actief zal zijn in onder meer Centraal-Azië en Mozambique. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over facilitaire diensten, zoals de gezamenlijke aanbesteding van bancaire zaken.

www.oxfamnovib.nl

Partos

Hivos is actief lid van Partos, de branchevereniging voor particuliere organisaties voor internationale samenwerking in Nederland. De vereniging bestaat uit circa honderd organisaties die actief zijn op dit terrein. De rol van Partos als belangenbehartiger en als aanjager van de kwaliteit van de leden is steeds belangrijker. Hivos participeert actief in onder meer de werkgroepen over beleidsbeïnvloeding en in het zogenoemde Kwaliteitshuis. In 2010 zal de algemeen directeur van Hivos toetreden tot het bestuur van Partos.

www.partos.nl

Simavi

Met Simavi werkt Hivos samen op de terreinen van vooral reproductieve rechten, aidspreventie en gender. De verschillende werkwijzen van de organisaties vullen elkaar goed aan. Simavi draagt vooral bij aan de versterking van lokale organisaties en steunt gezondheidsprojecten op gemeenschapsniveau, terwijl Hivos zich meer richt op beleidsbeïnvloeding en de inzet van ICT.

www.simavi.nl

Stop Aids Now!

Met de medefinancieringsorganisaties Cordaid, ICCO, Oxfam Novib en het Aids Fonds werkt Hivos samen binnen Stop Aids Now! (SAN!). De deelnemers combineren hun expertise en brengen hun partners met elkaar in contact om nieuwe en effectieve strategieën te ontwikkelen. Ook op het raakvlak van aids en microfinanciering vervult Hivos binnen SAN! een actieve rol.
www.stopaidsnow.nl

Triodos Bank

In 1994 hebben Hivos en de Triodos Bank het Hivos-Triodos Fonds (HTF) opgezet. In dit partnership wordt kennis over bankieren en over ontwikkelingsprocessen gebundeld en ingezet voor het verlenen van microfinanciering en andere financiële diensten (zie hoofdstuk 3). Het kapitaal voor HTF is afkomstig van Nederlandse spaarders die hun geld inleggen op Noord-Zuid rekeningen bij Triodos. Dat spaarplan is een groot succes. Het aantal spaarders nam in 2009 toe naar bijna 7800. Gezamenlijk legden zij 80 miljoen euro in.
www.triodos.nl

Internationale samenwerkingsverbanden

Alliance2015

Hivos was in 2000 medeoprichter van Alliance2015, haar belangrijkste strategische samenwerkingsverband in Europa. Het netwerk ontleent zijn naam aan de VN-Millenniumdoelen die in 2015 gerealiseerd moeten zijn. De overige leden zijn Acted (Frankrijk), Concern (Ierland), Welthungerhilfe (Duitsland), Ibis (Denemarken), Cesvi (Italië) en People In Need (Tsjechië).
www.alliance2015.org | www.concern.net | www.welthungerhilfe.de | www.ibis.dk | www.peopleinneed.cz | www.cesvi.org | www.acted.org

Open Society Institute

Hivos werkt sinds 2005 samen met het Open Society Institute (OSI), een initiatief van de filantroop George Soros. Doelstelling van OSI is het bevorderen van democratisering en maatschappelijke vrijheden. Dat sluit naadloos aan bij het beleid van Hivos. De samenwerking richt zich vooral op de inzet van ICT & media en kunst & cultuur als middelen om vrijheid van meningsuiting, pluralisme en democratie te bevorderen in met name Centraal-Azië.
www.soros.org

Ford Foundation

Met de Ford Foundation werkt Hivos samen op een breed aantal terreinen: homorechten, vrouwenrechten, financiële dienstverlening, duurzame productie en ICT. De samenwerking strekt zich uit tot Oost-Afrika, Zuidelijk Afrika, Latijns-Amerika en sinds kort ook India.
www.fordfound.org

Hewlett Foundation

De samenwerking van Hivos met de William and Flora Hewlett Foundation begon in 2008. Dit Amerikaanse fonds was actief betrokken bij de ontwikkeling en financiering van het eerder genoemde Twaweza-programma in Oost-Afrika (zie hoofdstuk 5). Net als Hivos kent het fonds een grote waarde toe aan een experimentele aanpak van maatschappelijke vraagstukken.
www.hewlett.org

ALLIANCE2015

- o Gezamenlijke bestedingen (in 2008): 437,45 miljoen euro.
- o Bestedingen naar doeleinden: 66% uitgaven aan de MDG's, 21% aan noodhulp en 13% aan overige doeleinden.
- o Bestedingen naar regio: Afrika 50%, Azië 29%, Latijns-Amerika 9%, Europa 1% en overige 11%.
- o Inkomsten (in 2008): 498,33 miljoen euro, waarvan 67% uit publieke middelen en 33% uit particuliere middelen.

11

BESTUURLIJKE EN INTERNE ORGANISATIE

Transparantie en openheid staan bij Hivos hoog in het vaandel. Dit komt tot uiting in een bestuurlijke structuur met een heldere afbakening van bevoegdheden en een duidelijke scheiding tussen toezicht, bestuur en uitvoering. Sinds 1997 hanteert Hivos in bestuurlijke zin het Raad van Toezicht-model. Bij de invulling van haar bestuurlijke- en werkorganisatie streeft Hivos een goede balans na tussen flexibiliteit enerzijds en adequate verantwoording en controlesystemen anderzijds. De inrichting van de Hivos-organisatie voorziet in de interne en externe *checks and balances* die hiervoor vereist zijn.

Bestuurs- en adviesorganen

De raad van toezicht houdt toezicht op het handelen van de directie en het functioneren van Hivos als organisatie. Voor het verslag van de raad van toezicht wordt verwezen naar hoofdstuk 12. Het bestuur wordt in juridische zin uitgeoefend door de (statutaire) directie. De directie bestaat uit de algemeen directeur en de directeur programma's en projecten. De gezamenlijke beloning in 2009 bedroeg 204.571 euro bruto, exclusief pensioen- en werkgeverskosten. Gegevens per directielid zijn te vinden in de Jaarrekening. De beloning van het bestuur is in overeenstemming met de richtlijnen van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI).

Nevenfuncties van de algemeen directeur waren in 2009: lid van het bestuur van WOTRO en lid van de Adviesraad van MDF. Uit hoofde van haar functie vertegenwoordigde zij Hivos in de raad van toezicht van het Hivos-Triodos Fonds, het bestuur van Eurostep, de Directieraad (adviesorgaan) van Stop Aids Now!, het bestuur van de Humanistische Alliantie en het bestuur van Alliance2015. Eind 2009 werd zij gekozen als lid van het bestuur van Partos.

De directeur programma's en projecten had als nevenfunctie het voorzitterschap van de stichting Pintu Aceh te Den Haag. Daarnaast vertegenwoordigde hij Hivos in het bestuur van MicroNed (voorzitter) en de Adviesraad van de postdoctorale opleiding van het CIDIN en vervulde

hij het voorzitterschap van de raad van toezicht van het Triodos Sustainable Trade Fund.

Een college van (individuele) adviseurs, bestaande uit commissies van deskundigen op het gebied van de Hivos thema's, vervult de maatschappelijke adviesfunctie. In 2009 ging het college in een nieuwe samenstelling van start.

Werkorganisatie

De dagelijkse leiding van Hivos is in handen van de directie. Het management bestaat verder uit de vier hoofden van de programmabureaus en het hoofd van het bureau Toetsing, Evaluatie en Controle (TEC). Ook de vier directeuren van de regiokantoren maken – op afstand – deel uit van het management. De coördinatie en uitvoering van de programma's wordt verder verzorgd door vier bureaus: Bureau Duurzame Economische Ontwikkeling; Bureau Democratisering, Rechten, Aids en Gender; Bureau Cultuur, ICT en Media; Bureau Externe Relaties. Toezicht op de juiste besteding van de projectgelden en de deugdelijkheid van de administratieve en financiële organisatie als geheel zijn de verantwoordelijkheid van het bureau TEC (zie hoofdstuk 8).

Thematische specialisatie en lokale aanwezigheid kenmerken de organisatorische opzet van Hivos. Sinds de jaren tachtig heeft Hivos de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van veel programma's in het Zuiden gedelegeerd naar een viertal regionale kantoren. Sinds 2005 is de organisatie opgezet langs thematische lijnen. De vier regiokantoren, met als werkgebieden Zuidelijk Afrika, India, Midden-Amerika & Cuba en Indonesië & Oost-Timor, zijn verantwoordelijk voor 60% van de bestedingen. Door de lokale aanwezigheid verloopt de communicatie met partners soepeler en is informatie over de lokale context vollediger van aard en sneller beschikbaar. Dit stelt ons in staat om flexibel en adequaat te reageren op veranderende omstandigheden. De staf is afkomstig uit de betrokken regio's, waardoor taalproblemen

geen rol spelen. De regionale aanwezigheid van Hivos is in de afgelopen jaren verder uitgebouwd met de vestiging van vertegenwoordigingen op nationaal niveau. Deze landenkantoren (in Mozambique, Zuid-Afrika, Zambia, Tanzania, Kenia, Aceh/Indonesië, Ecuador, Bolivia en Nicaragua) zijn veelal opgericht om de programma's uit te voeren en te beheren die Hivos heeft opgezet in samenwerking met internationale bilaterale en multilaterale fondsen en particuliere instellingen.

De uitvoering van het primaire proces is in handen van sectorale teams, bestaande uit medewerkers op zowel hoofd- als regiokantoren, die zijn gespecialiseerd in thema's zoals duurzame productie, hiv/aids of cultuur.

Daarnaast kent Hivos bureaus die verantwoordelijk zijn voor een aantal niet aan de thema's gebonden specialismen. Dat geldt voor beleidsbeïnvloeding en campagnes in Nederland en Europa, die ondergebracht zijn bij Bureau Externe Relaties. Dit bureau is tevens verantwoordelijk voor de externe communicatie en fondsenwerving. Het bureau TEC bundelt expertise ten aanzien van onder meer kwaliteitsbewaking, resultaatmeting en monitoring en (programma-)evaluatie. Het Office for Donor Relations (ODR) is verantwoordelijk voor de toegang tot institutionele fondsen. ODR ondersteunt de bureaus en regiokantoren bij de internationale fondsenwerving. De afdelingen Financiën en Automatisering zijn verantwoordelijk voor de gang van zaken op het hoofdkantoor en voor de ondersteuning van de processen op de regiokantoren. Vanuit overwegingen van efficiency – lagere bankkosten, schaalvoordeel – en om de monitoring en het toezicht op de rechtmatigheid van bestedingen te vereenvoudigen, verloopt uitvoering en administratie van het betalingsverkeer ten behoeve van partners volledig vanuit het hoofdkantoor. De beheerskosten van Hivos zullen naar verwachting in de komende jaren lager uitvallen door samen met Oxfam Novib het huisbankierschap van de beide organisaties Europees aan te besteden en de onderhandelingen daarover gezamenlijk te voeren. Hivos en Oxfam Novib zullen in de komende jaren ook voor de verdere inkoop van diensten en producten nauwer samenwerken. De afdeling Automatisering is verantwoordelijk voor het systeembeheer van bedrijfsbrede processen zoals de projectadministratie en het onderhoud van de verbindingen tussen hoofd- en regiokantoren.

In de komende jaren zullen wij de organisatie verder aanpassen aan de veranderde werkwijze, waarin een grotere nadruk ligt op door Hivos zelf geïmplementeerde programma's. Daarnaast zullen wij de decentralisatie verder doorzetten. In 2011 en 2012 zal Hivos nieuwe regiokantoren openen in Oost-Afrika (Kenia) en Zuid-Amerika (Bolivia). Het programma-beheer vanuit het hoofdkantoor zal zich beperken tot de wereldwijde partners, West-Azië en een nieuw te starten programma in West-Afrika,

dat voorsnog te kleinschalig is voor efficiënte decentrale bedrijfsvoering. Aanwezigheid ter plekke stelt Hivos beter in staat om snel en effectief in te spelen op de lokale situatie. Daarnaast hechten wij aan de inbreng van partners en andere betrokkenen bij ons beleid. Door ons dichter bij de partners te vestigen, krijgt die inbreng directer gestalte en neemt de effectiviteit toe. De decentralisatie zal ook tot kostenbeheersing leiden. De potentiële nadelen van een ver doorgevoerde decentralisatie – zoals verlies van eenheid van beleid en cultuur, en verminderde communicatie – ondervangt Hivos door een organisatiebreed scholingsprogramma (de Hivos Academy), een geïntegreerde financiële en projectadministratie en intensivering van de interne communicatie.

Zie voor een visuele weergave van de werkorganisatie bijlage 1.

Personeel en organisatie

Het personeelsbestand is in 2009 wederom toegenomen, met name door de uitbreiding van programma's buiten het medefinancieringsstelsel. Hivos telde in totaal 241 werknemers (2008: 212), van wie er 133 op het hoofdkantoor in Den Haag (2008: 118) en 108 in het veld werkzaam waren (2008: 94). De personele bezetting kwam uit op 193 voltijdseenheden (2008: 184,7 vte). Het personeel op de regio- en lokale kantoren – met uitzondering van elf *expatriates* – werkt onder lokale arbeidsvoorwaarden en is afkomstig uit de betreffende regio's.

Personeelsbeleid

Hivos' missie en haar humanistische grondslag zijn richtinggevend voor het personeelsbeleid, dat gebaseerd is op de volgende uitgangspunten:

- o Rechtvaardigheid: gelijke behandeling en gelijke kansen, met ruimte voor maatwerk; respect voor het individu;
- o Rechtszekerheid: duidelijkheid over rechten/plichten van de medewerkers en over de eisen en mogelijkheden van Hivos;
- o Openheid en duidelijkheid in communicatie;
- o Individuele verantwoordelijkheid van medewerker (en management) voor resultaat;
- o Ruimte voor initiatief en creativiteit.

Integriteit

Hivos heeft in het verslagjaar haar beleid rondom integriteit expliciet geformuleerd: we benoemen wat onder integriteit wordt verstaan en waar de grenzen liggen. Wij streven ernaar zo integer mogelijk te zijn in onze omgang met elkaar, partners, leveranciers, relaties en bedrijfs-eigendommen. De genoemde uitgangspunten van het personeelsbeleid

gelden ook als de basis van het integriteitsbeleid, waarbij wij er ons van bewust zijn dat integriteit niet alleen te borgen is door het opstellen van gedragsregels. Het gaat ook om de attitude, de bereidheid 'om het goed te doen.' Integriteit kent een harde en een zachte kant: de (interne) regelgeving en de organisatiecultuur. Van integer gedrag is volgens Hivos sprake wanneer in een organisatie openheid bestaat, schijn wordt vermeden en leidinggevend voorbeeldgedrag tonen.

Diversiteit

Hivos streeft naar optimale inzet van het potentieel van mensen om bij te dragen aan de verwezenlijking van de Hivos-missie en doelstelling. Dat kan alleen als rekening wordt gehouden met hun diverse specifieke kenmerken, achtergronden en kwaliteiten. Hivos beschouwt diversiteit als een meerwaarde voor de organisatie. Onder diversiteit verstaan wij alle aspecten waarop mensen van elkaar verschillen, zoals geslacht, leeftijd en etniciteit, lichamelijke beperkingen, maar ook minder zichtbare persoonskenmerken, zoals wensen en behoeften, seksuele voorkeur, werkstijlen en karaktereigenschappen.

Het onderkennen van het belang van diversiteit en daarnaar ook handelen vormen de pijlers van het diversiteitsbeleid. Voor de verwezenlijking hiervan zijn de institutionele grondhouding en de attitude essentieel. Diversiteitsbeleid staat voor Hivos niet op zichzelf, maar is een integraal onderdeel van het personeelsbeleid. Een goed voorbeeld is de lokale werving van medewerkers op de regio- en lokale kantoren. Inmiddels is het aantal vrouwelijke medewerkers op het hoofdkantoor gegroeid naar 70 procent. In de leidinggevende posities is de verhouding vrouw-man 50-50. In totaal waren bij Hivos 38 jongeren (onder de 35 jaar) in dienst, van wie negen als Junior Programme Officer.

Ziekteverzuim

Hivos-medewerkers kenmerken zich door grote betrokkenheid. Dat is een groot goed, maar het kan leiden tot het overschrijden van de eigen grenzen. Door alert te zijn op de eerste signalen en door gerichte begeleiding aan te bieden, voeren we een actief beleid rondom ziekteverzuim. Het ziekteverzuim bedroeg niettemin 4,9 procent, evenals in 2008.

Training en opleiding

Hivos bestemt jaarlijks 2,5 procent van de loonsom voor de ontwikkeling van deskundigheid en competenties van haar personeel. Het afgelopen jaar was het interne opleidingsprogramma voor Hivos-medewerkers, de zogenoemde Hivos Academy, in volle gang. Belangrijk onderdeel daarvan is het Hivos Curriculum dat is ontwikkeld in samenwerking met bureau

Context. Dit scholingsprogramma bestaat uit verschillende onderdelen die essentieel zijn voor het werk van de programmamedewerkers, zoals evaluatie, organisatieanalyse, strategische positionering, capaciteitsversterking en resultaatgericht werken. Het Curriculum wordt aan de medewerkers op zowel het hoofdkantoor als de regiokantoren aangeboden.

Andere onderdelen van de Hivos Academy zijn trainingen en cursussen voor teams of individuele medewerkers, gericht op specifieke vaardigheden. Ook hebben we een nieuw introductieprogramma voor medewerkers opgezet over de humanistische achtergrond van Hivos. In het verslagjaar is wederom een training aangeboden over werkdruk en stresshantering, waarvoor opnieuw belangstelling was. Regelmatig volgen medewerkers taaltrainingen.

Ondernemingsraad

Het hoofdkantoor kent een ondernemingsraad (OR) naar Nederlands recht. De regiokantoren hebben elk een eigen werknemersraad. In 2009 vergaderde de OR elf maal, zeven keer vonden vergaderingen met de bestuurder plaats en eenmaal overlegde de OR met de raad van toezicht. Veel aandacht besteedde de OR aan de mogelijke gevolgen van de verdergaande decentralisatie van Hivos, zoals voorzien in het komende Bedrijfsplan 2011-2015. In dit kader onderhandelde de OR met de bestuurder over de totstandkoming van een sociaal plan, dat in 2010 in werking moet treden.

De OR publiceert een eigen jaarverslag.

Keurmerken en kwaliteit

De kwaliteit van de Hivos-bedrijfsvoering wordt jaarlijks door drie onafhankelijke instanties getoetst, ieder vanuit een verschillende benadering en expertise. De externe accountant, PriceWaterhouseCoopers (PWC), beoordeelt primair de kwaliteit van de financiële bedrijfsvoering en verslaglegging, maar betreft daarbij ook de kwaliteit van de administratieve organisatie van Hivos. LRQA beoordeelt de mate waarin Hivos voldoet aan de internationale kwaliteitsnorm ISO 9001. Het daaraan verbonden keurmerk wordt steeds voor drie jaar verleend, met ieder half jaar een tussentijdse controle. ISO 9001 richt zich in het bijzonder op de beheersing van de efficiëntie en effectiviteit van het primaire proces en op de interne leerprocessen. In 2009 werd Hivos voor de volgende drie jaar gecertificeerd.

Het CBF toetst of Hivos voldoet aan het CBF-keur voor goede doelen. Het CBF-keur richt zich naast de effectiviteit van bestedingen vooral op de bestuurlijke kwaliteit en transparantie en op de kwaliteit van voorlichting en communicatie. De Code Wijffels (Goed Bestuur voor Goede Doelen) is volledig geïntegreerd in het CBF-keur. Daarnaast stelt het keur normen vast voor de kosten voor fondswerving. Het CBF-keur wordt voor drie jaar verleend, met tussentijdse toetsing. Het huidige CBF-keur van Hivos loopt tot 1 januari 2012.

In lijn met de nieuwe CBF-richtlijnen publiceert Hivos sinds 2008 ook een jaarlijkse Verantwoordingsverklaring, waarvan de samenvatting als bijlage in dit jaarverslag is opgenomen. Met betrekking tot activiteiten op het gebied van humanitaire noodhulp heeft Hivos de internationale gedragscode van de International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC) onderschreven.

ICT en administratie

In 2009 is Hivos begonnen met de voorbereidingen voor de aanschaf van nieuwe software voor registratie en monitoring van projecten en financiële administratie. De bestaande systemen voor onder meer project-administratie en boekhouding lopen tegen hun grenzen aan en vergen bovendien veel handwerk bij het opmaken van de financiële en inhoudelijke jaarverslagen. In lijn met het algemeen beleid is gekozen voor een open source systeem. Momenteel wordt het softwarepakket geschikt gemaakt voor specifieke eisen van Hivos. Eind 2010 moet het nieuwe projectadministratiesysteem annex boekhoudsysteem organisatiebreed zijn ingevoerd.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Hivos wil haar streven naar een eerlijke en duurzame wereld ook binnen de eigen organisatie toepassen. In de kantine staan daarom biologische en fair trade producten op tafel. Ook koffie en thee worden 'eerlijk' ingekocht. Papierafval, batterijen en cartridges worden gescheiden opgehaald en ingezameld voor hergebruik. Kopiëren en printen gebeurt op gerecycled papier. Het pand wordt schoongemaakt met biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen. Waar mogelijk zijn energiebesparende lampen geplaatst, waaronder ook zeer zuinige LED-lampen. De aanvullende plaatsing van dubbel glas is uitgesteld tot 2010.

De uitstoot van CO₂ die gepaard gaat met het maken van vliegvlagen, wordt gecompenseerd via het Hivos Klimaatfonds. Het hoofdkantoor van Hivos gebruikt groene stroom. Het regiokantoor in Harare heeft de oude generator vervangen door energie uit zonnepanelen. Gefaseerd zal dit beleid ook bij andere regiokantoren ingevoerd worden.

Samen met Oxfam Novib zullen wij een Europese aanbesteding doen voor bancaire diensten. Het spreekt voor ons vanzelf dat duurzaamheidsaspecten in deze keuze zwaar zullen meewegen. Dat geldt ook voor het gezamenlijk inkoopbeleid dat Hivos en Oxfam Novib op bepaalde terreinen willen ontwikkelen.

12

VERSLAG VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Met tevredenheid kijkt de raad van toezicht terug op een jaar dat in het teken stond van de toekomst van Hivos. Terwijl het derde jaar van de uitvoering van het lopende bedrijfsplan in volle gang was, werden de strategische keuzes voor de periode 2011-2015 ingevuld. Dat kreeg onder meer vorm in de aanvraag voor het Medefinancieringsstelsel voor het subsidietijdvak 2011-2015. Een belangrijk onderdeel van de aanvraag, ook vanuit het perspectief van de toezichthouder, is de voorgenomen samenwerking met IUCN NL, Mama Cash en Press Now, de mede-indieners voor MFS-2. Gezien de wijze waarop deze alliantie gaandeweg vormt krijgt, ziet de raad de samenwerking met vertrouwen tegemoet. Tegelijkertijd acht de raad de politieke ontwikkelingen met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking zorgwekkend. Wij hopen dat de rekening voor de wereldwijde financiële en economische crisis niet eenzijdig bij de armste wereldbewoners wordt neergelegd.

De raad van toezicht vervult een drievoudige functie: als toezichthouder, als klankbord en als werkgever van het bestuur. De raad kwam in 2009 vier maal bijeen in formele vergadering. Daarnaast vonden een informele bijeenkomst plaats over het bedrijfsplanproces, en een workshop over het eigen functioneren en toezicht houden. De activiteiten betroffen in de eerste plaats de vervulling van de toezichthoudende rol. Als werkgever beoordeelde de raad het functioneren van het bestuur als geheel en van de bestuursleden afzonderlijk.

Samenstelling

De raad van toezicht bestaat uit negen leden, van wie drie zijn voorgedragen door de constituerende organisaties Humanistisch Verbond, Humanitas en Weezenkas. Daarmee wordt de humanistische worteling van Hivos – conform de statuten – in het toezichthoudend orgaan verankerd. De voorgedragen leden leveren een eigen bijdrage aan het onderhouden van de contacten met de voordragende instanties, hetgeen

bij de werkzaamheden van de raad zijn vruchten afwerpt. De overige leden zijn afkomstig uit de bredere Hivos-achterban en uit relevante maatschappelijke geledingen, zoals de vakbeweging en de wetenschap. Eén lid is voorgedragen door de ondernemingsraad. De criteria met betrekking tot samenstelling en deskundigheid van de leden van de raad van toezicht zijn in een profielschets opgenomen. De functie van ambtelijk secretaris werd vervuld door mevrouw D. Buutveld-Buth.

De termijn van de heer W. de Haan, op voordracht van Humanitas, eindigde per 2009. Hij werd bereid gevonden zijn lidmaatschap van de raad te verlengen en voor een tweede termijn benoemd. Hij zal tevens lid blijven van de auditcommissie. Het rooster van aftreden laat zien dat voor vijf van de negen leden de termijn afloopt in 2010. Dit vereist de komende tijd extra aandacht.

De leden zijn benoemd op persoonlijke titel en hebben recht op een vergoeding van 70 euro vacatiegeld per vergadering plus gemaakte reiskosten. In 2009 bedroegen de kosten gemoeid met het functioneren van de raad van toezicht 12.208 euro. In lijn met de richtlijnen van het CBF en de Code Wijffels hebben wij vastgesteld dat de afzonderlijke leden geen andere functies of nevenfuncties bekleden die een belangenconflict met hun taak als toezichthouder van Hivos zouden kunnen oproepen.

Toezichthoudende rol

In het kader van haar toezichthoudende rol heeft de raad van toezicht inmiddels vier commissies ingesteld. Naast de al bestaande auditcommissie en de commissie remuneratie is een tijdelijke commissie belast met het nieuwe bedrijfsplan. De bestaande tijdelijke commissie governance zette haar werk voort.

Samenstelling raad van toezicht 2009, tevens rooster van aftreden

Toegetreden, resp. herbenoemd in	Naam (termijnen lidmaatschap)	Aftreden, resp. herbenoeming in	Functies
2007	Mw. Drs. F.C. Giskes, <i>voorzitter (2e termijn)</i>	2011	Burgemeester van Texel; Lid Advies College Toetsing Administratieve Lasten (Actal); voorzitter Stichting Pensioenregister; lid Raad van Toezicht Stichting Advisering Bestuursrechtspraak; bestuurslid Nederlands Instituut voor Meerpartijen Democratie; voormalig lid Tweede Kamer (D66)
2006	Dhr. Drs. H.F. Hoekzema, <i>(3e termijn)</i>	2010	Directeur Euformation
2008	Dhr. Drs. J.P. de Jong <i>vice-voorzitter (3e termijn)</i>	2012	Zelfstandige adviespraktijk voor strategie, overleg, organisatie en samenwerking 'Achter de duinen'; Vice-voorzitter Raad van Commissarissen Stichting Mitros Wonen, Utrecht; lid Raad van Toezicht Stichting Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem; lid Raad van Toezicht Kunstgebouw, Rijswijk
2006	Mw. M.R. Winter <i>(2e termijn)</i>	2010	Bestuur Weezenkas; lid klachtencommissie van Bureau Jeugdzorg Groningen
2006	Dhr. C. Vogel <i>(2e termijn)</i>	2010	Als zelfstandig adviseur o.m. lid van de Commissie Podiumkunsten van de Raad voor Cultuur, lid Bezwaren Adviescommissie Nederlands Fonds voor Podiumkunsten; lid Bestuur Amsterdamse Kunstraad en lid Bestuur Operadagen Rotterdam. Oud-directeur van het Festival Oude Muziek Utrecht en van het Noordhollands Philharmonisch Orkest
2009	Dhr. W.J. de Haan MBA, MCM, CMC <i>(2e termijn)</i>	2013	Senior adviseur/interim manager gezondheidszorg BMC
2006	Mw. E.L. Snoey <i>(1e termijn)</i>	2010	Voorzitter ABVAKABO FNV; lid van het Bestuur van FNV Mondiaal; lid van de SER
2006	Dhr. Prof. Dr. M. Baud <i>(1e termijn)</i>	2010	Directeur Centrum voor Studie en Documentatie van Latijns-Amerika (CEDLA); Hoogleraar Universiteit Amsterdam; Co-chair South-South programme for Research on the History of Development (Sephis)
2007	Dhr. Prof. Drs. C. Izeboud RA <i>(1e termijn)</i>	2011	Organisatieadviseur; deeltijds hoogleraar bedrijfseconomie aan de Vrije Universiteit Amsterdam; Voorzitter Raad van Commissarissen Kruideniergroep B.V.; lid Raad van Commissarissen Delta N.V.; lid Raad van Toezicht ING Nederland; Voorzitter Raad van Toezicht festival Film by the Sea; Voorzitter Raad van Toezicht Omroep Zeeland; lid Raad van Toezicht Stichting Hivos-Triodos Fonds; lid Raad van Toezicht Hogeschool Zeeland

De *auditcommissie* bestond uit de heer C. Izeboud en de heer W.J. de Haan. Daarnaast stemde de raad van toezicht in met de instelling van de *remuneratiecommissie*, bestaande uit mevrouw F. Giskes en de heer J. de Jong. Deze commissie adviseert de raad van toezicht inzake het personeelsbeleid, inclusief het beloningsbeleid voor de statutaire bestuurders van de stichting.

De tijdelijke *commissie governance*, voorheen ingesteld in het kader van de statutenwijzigingen van 2007 en 2008, heeft zich in het verslagjaar gebogen over de naleving van de richtlijnen van de Code-Wijffels. In het bijzonder betrof dit de aansluiting van de verschillende Hivos-regelingen op deze code. De commissie bestaat uit de heren W. de Haan en J. de Jong.

Teneinde het proces naar een nieuw bedrijfsplan van nabij te volgen, hebben wij voorts een tijdelijke *commissie programma's en projecten* gevormd. Deze commissie, bestaande uit de heer M. Baud en mevrouw E. Snoey, hield uitvoerige besprekingen met de directie en de procescoördinator over de voorgenomen plannen.

Op verzoek van de commissie governance is accountant PWC gevraagd een toetsing uit te voeren van de interne reglementen inzake directie en statuten, om te bezien of deze goed op elkaar aansluiten en of ze nog voldoen aan de hedendaagse eisen van goed bestuur, inclusief de Code-Wijffels. PWC stelde vast dat op enkele punten ruimte bestaat voor verbetering. Zo is er aanleiding om het huidige directiereglement, dat dateert uit 1997, te herzien. Het rapport van PWC is in de raad van toezicht besproken, waarna is besloten om de aanbevelingen te gebruiken bij het actualiseren van het directiereglement.

In het kader van de Hivos MFS-2 aanvraag legde het bestuur het voorstel voor tot samenwerking met Press Now, Mama Cash en IUCN NL als mede-indieners. De raad erkende de inhoudelijke meerwaarde voor Hivos van deze partners, stemde in met het voorstel en keurde daarom het directiebesluit goed. De raad schonk daarbij bijzondere aandacht aan de wijze waarop de alliantiepartners binnen hun eigen organisaties het toezicht hebben geregeld en aan goede afspraken over eventuele geschillen.

Met genoegen ging de raad akkoord met de overeenkomst tot onderlinge afstemming tussen Hivos en Oxfam Novib. De overeenkomst richt zich met name op afspraken over landenkeuzes en in mindere mate op thema's. Oxfam Novib trekt zich terug uit de voor Hivos belangrijke landen, terwijl Hivos de werkzaamheden zal afronden in een aantal andere landen waarop Oxfam Novib zich concentreert.

Een belangrijk onderwerp was wederom de lokale aanwezigheid van Hivos in het veld. Voornaamste aanleiding was de voorgenomen vestiging van twee nieuwe Hivos-regiokantoren in respectievelijk Oost-Afrika en Zuid-Amerika. Dit voornemen weerspiegelt de wens en het beleid om dichter bij de partners te staan. Ook weerspiegelt het de meer ondernemende rol die Hivos wil spelen, samen met partners en (internationale) donoren.

In het kader van professionalisering van de eigen werkzaamheden besloot de raad een in-house training voor toezichthouders door PWC te laten organiseren. De workshop leidde tot het opstellen van een actie- en aandachtspuntenlijst en resulteerde onder andere in de instelling van genoemde commissies.

Naar aanleiding van een notitie vanuit het bestuur besprak de raad het beleid van Hivos op het gebied van risicobeheersing. Het bestuursbeleid in deze werd goedgekeurd. De raad onderschrijft de aangegeven maatregelen en concludeert dat het risicobeheersingbeleid een doorlopende zaak is en telkens geactualiseerd dient te worden.

Onder de risico's valt in zekere zin ook het werken in landen waar de politieke of maatschappelijke situatie ernstige beperkingen oplegt aan het functioneren van Hivos en haar partners. De raad liet zich uitvoerig informeren over deze landen, met name over Iran en wederom Zimbabwe, waar weliswaar sprake is van betere perspectieven, maar evenzeer van doorlopende repressie en de kans op terugval in oude patronen.

In 2009 heeft de raad een nieuw college van adviseurs geïnstalleerd.

De raad stond stil bij het overlijden, in maart, van prof. Gerti Hesseling, voormalig voorzitter van het College van Adviseurs. In haar verlies wij een zeer deskundige en gedreven voorzitter, die erin slaagde de verschillende disciplines die binnen het college vertegenwoordigd waren, aan elkaar te koppelen. Op haar eigen terrein bracht Gerti Hesseling veel ervaring en expertise in over mensenrechten, de rechtsstaat en Afrikaanse studies, waarvan Hivos dankbaar gebruik heeft gemaakt. Hivos is haar erkentelijk voor haar enorme kennis en tomeloze energie.

Zoals elk jaar vergaderde de raad eenmaal met de ondernemingsraad. Aan de orde kwamen de relatie tussen ondernemingsraad en bestuurder, het nieuwe bedrijfsplan, de werkdruk en de opvolging van het medewerkerstevredenheidsonderzoek.

De raad besprak voorts het Hivos jaarplan 2010 en keurde de begroting 2010 goed. Tijdens de vergadering van 7 april 2010 gaf accountant PWC toelichting op de jaarrekening 2009, waarna de raad deze goedkeurde. De raad van toezicht verleende vervolgens décharge aan het bestuur voor het in 2009 gevoerde beleid.

Reflectie op eigen functioneren

Jaarlijks bespreekt de raad haar eigen functioneren, zowel van het collectief als van de individuele leden. In de evaluatie van de raad van toezicht werd aandacht besteed aan het functioneren van de voorzitter en van de raad als geheel. Eveneens kwamen aan de orde de aanwezigheid van de leden, de frequentie van de vergaderingen en de gewenste mate van informatievoorziening. Ook in 2009 waren wij overwegend positief over de wijze waarop de leden hun taak vervulden en over de relatie tussen raad en bestuur/statutaire directie.

Den Haag, april 2010
Namens de raad van toezicht
Francine Giskes, *voorzitter*

JAAARREKENING 2009

1. Financieel directieverslag
2. Balans per 31 december 2009
3. Rekening van baten en lasten 2009
4. Kasstroomoverzicht 2009
5. Grondslagen
6. Toelichting op de balans per 31 december 2009
7. Overzicht van de programmafondsen 2009
8. Toelichting lastenverdeling 2009
9. Algemene toelichting

Accountantsverklaring

1. Financieel directieverslag

Hivos heeft ondanks de economische crisis een goed jaar achter de rug, met financiële resultaten die tot tevredenheid stemmen. Dat valt af te lezen aan de twee hoofddoelstellingen van het financieel beleid die wij in het lopende meerjarenplan (2007-2010) hebben gedefinieerd. In de eerste plaats wil Hivos haar afhankelijkheid van de overheid en in het bijzonder van de subsidie uit het medefinancieringsstelsel verminderen; doelstelling is om tenminste 25 procent van het budget uit andere bronnen te halen. Ten tweede streeft Hivos ernaar om het eigen vermogen op voldoende niveau te brengen, teneinde flexibel te kunnen inspelen op kansen om nieuwe financieringsbronnen te mobiliseren. Beide doelstellingen hebben wij in 2009 met succes kunnen realiseren. De derde reden om met tevredenheid op het verslagjaar terug te blikken is het feit dat Hivos hogere baten gerealiseerd heeft dan ooit tevoren: 125,5 miljoen euro.

Diversificatie

In de MFS-subsidiebeschikking geldt 2009 als ijkpunt voor de eis dat tenminste 25 procent van de inkomsten gerealiseerd dient te worden uit andere bronnen dan het MFS. Hivos is daar – met ruim 27 procent – glansrijk in geslaagd en heeft daarmee de lijn uit 2008 doorgetrokken. Overeenkomstig deze strategie is het grootste deel van de eigen bijdrage geworven van internationale donoren. De resultaten van fondsenwerving op de Nederlandse markt zijn op hetzelfde niveau als in 2008. Dat is redelijk, al zouden we ook daar graag groei realiseren. Bovendien heeft Hivos naast de MFS-subsidie ook een substantieel bedrag aan andere opdrachten en subsidies van de Nederlandse overheid weten te verwerven. Ook dat is een belangrijke bijdrage aan de diversificatiestrategie.

De baten uit eigen fondsenwerving bedroegen bijna 1,4 miljoen euro. De samenwerking met bedrijven heeft hierin een belangrijk aandeel. De baten uit indirect geworven particuliere middelen (acties van derden) groeiden opnieuw sterk, van 7 miljoen naar bijna 11 miljoen euro. Ruim een kwart van dit bedrag werd in Nederland geworven, de rest kwam uit internationale bronnen. De belangrijkste bijdragen in Nederland kwamen in 2009 van Stop Aids Now!, de Nationale Postcode Loterij en Stichting DOEN. Van de internationale particuliere fondsen leverde in het verslagjaar de Hewlett Foundation met ruim 6 miljoen euro verreweg de grootste bijdrage.

Op de internationale markt heeft Hivos de lijn uit voorgaande jaren voortgezet. Opnieuw is Hivos erin geslaagd om overheidsfondsen en private fondsen te interesseren voor ondersteuning van grote programma's.

Het feit dat Hivos als medefinancier kan optreden was daarbij in een aantal gevallen van doorslaggevend belang. In totaal bedroegen de baten uit internationale fondsenwerving bijna 20 miljoen euro.

De omzetgroei in 2009 was echter vooral te danken aan de goedkeuring van twee grote biogasprogramma's, in Afrika en Indonesië, voor in totaal 36 miljoen euro. Beide programma's worden met subsidie van de Nederlandse overheid (maar buiten het MFS) gerealiseerd. Voor de berekening van de eigen bijdrage (25 procent) zijn deze programma's niet relevant, voor de diversificatie en risicospreiding des te meer. Het is niet waarschijnlijk dat Hivos jaarlijks programma's van een dergelijke omvang goedgekeurd zal krijgen. Wij verwachten daarom een lagere omzet in 2010.

Risico's

In het vorig jaarverslag noemden we het niet duurzaam realiseren van de eigen bijdrage van 25 procent nog als het belangrijkste financiële risico voor Hivos in de komende jaren. Inmiddels is dat anders komen te liggen. De ontwikkelingen met betrekking tot het nieuwe medefinancieringsstelsel en de discussie over drastische bezuinigingen op de overheidsuitgaven in Nederland betekenen dat op korte termijn de grootste onzekerheid voor Hivos gelegen is in de vraag op hoeveel MFS-subsidie Hivos vanaf 2011 mag rekenen. De onzekerheid over het al dan niet realiseren van de eigen bijdrage is daar een afgeleide van. We hebben alle vertrouwen in de kwaliteit van de subsidieaanvraag die de Hivos Alliantie bij het MFS-loket heeft ingediend. Aangezien het totaal aangevraagde bedrag binnen MFS-2 aanzienlijk hoger is dan wat beschikbaar is, houden wij echter rekening met een mogelijk kleiner bedrag. Mogelijk komen daar nog extra kortingen bij als gevolg van bezuinigingen op het budget voor ontwikkelings samenwerking. Op beide onzekerheden heeft Hivos weinig tot geen invloed.

Resultaat en reserves

Het resultaat bedroeg, na bestemming, 198 duizend euro en komt ten goede aan de algemene reserve. De directie van Hivos heeft, in overleg met de raad van toezicht, versterking van de algemene reserve (het eigen vermogen) tot een belangrijke doelstelling van het financieel beleid gemaakt. Een redelijke algemene reserve is nodig om de schommelingen op te vangen die gepaard gaan met het opereren op de internationale fondsenwervingsmarkt. De voorgenomen afslanking van het hoofdkantoor in Den Haag en de opening van twee nieuwe regiokantoren zijn een tweede reden om te streven naar verhoging van de algemene reserve. Het resultaat van 2009 is conform de begroting. De algemene reserve komt daarmee ook op het beoogde niveau van 2,4 miljoen euro.

Het resultaat vóór bestemming bedroeg ruim 9 ton euro negatief. Dit resultaat volgt uit het feit dat we in 2009 meer verplichtingen zijn aangegaan dan wat wij aan toezeggingen hebben gekregen. Dat was bewust beleid. Het verschil is aangevuld vanuit de reserve programmafondsen (1,1 miljoen euro) en de continuïteitsreserve programmamanagement, zoals ook aangekondigd in het financieel directieverslag 2008.

Inclusief continuïteitsreserve (deze is gekoppeld aan de hoogte van de uitstaande verplichtingen en daarmee niet vrij beschikbaar) bedraagt de totale reserve van Hivos 10,4 miljoen euro. Dat is 84 procent van de operationele kosten van de organisatie, een percentage dat ruim binnen de richtlijnen van de VFI valt.

In de beoordeling van het financieel resultaat spelen nog enkele andere overwegingen een rol. De kosten voor eigen fondswerving als percentage van de opbrengsten zijn licht gedaald, maar de verhouding tussen kosten en opbrengsten is nog niet op het gewenste niveau. Dit blijft daarom een punt van aandacht voor de directie van Hivos. Het kengetal voor beheer en administratie (berekend op basis van richtlijnen van de VFI) is iets lager dan in 2008 en komt uit op 1,2 procent. Hivos heeft hier voor zichzelf een norm van maximaal 2 procent gesteld.

De sterke omzetgroei in 2009 toont aan dat van jaar op jaar forse schommelingen kunnen optreden. De baten worden immers bepaald op basis van de meerjarige toezeggingen die Hivos in een bepaald jaar krijgt. De committeringen (en uitgaven) die Hivos vervolgens realiseert worden doorgaans over een aantal jaren gespreid. Dat geeft een evenwichtiger beeld van ontwikkeling van de omzet op de langere termijn.

Deze relativering doet niets af aan de vaststelling dat de groei en resultaten die we in 2009 hebben bereikt, de uitkomst zijn van een bewuste langetermijnstrategie. Een strategie gericht op thematische specialisatie, kennisintensivering en diversificatie van inkomsten die Hivos sinds 2005 heeft ingezet en die zijn waarde ruimschoots heeft bewezen. Daar gaan wij – met gepast vertrouwen – ook in de komende jaren mee door.

Den Haag, april 2010

Manuela Monteiro, algemeen directeur

Allert van den Ham, directeur programma's en projecten

2. BALANS PER 31 DECEMBER 2009 na bestemming resultaat *bedragen in duizenden euro's*

ACTIVA	31-12-2009		31-12-2008 ¹⁾	
Materiële vaste activa ²⁾				
Gebouwen t.b.v. bedrijfsvoering	503		470	
Inventaris t.b.v. bedrijfsvoering	446		485	
Auto's t.b.v. bedrijfsvoering	3		13	
Gebouwen t.b.v. doelstelling	53		55	
Materiële vaste activa		1.005		1.023
Immateriële vaste activa ²⁾				
Software t.b.v. bedrijfsvoering		240		0
Financiële vaste activa ²⁾				
Gereserveerde kasmiddelen	19.030		18.516	
Participaties / achtergestelde leningen	2.500		2.500	
Financiële vaste activa		21.530		21.016
Vorderingen en overlopende activa				
Vorderingen subsidies				
<i>Overheid, medefinanciering</i>	47.616		63.171	
<i>EU-fondsen</i>	6.327		8.730	
<i>Overige fondsen</i>	56.035		13.300	
		109.978		85.201
Overlopende activa		1.546		1.803
Vorderingen en overlopende activa		111.524		87.004
Liquide middelen: Kas en banken		17.395		12.566
Totaal		151.694		121.609

¹⁾ Aangepast voor vergelijkingsdoeleinden

²⁾ Nader gespecificeerd in hoofdstuk 6:
toelichting op de balans

2. BALANS PER 31 DECEMBER 2009 na bestemming resultaat *bedragen in duizenden euro's*

PASSIVA	31-12-2009		31-12-2008 ¹⁾	
Reserves en fondsen ²⁾				
Reserves				
<i>Bestemmingsreserve bedrijfsvoering</i>	1.020		820	
<i>Continuïteitsreserve programmamanagement</i>	6.906		7.129	
<i>Reserve omrekeningsverschillen</i>	84		11	
<i>Overige reserves: Algemene reserve</i>	2.408		2.210	
		10.418		10.170
Fondsen				
<i>Bestemmingsfonds progr. Particuliere fondsen</i>	367		937	
<i>Bestemmingsfonds progr. Riek Stienstra Fonds</i>	0		50	
<i>Bestemmingsfonds progr. Stop Aids Now!</i>	-57		-60	
<i>Bestemmingsfonds progr. Refunds + Interest</i>	882		1.372	
		1.192		2.299
Reserves en fondsen		11.610		12.469
Langlopende schulden				
<i>Algemeen leningenfonds o/g</i>	87		88	
<i>Deelname Noord-Zuid Plan</i>	727		733	
<i>(Afgegeven) borgstellingen</i>	19.510		18.736	
		20.324		19.557
<i>Projectverplichtingen langlopend</i>				
<i>Overheid, medefinanciering</i>	13.518		23.776	
<i>EU-projecten</i>	1.634		1.837	
<i>Overige projecten</i>	34.975		4.992	
		50.127		30.605
Langlopende schulden		70.451		50.162
Kortlopende schulden				
Projectverplichtingen kortlopend				
<i>Overheid, medefinanciering</i>	32.232		35.993	
<i>EU-projecten</i>	4.895		6.548	
<i>Overige projecten</i>	28.442		13.104	
		65.569		55.645
Te betalen belastingen en pensioenpremies	256		186	
Overlopende passiva	3.808		3.147	
Kortlopende schulden		69.633		58.978
Totaal		151.694		121.609

¹⁾ Aangepast voor vergelijkingsdoeleinden

²⁾ Nader gespecificeerd in hoofdstuk 6:
toelichting op de balans

3. Rekening van baten en lasten 2009 *bedragen in duizenden euro's*

BATEN	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008	Begroting 2010	<i>Opgesteld conform de richtlijn 650 verslaggeving fondsenwervende instellingen</i>
Baten uit eigen fondsenwerving					
<i>Donaties en giften</i>	1.282	1.250	971	1.250	
<i>Nalatenschappen</i>	18		302		
<i>Klimaatfonds CO₂ compensatie</i>	83		85		
Baten uit eigen fondsenwerving	B 1.383	1.250	1.358	1.250	
Baten uit acties derden	10.941	3.900	6.994	7.250	
Subsidies van overheden	112.147	86.309	89.715	84.070	
Subtotaal programmabaten	124.471	91.459	98.067	92.570	
Overige baten	1.031	1.169	1.594	803	
Som der baten	D 125.502	92.628	99.661	93.373	

3. Rekening van baten en lasten 2009 *bedragen in duizenden euro's*

LASTEN	Realisatie 2009	Begroting 2009	Realisatie 2008	Begroting 2010	<i>Opgesteld conform de richtlijn 650 verslaggeving fondsenwervende instellingen</i>
Besteed aan doelstellingen / Programma's (nieuwe verplichtingen)					
<i>Duurzame productie en financiële dienstverlening Mensenrechten, democratisering, vrouwen en ontwikkeling, hiv/aids</i>	60.682	36.051	34.125	36.478	
<i>Kunst en cultuur; ICT en media</i>	30.521	35.623	30.941	33.988	
<i>Draagvlakversterking en beleidsbeïnvloeding</i>	29.379	12.152	19.914	14.500	
<i>Kennisprogramma</i>	3.050	5.973	3.378	5.690	
			5.726		
Totaal besteed aan doelstellingen C	123.632	89.799	94.084	90.656	
<i>kosten besteed doel in % van som baten (= C / D)</i>	<i>98,5%</i>	<i>96,9%</i>	<i>94,4%</i>	<i>97,1%</i>	
Werving baten					
Kosten eigen fondsenwerving A	325	280	327	268	
<i>Eigen fondsenwerving: kosten in % van baten (= A / B)</i>	<i>23,5%</i>	<i>22,4%</i>	<i>24,1%</i>	<i>21,4%</i>	
Kosten acties derden	88	112	93	112	
Kosten verkrijging subsidies overheden	894	756	628	738	
Totaal werving baten	1.307	1.148	1.048	1.118	
Beheer en administratie kosten E	1.495	1.488	1.365	1.398	
<i>Beheer en admin kosten in % van som der lasten (= E/F)</i>	<i>1,2%</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,4%</i>	<i>1,5%</i>	
Som der lasten F	126.434	92.435	96.497	93.172	
Resultaat voor bestemming	-932	193	3.164	201	
Toegevoegd/onttrokken aan:					
- Programmafondsen	1.106		-1.670		
- Continuïteitsreserve programmamanagement	224		-583		
- Bestemmingsreserve bedrijfsvoering	-200		-365		
Totaal toevoeging/onttrekking	1.130	0	-2.618	0	
Resultaat na bestemming	198	193	546	201	

4. Kasstroomoverzicht 2009 *bedragen in duizenden euro's*

Volgens de indirecte methode

Kasstroom uit operationele activiteiten

Resultaat voor reserveringen	-932		3.164	
Mutaties reserves en fondsen	73		-563	
Afschrijvingen	282		261	
Mutatie vordering subsidies	-24.777		1.368	
Mutatie overige vorderingen	257		127	
Mutatie schulden lange termijn	767		-1.129	
Mutatie projectverplichtingen lange + korte termijn	29.446		1.964	
Mutatie schulden korte termijn	731		-89	

5.847

5.103

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

Investerings materiële vaste activa	-231		-36	
Investerings immateriële vaste activa	-273			
Investerings financiële vaste activa	-514		-738	

-1.018

-774

Kasstroom uit financieringsactiviteiten

Ontvangsten uit langlopende schulden	0		0	
Aflossing van langlopende schulden	0		0	

0

0

Mutatie liquide middelen

4.829

4.329

Recapitulatie

Liquide middelen einde boekjaar	17.395		12.566	
Liquide middelen begin boekjaar	12.566		8.237	

Mutatie liquide middelen

4.829

4.329

5. Grondslagen

Deze jaarrekening betreft de stichting Hivos te Den Haag. De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen en met inachtneming van het Financieel Reglement MFS van het ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking.

De jaarrekening is opgesteld na toedeling van het resultaat conform de resultaatbestemming.

Alle bedragen in de toelichting zijn bedragen in euro's tenzij anders vermeld.

De grondslagen zijn ongewijzigd ten opzichte van het vorige boekjaar.

In deze jaarrekening zijn de balansen en baten & lasten rekeningen van de Hivos-kantoren in Zimbabwe, India, Indonesië, Costa Rica en Zuid-Afrika samengevoegd met de jaarrekening van het Hivos-hoofdkantoor in Den Haag. Over deze kantoren heeft het bestuur van Hivos volledige zeggenschap.

1. Doelstelling stichting Hivos en aard van de bedrijfsactiviteiten

De Stichting heeft statutair tot doel hulpverlening in de meest uitgebreide zin aan ontwikkelingslanden op humanistische grondslag.

2. Grondslagen voor de waardering en presentatie van activa en passiva

In het verslagjaar goedgekeurde projecten worden als lasten verantwoord. De daarmee samenhangende subsidies worden, inclusief de programmamanagement vergoeding, als baten verantwoord. De nog niet gerealiseerde programmamanagement vergoeding wordt ondergebracht in de continuïteitsreserve programmamanagement.

Het nog niet bestede deel van de programma baten wordt gedoteerd aan bestemmingsreserve programmafondsen.

Materiële en immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op economische levensduur.

Financiële vaste activa Gereserveerde kasmiddelen betreffen kasmiddelen ter zekerheid van verplichtingen, conform de richtlijn van het ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking inzake leningen en garanties.

Participaties in, en achtergestelde leningen aan partnerorganisaties worden gewaardeerd op 1 euro.

Vorderingen subsidies betreffen vorderingen op overheid en andere instanties, voortkomend uit verplichtingen die de Stichting conform daartoe strekkende overeenkomsten is aangegaan in het kader van

haar programma; inclusief de daarmee samenhangende programmamanagement vergoeding.

Overige vorderingen en liquide middelen zijn, voor zover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Activa in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen en risico's, die samenhangen met de bedrijfsvoering. Zij hebben geen betrekking op specifieke activa.

Schulden zijn, voor zover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Schulden in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de laatst bekende koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

Projectverplichtingen betreffen alle verplichtingen die de Stichting kent uit hoofde van met partnerorganisaties afgesloten financieringsovereenkomsten.

3. Grondslagen voor bepaling en presentatie van het resultaat

Baten en lasten worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Nalatenschappen worden verantwoord in het jaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Subsidiebatens, inclusief de programmamanagement vergoeding, worden verantwoord in het jaar waarin de aanspraak definitief wordt.

Gewijzigde subsidiebedragen worden in mindering gebracht op de subsidiebatens in het jaar waarin de toegekende subsidie wijzigt.

Nieuwe projectverplichtingen worden verantwoord in het jaar waarop de verplichting definitief wordt.

Alle lasten, met uitzondering van buitengewone lasten, worden volgens bedrijfseconomische criteria en met inachtneming van de richtlijnen van de VFI terzake toegerekend aan te onderscheiden kostensoorten:

- besteed aan doelstellingen
- werving baten
- beheer en administratie.

6. Toelichting op de balans per 31 december 2009 *bedragen in duizenden euro's*

ACTIVA

Materiële en Immateriële vaste activa

De geaccumuleerde aanschafwaarden en afschrijvingen van de vaste activa per 31 december zijn:

	AANSCHAFFINGSWAARDEN		AFSCHRIJVINGEN		BOEKWAARDEN	
	t/m 2009	t/m 2008	t/m 2009	t/m 2008	31-12-2009	31-12-2008
Mat. activa bedrijfsvoering						
gebouwen (10-50 jr)	985	912	482	442	503	470
inventaris (3-10 jr)	3.152	2.994	2.706	2.509	446	485
auto's (5 jr)	65	65	62	52	3	13
Mat. activa doelstelling						
gebouw Harare (50 jr)	106	106	53	51	53	55
Subtotaal materiële activa	4.308	4.077	3.303	3.054	1.005	1.023
Immat. activa bedrijfsvoering						
software (4 jaar)	273		33		240	
Totale vaste activa	4.581	4.077	3.336	3.054	1.245	1.023

De mutaties in totalen:

2009

Boekwaarde per 1 januari

1.023

Investeringen: - verbouwing
- inventaris
- software

73
158
273

504

1.527

Afschrijvingen

282

Boekwaarde per 31 december

1.245

- 1) De kantoorpanden met erf en tuin te 's-Gravenhage aan de Raamweg 15 en 16 kadastraal bekend gemeente 's-Gravenhage, sectie X, nummer 472, groot 5 are en 55 ca en nummer 522, groot 5 are en 55 ca, zijn in 1987 aangekocht voor € 635.292. De WOZ waarde 2009 bedraagt € 1.625.000.
- 2) Het kantoorpand te Harare, stand 2956 Salisbury Township, groot 2855 ca, is eind 1994 aangekocht voor € 76.245. Bij verkoop van dit kantoorpand zal boekwinst ten goede komen aan het programma in Zuidelijk Afrika, verlies zal ten laste van de Stichting gebracht worden.

6. Toelichting op de balans per 31 december 2009 *bedragen in duizenden euro's*

Financiële vaste activa

	2009	2008
Gereserveerde kasmiddelen		
Noord-Zuid Plan bankrekeningen Hivos	927	897
Borgstelling & garantie bankrekeningen Hivos	18.103	17.619
Totaal gereserveerde kasgelden	19.030	18.516

Deze middelen dienen ter dekking van de borgstelling aan het Hivos-Triodos Fonds (HTF) en garantiestelling aan de Stichting Triodos Sustainable Trade Fund (TSTF)

Participaties / achtergestelde leningen	2.500	2.500
--	--------------	--------------

De achtergestelde leningen bedragen € 13.747.489 en zijn verstrekt aan Hivos Triodos Fonds (HTF) om deelnemingen van HTF in lokale kredietinstellingen in het Zuiden te financieren. De leningen zijn gewaardeerd op € 1.

De participaties betreffen:

1) Triodos Bank N.V., 36.775 certificaten van aandelen voor de aankoopwaarde van € 2.499.950.

De intrinsieke waarde per 31-12-2009 van deze certificaten bedraagt € 2.611.025.

Op grond van richtlijnen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking dient tegenover borg- en garantiestellingen een kasdekking van 100% ter zekerstelling te worden aangehouden.

Deze zekerstelling wordt gevormd door de gereserveerde kasmiddelen en waarde van de Triodos Bank NV certificaten.

Tezamen bedraagt deze zekerstelling € 21.530.000. De borgstellingen en garanties bedragen tezamen

€ 20.324.000 (zie passiva - langlopende schulden). Er is derhalve sprake van meer dan 100% zekerstelling.

6. Toelichting op de balans per 31 december 2009 *bedragen in duizenden euro's*

PASSIVA

Reserves

De reserves staan borg voor continuïteit in de bedrijfsvoering op de korte en middellange termijn.

	Bestemmings- reserve bedrijfsvoering	Continuïteits- reserve progr. management	Reserve omrekenings- verschillen	Ov. reserves: algemene reserve	Totaal reserves
Stand per 1 januari 2009	820	7.129	11	2.210	10.369
Toevoeging	450	8.648 ¹⁾	73	198 ³⁾	9.369
Onttrekking	250	8.871 ²⁾			9.121
Totaal mutaties 2009:	200	-223	73	198	248
Stand per 31 december 2009	1.020	6.906	84	2.408	10.418

1) Goedgekeurde programmamanagement vergoeding (gerelateerd aan committeringen)

2) Gerealiseerde programmamanagement vergoeding (gerelateerd aan kasuitgaven)

3) Samengevoegd resultaat 2009 na bestemming

Bestemmingsreserve bedrijfsvoering	31-12-2009	Toevoeging t.l.v. Resultaat	Onttrekking t.g.v. Resultaat	01-01-2009
Onderhoud panden	150			150
Reorganisatie/organisatie ontwikkeling	0		150 ¹⁾	150
Externe mobiliteit	0		100 ¹⁾	100
Implementatie bedrijfsplan 2011-2015	450	450	¹⁾	0
Automatisering	200	200		
Scholing (Hivos acadamy)	220	220		
Saldo per 31 december	1.020	450	250	820

1) Met het oog op extra uitvoeringskosten die het bedrijfsplan 2011-2015 met zich mee zal brengen is een nieuwe bestemmingsreserve ingesteld. De bestaande bestemmingsreserves "reorganisatie" en "externe mobiliteit" zijn aan deze nieuwe reserve toegevoegd.

6. Toelichting op de balans per 31 december 2009 *bedragen in duizenden euro's*

Fondsen

	31-12-2009	Toevoeging ¹⁾	Onttrekking ²⁾	01-01-2009	
Programma fondsen					
Eigen fondsenwerving	367	554	1.124	937	
Riek Stienstra fonds	0	24	74	50	
Stop Aids Now!	-57	641	638	-60	
Refunds en interest	882	2.023	2.513	1.372	
Saldo per 31 december	1.192	3.242	4.349	2.299	

1) Toevoegingen betreffen de baten in 2009

2) Onttrekkingen betreffen de nieuwe programma verplichtingen 2009 inclusief programmamanagement vergoeding

OVERIGE GEGEVENS

Pensioenkosten:

Stichting Hivos te Den Haag is aangesloten bij het PFZW pensioenfonds. Deze pensioenregeling kan worden geclassificeerd als een toegezegd-pensioenregeling. Op grond van par. 310 van RJ 271 mag deze regeling worden verwerkt als een toegezegde bijdrage regeling wat inhoudt dat kan worden volstaan met het vermelden van de pensioenlast in de resultatenrekening.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen:

De volgende langlopende huurovereenkomsten zijn afgesloten:

- Raamweg 17 zolder etage. Verhuurder: van Rossum, beleggingsmakelaardij & bedrijfsvoering.
De huurverplichting tot 1-1-2015 bedraagt € 52.895 (prijspeil 2010).
- Raamweg 17 begane grond en 1e etage. Verhuurder: Hoek & Kabeljauw verzekeringen en financiën bv
De huurverplichting tot 1-10-2010 bedraagt € 35.190 (prijspeil 2010).

7. Overzicht van de programmafondsen 2009 *bedragen in duizenden euro's*

Programmafondsen: verloop vordering subsidies	Totaal fondsen	Mede- financiering	Europese Unie	Overige fondsen
Vordering subsidies				
Stand per 1 januari 2009	85.201	63.171	8.730	13.300
<i>Projectverplichtingen 2009</i>	116.930	42.680	2.913	71.337
<i>Progr.management vergoeding 2009</i>	8.647	5.110	204	3.333
Bij: vordering subsidies 2009	125.577	47.790	3.117	74.670
Af: ontvangen subsidies in 2009	100.800	63.345	5.520	31.935
Stand per 31 december 2009	109.978	47.616	6.327	56.035

Programmafondsen: verloop projectverplichtingen	Totaal fondsen	Mede- financiering	Europese Unie	Overige fondsen
Projectverplichtingen				
Stand per 1 januari 2009	86.250	59.769	8.385	18.096
Bij: projectverplichtingen 2009	116.930	42.680	2.913	71.337
Af: projectovermakingen in 2009	87.484	56.699	4.769	26.016
Stand per 31 december 2009	115.696	45.750	6.529	63.417

Berekening eigen bijdrage conform artikel 2.2 financieel reglement MFS 2007-2010 ministerie van Buitenlandse Zaken

In het kader van de MFS 2007-2010 dient per 1 januari 2009 aannemelijk gemaakt te worden dat tenminste 25% van de inkomsten afkomstig is uit bronnen anders dan de subsidies van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Bij de berekening dient uitgegaan te worden van het totaal van de bruto inkomsten op kasbasis en is derhalve niet rechtstreeks op te maken uit de rekening van baten en lasten welke conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen is opgemaakt.

De berekening conform artikel 2.2 MFS 2007-2010 is als volgt:

Bruto inkomsten op kasbasis <i>(bedragen in duizenden euro's)</i>		2009	2008	2007
Medefinancieringsprogramma	A	63.506	65.767	66.415
Niet-medefinanciering fondsen	B	23.972	23.390	17.540
<i>% eigen bijdrage = B / (A + B)</i>		27,4%	26,2%	20,9%

7. Overzicht van de programmafondsen 2009 *bedragen in duizenden euro's*

Aanvullende informatie programmafondsen

In onderstaand overzicht worden enkele specifieke programmafondsen uit de verzamelpost "overige fondsen" in het overzicht van de programmafondsen nader gespecificeerd. De nadere specificatie betreft de volgende fondsen:

1. BDF: Ministerie van Buitenlandse Zaken: Biodiversity Fund, artikel 10471 / DMW 0050523 inclusief amendement d.d. 10-7-2009
2. NCDO: aandeel Hivos-NCDO cultuurfonds 2009 proj.nr. 215794
3. TIDES foundation: Grant # TFR 08-03138, US \$ 500.000 + Grant # TFR 08-03137, US \$ 110.000
4. NPL Nationale Postcode Loterij: bijdrage 2009 verantwoord onder Batens - acties derden

Programmafondsen: verloop vordering subsidies	1.BDF	2. NCDO	3. TIDES	4. NPL
Vordering subsidies				
Stand per 1 januari 2009	223	186	0	-5
<i>Projectverplichtingen 2009</i>	908	470	254	513
<i>Progr.management vergoeding 2009</i>	80*	38	28	50
Bij: vordering subsidies 2009	988	508	282	563
Af: ontvangen subsidies in 2009	760	540	464	500
Stand per 31 december 2009	451	154	-182	58

*) 1.BDF: Betreft Hivos 59 (progr.man.vergoeding 2009) + Oxfam-Novib 21 (afrekening progr.man.vergoeding 2008)

Programmafondsen: verloop projectverplichtingen	1.BDF	2. NCDO	3. TIDES	4. NPL
Projectverplichtingen				
Stand per 1 januari 2009	133	55	0	7
Bij: projectverplichtingen 2009	908	470	254	513
Af: projectovermakingen in 2009	867	498	254	450
Stand per 31 december 2009	174	27	0	70

8. Toelichting lastenverdeling 2009

Bestemming	Doelstelling				Werving baten			Beh. & adm.	Totaal 2009	Begr. 2009	Totaal 2008
	Duurzame prod & fin. dienstverl.	Mensenrechten, democratisering, vrouwen, hiv/aids	Kunst en cultuur, ICT en media	Draagvlak versterk., beleids-beïnvl.	Eigen fondsen-werving	Acties derden	Subsidies overheden				
Lasten											
Subsidies en bijdragen	57.585	27.156	27.442	1.799					113.982	80.118	85.650
Publ. en communicatie	109	127	70	46	152	0	0		504	575	492
Personeelskosten	2.351	2.498	1.456	938	127	72	739	1.016	9.196	8.876	7.478
Huisvestingskosten	128	148	82	54	5	1	14	46	479	419	347
Kantoor- en alg. kosten	427	495	275	179	37	13	129	400	1.955	2.099	2.177
Afschrijving en rente	83	96	54	35	4	1	12	33	318	348	353
<i>Operationele kosten</i>	3.097	3.365	1.938	1.251	325	88	894	1.495	12.452	12.317	10.847
Totalen	60.682	30.521	29.379	3.050	325	88	894	1.495	126.434	92.435	96.497

9. Toelichting op de resultaten 2009

Baten

De beschikbare baten voor de doelstelling van Hivos bedroegen in 2009 € 125,5 miljoen, hetgeen 35% meer is dan begroot. De baten uit acties derden en subsidies overheden vertoonden een sterke stijging. Bij acties derden betreft de stijging m.n. de bijdrage van € 6,2 miljoen van de Hewlett Foundation aan het ICT programma Twaweza/Uwezo in Afrika. De SNV bijdrage in Twaweza van € 7 miljoen telt mee in de baten subsidie overheden.

Bij de subsidies van overheden wordt de stijging, naast de SNV bijdrage in Twaweza, voornamelijk bepaald door de BuZa-bijdragen in het Africa Biogas programma (€ 30,1 miljoen) en in het Indonesië Biogas programma (€ 6,4 miljoen).

De overige baten waren 12% lager dan begroot. Dit is veroorzaakt door lagere rentebaten als gevolg van lagere rentetarieven. De dividendbaten uit participaties van het Hivos-Triodos Fonds (HTF) bleven op peil.

Het MFS, de belangrijkste subsidiebron voor Hivos, bepaalt dat tenminste 25% van het in de aanvraag opgenomen bedrag afkomstig is van andere bronnen dan subsidies van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze eigen bijdrage wordt berekend op basis van bruto inkomsten op kasbasis. In 2009 realiseerde Hivos een eigen bijdrage van 27,4%, ruim boven de doelstelling voor 2009 (25%).

Lasten

De bestedingen in het kader van de doelstelling van Hivos in 2009 bedroegen in totaal € 123,6 miljoen. De bestedingen beliepen daarmee 98,5% van de totale baten.

Besteed aan doelstelling

De bestedingen aan doelstelling/programma's laten per programma verschillen zien ten opzichte van de begroting. Deze verschillen laten zich verklaren uit het succes van de duurzame productie programma's Biogas en het ICT programma Twaweza/Uwezo programma.

Kosten eigen fondsenwerving

De kosten voor eigen fondsenwerving bedroegen € 325.000, dat is 23,5% van de opbrengsten (€ 1,38 miljoen). Zowel het absolute bedrag als het percentage ten opzichte van de opbrengsten vielen hoger uit dan begroot. In vergelijking met 2008 (24,1%) is er wel een lager percentage gerealiseerd.

Kosten beheer en administratie

Hivos heeft bij de vaststelling van de kosten beheer en administratie de richtlijn van het VFI gevolgd. In 2009 bedroegen de kosten (afgerond) € 1.5 miljoen, of 1,2% van de totale lasten. Hivos heeft zich vooralsnog een bovengrens van 2% gesteld, maar streeft naar een lager percentage. Kosten voor beheer en administratie zijn die kosten die niet direct aan de doelstelling toegerekend kunnen worden en niet bedoeld zijn voor eigen fondsenwerving. De belangrijkste posten zijn de kosten voor financiën, algemeen directeur en directiesecretaris, interne controle, personeelszaken, plus een percentage van de kosten voor het managementteam.

Operationele kosten

De totale operationele kosten van de Hivos organisatie bedroegen, inclusief kosten beheer en administratie en kosten eigen fondsenwerving, € 12,5 miljoen in 2009 tegen een begroting van € 12,3 miljoen en een realisatie van € 10,8 miljoen in 2008. Zie ook tabel 'toelichting lastenverdeling 2009'.

De groei ten opzichte van 2008 is met name toe te schrijven aan de (voorzien en begrote) stijging in de post "personeelskosten".

De kostenposten "publicatie & communicatie", "huisvesting" en "afschrijving + rente" vertonen weinig afwijking t.o.v. de begroting.

De post "kantoor- en algemene kosten" is bijna € 1,5 ton lager dan begroot. Dit is met name het gevolg van lagere kosten voor outsourcing van systeembeheer, activering van meerjarige softwarelicenties en latere implementatie van de nieuwe ERP software.

Naast de operationele kosten is er voor € 2,3 miljoen aan programma-uitvoering in eigen beheer gerealiseerd. Deze kosten zijn inbegrepen in de lasten in de post "programma's (nieuwe verplichtingen)". Het betreft in hoofdzaak personeelskosten voor staf die belast is met de uitvoering van programma's en projecten.

Bestuurskosten

Het bestuur, tevens directie, bestond in 2009 uit twee bestuurders. De jaarbezetting was daarmee 2,0 fte. Het bruto salaris voor de algemeen directeur bedroeg in 2009 € 103.503 (2008: €100.978), het bruto salaris voor de directeur programma's en projecten bedroeg in 2009 € 101.068 (2008: € 97.596). De werkgeverslasten, waaronder pensioenlasten, bedroegen respectievelijk € 18.109 (2008: €24.893) en € 18.975 (2008: € 24.837).

De kosten voor de raad van toezicht en het College van Adviseurs bedroegen in 2009 € 12.208 (2008: € 6.056). De kosten bestaan in hoofdzaak uit vacatiegelden en reis- en verblijfskosten voor vergadering-

deelname en projectenbezoek. De extra uitgaven in 2009 zijn vanwege advisering door PWC.

Financieel resultaat

Per saldo is er in 2009 een negatief resultaat voor reserveringen gerealiseerd van € 0,93 miljoen.

Uit de reserves en fondsen is € 0,22 miljoen onttrokken van de continuïteitsreserve programmamanagement en € 1,11 miljoen onttrokken van de bestemmingsreserve programmafondsen. De continuïteitsreserve is gebonden aan de uitstaande verplichtingen, de bestemmingsreserve programmafondsen kan alleen worden aangewend voor programmabestedingen. Door de onttrekking aan de bestemmingsreserve programmafondsen zijn deze fondsen op een (gewenst) lager niveau gekomen dan eind 2008.

Daarnaast is € 0,20 miljoen gedoteerd aan de bestemmingsreserves bedrijfsvoering met het oog op veranderingen in de structuur van de organisatie in het kader van implementatie van het bedrijfsplan 2011-2015.

Na de onttrekkingen en dotaties aan de reserves en fondsen resteert een resultaat van € 198.000, wat is toegevoegd aan de algemene reserve.

Het begrote resultaat 2009 na bestemming was € 193.000 waarmee het gerealiseerde resultaat nagenoeg gelijk is aan het begrote resultaat.

Hiermee is de algemene reserve op het niveau gebracht dat in het vigerende bedrijfsplan is voorzien.

Aan het Bestuur van Stichting Hivos te Den Haag

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag op pagina 74 tot en met 88 opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Hivos te Den Haag bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het Bestuur

Het Bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die de reserves, de fondsen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende instellingen'. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van reserves, fondsen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Prinses Margrietplantsoen 46
2595 BR Den Haag
Postbus 30715
2500 GS Den Haag
Telefoon (070) 342 61 11
Fax (070) 342 64 00
Directe lijn (070) 342 60 89
Directe fax (070) 342 62 91
www.pwc.com/nl

HAW-161779b/ae/30114579/jve

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (RvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belegadviseurs N.V. (RvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (RvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (RvK 34180286). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van reserves, fondsen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de stichting. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het Bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van de reserves en de fondsen van Stichting Hivos per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende instellingen'.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 7 april 2010
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door H.A. Wink RA MBA

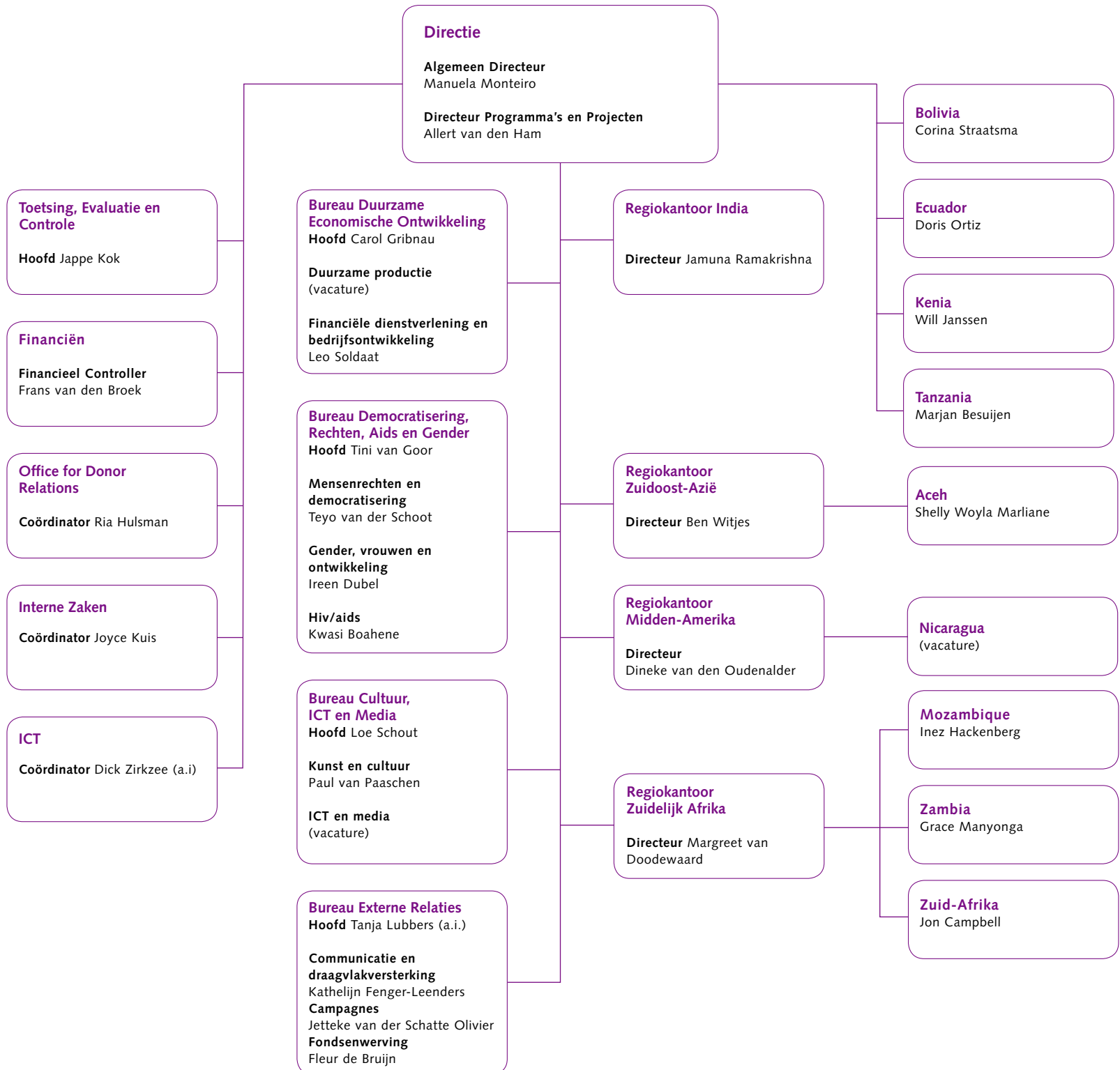
HAW-161779b/ae/30114579/jve

(2)

BIJLAGEN

1. Organogram
2. Bestuurlijke organisatie
3. Verantwoordingsverklaring (samenvatting)
4. Afkortingenlijst
5. Netwerken en strategische samenwerking
6. Uitgaven per land
7. Overige statistische gegevens

1. Organogram (per 31-12-2009)

2. Hivos bestuurlijke organisatie *(per 31-12-2009)*

Overzicht van bestuursorganen van Stichting Hivos met achtergrond en specialismen van de leden.

Raad van Toezicht

Voor een overzicht van de leden van de raad van toezicht, hun functies binnen de raad en relevante (neven)functie wordt verwezen naar hoofdstuk 12.

Bestuur, statutaire directie

Mw. drs. M.M. Monteiro (*voorzitter*)

Dhr. dr. A.P. van den Ham

Algemeen Directeur

Directeur Programma's en Projecten

Raad van Toezicht Hivos-Triodos Fonds

Dhr. P.G.A. van den Kerckhoff (*voorzitter*)

Mw. drs. P.J.E. Bieringa

Dhr. Ph. R. de Haan

Mw. drs. M.M. Monteiro

Dhr. drs. M.J. Woltering

Dhr. prof. drs. C. Izeboud RA

Accountant/Hoofdproductschap Akkerbouw

Directielid Bank Nederlandse Gemeenten

Coördinator Natuur- en Milieueducatie

Algemeen directeur Hivos

Projectmanager ICTU / Advies Overheid.nl

Organisatieadviseur / deeltijds hoogleraar bedrijfseconomie, Vrije Universiteit Amsterdam

College van Adviseurs

Vanaf 2009 kent het college van adviseurs een roulerend voorzitterschap.

Duurzame economische ontwikkeling

Dhr. drs. M.J.A. Nypels MBA

Mw. drs. G.J.W.M. Crijns

Dhr. J. Aertsen

Directeur Eye Locus Netherlands BV

Consultant / zelfstandig adviseur (mensenrechten, duurzame ontwikkeling)

Strategisch adviseur en voormalig directeur Vredeseilanden

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Mw. E.M. van Walsum

Mw. prof. dr. S. Keuzenkamp

Mw. drs. H.C.J. van den Burg

Directeur Centre for Learning on Sustainable Agriculture (ILEIA)

Bijzonder hoogleraar emancipatie Vrije Universiteit Amsterdam / hoofd onderzoeksgroep emancipatie, jeugd en gezin SCP

voorheen (tot juli 2009) Europarlementariër PvdA en FNV federatiebestuurder (1990-1997), nu lid van diverse commissies, Raden van Commissarissen en stichtingsbesturen

Mensenrechten en democratisering

Dhr. dr. R. Buitenweg

Dhr. prof. dr. mr. M.S. Berger

Hoofddocent Instituut Kosmopolis, Universiteit voor Humanistiek /

Vice-president International Humanist and Ethical Union (IHEU) /

Vice-president European Humanist Federation.

Hoogleraar islam in het hedendaagse westen, Universiteit Leiden / senior research associate van Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael'

Dhr. mr. B.O. Dittrich

Advocacy Director, Human Rights Watch (New York)

Hiv/aids

Dhr. R. Kerkhoven (MCM)

Head Global Information and Communication Programme, IRC – International Centre for Water and Sanitation

Dhr. drs. P.L. Janssen

Mw. prof. dr. A. P. Hardon

Dhr. T. van der Heijden

*Consultant hiv/aids & international public health management
Professor of Health and Social Care, Universiteit van Amsterdam
Beleidsonderzoeker, Health Research for Action (HERA)*

ICT en media

Mw. prof. dr. V. Frissen

*Senior strateeg, TNO / bijzonder hoogleraar ICT en sociale verandering,
Erasmus Universiteit Rotterdam*

Mw. S. Cummings

Dhr. E. Blom

*Senior consultant Knowledge management, Context, international cooperation
Medeoprichter mediabedrijf The Crowds*

Kunst en cultuur

Dhr. Chr. Keulemans

*Schrijver, journalist, artistiek directeur Tolhuistuin (centrum voor kunst
en horeca, Amsterdam)*

Communicatie en lobby

Dhr. drs. B. Westra

Mw. ir. I.J.J. de Zaaijer

Dhr. G. Key

Bestuurslid wereldwinkel Abal Amsterdam

Senior managing consultant, Berenschot BV

Directeur G2 marketing en advertising

3. Verantwoordingsverklaring (samenvatting)

In deze verantwoordingsverklaring zet Hivos in beknopte vorm uiteen hoe zij invulling geeft aan:

- o De functiescheiding tussen uitvoeren, besturen en toezicht houden;
- o Het optimaliseren van de omgang met belanghebbenden;
- o Het continu verbeteren van de effectiviteit en efficiëntie van de bestedingen.

Een uitgebreide beschrijving van deze zaken is verder te vinden in de voorgaande hoofdstukken.

1. Scheiding van uitvoering, bestuur en toezicht.

In overeenstemming met de code Wijffels kent Hivos een scheiding tussen bestuur en toezicht. De tweehoofdige statutaire directie (tevens bestuur) is bestuurlijk verantwoordelijk, terwijl de raad van toezicht daarop toeziet. De bevoegdheden en het functioneren van directie/bestuur en raad van toezicht zijn geregeld in de statuten van Hivos en in een directiestatuut.

Taak en werkwijze van het bestuur (tevens statutaire directie)

Het bestuur is belast met het besturen van de Stichting en legt verantwoording af aan de raad van toezicht.

- o Het bestuur heeft in het bijzonder tot taak het strategisch beleid, de algemene coördinatie en de externe representatie. Daarnaast is het bestuur op hoofdlijnen verantwoordelijk voor de inhoudelijke, financiële en administratieve kwaliteitsbewaking en het personeelsbeleid.
- o Het bestuur evalueert twee maal per jaar de organisatie en haar functioneren, tijdens de *Mid term review* en de *End of term review*; de uitkomsten worden besproken met de raad van toezicht.
- o Het bestuur brengt twee maal per jaar verslag uit aan de raad van toezicht.
- o Het bestuur vergadert tweewekelijks met de bureauhoofden in de Management team Meeting. Deze vergadering heeft geen besluitvormende bevoegdheid; wel worden besluiten van het bestuur zoveel mogelijk binnen vergaderingen van het management team voorbereid en vervolgens als zodanig vastgelegd. Daarnaast vergadert het bestuur apart.

- o De leden van het bestuur ontvangen een bezoldiging conform de richtlijnen die dienaangaande door de VFI zijn opgesteld (voortvloeiend uit de Code Goed Bestuur van de Commissie Wijffels).

Per 31 december 2009 bestond de statutaire directie uit de algemeen directeur (Mw M.M. Monteiro) en de directeur programma's en projecten (Dhr A.P. van den Ham).

Taak en werkwijze van de raad van toezicht

De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van bestuur/directie en op de algemene gang van zaken binnen de Stichting. Tevens treedt de raad op als werkgever en klankbord van het bestuur (statutaire directie).

In hoofdstuk 12 doet de raad van toezicht separaat verslag van haar werkzaamheden, samenstelling en interne evaluatie. In deze samenvatting wordt volstaan met een verwijzing naar dit hoofdstuk, omdat alle relevante elementen daarin aan de orde komen.

2. Omgang met belanghebbenden en communicatie

De drie belangrijkste groepen van belanghebbenden voor Hivos zijn partnerorganisaties, donateurs en betrokken publiek en institutionele subsidiegevers. Hier volgt een korte beschrijving van de omgang met deze groepen. Voor een uitgebreidere beschrijving wordt verwezen naar hoofdstuk 10, waar ook aandacht wordt besteed aan twee andere groepen: de medewerkers van Hivos en de maatschappelijke organisaties in Nederland en Europa waarmee wordt samengewerkt.

De relatie en communicatie met partnerorganisaties wordt gekenmerkt door zakelijkheid en betrokkenheid. Zakelijk, omdat er duidelijke afspraken over en weer gemaakt moeten worden over de besteding van middelen. Betrokken, omdat de relatie uitgaat van gezamenlijke doelen.

Partnerorganisaties worden tenminste eens per jaar bezocht door Hivos. Andersom zorgen de lokale vestigingen van Hivos in het Zuiden ervoor dat partners snel en eenvoudig toegang hebben tot medewerkers van Hivos. Bij belangrijke beleidswijzigingen worden partners geconsulteerd. De besluitvorming over deze beleidswijzigingen berust bij Hivos. Hivos heeft een klachtenprocedure voor partners. Daarnaast organiseert Hivos periodiek tevredenheidsonderzoeken onder haar partners.

Communicatie met donateurs en publiek vindt in hoofdzaak plaats via de eigen media – website en Hivos Magazine – en op publieksbijeenkomsten. De website geeft onder meer informatie over alle Hivos-partners, brengt blogs uit het Zuiden en biedt de mogelijkheid om in contact te komen met gelijkgestemden. Hivos heeft een klachtenregeling voor donateurs en publiek.

De relatie en communicatie met institutionele subsidiegevers is zakelijk, maar wel gebaseerd op overeenstemming over doelen, en wordt in hoge mate bepaald door de aard van de overeenkomst tussen Hivos en donor. Waar mogelijk probeert Hivos tot beleidsmatige en praktische uitwisseling en afstemming te komen.

Bij de halfjaarlijkse ISO-controle wordt altijd gericht aandacht besteed aan de wijze waarop Hivos zich rekenschap geeft van de wensen en ideeën van belanghebbenden. Het jaarverslag van Hivos en andere informatie over Hivos en haar partners zijn voor iedereen beschikbaar, op aanvraag en op de website. Jaarverslag en andere informatie zijn in het Nederlands, Spaans en Engels te verkrijgen.

3. Effectiviteit en efficiëntie van de bestedingen

Hivos heeft een uitgebreid instrumentarium ontwikkeld om de efficiency en effectiviteit van haar bestedingen te monitoren. Bij de jaarlijkse accountantscontrole, de halfjaarlijkse ISO-controle en bij project- en programma-evaluaties wordt door (onafhankelijke) derden vastgesteld of het instrumentarium adequaat is en of Hivos zich aan de richtlijnen houdt.

Conform de vereisten van het MFS, ISO-9001 en het CBF heeft Hivos een meerjarenplan, waarin de doelstellingen van Hivos voor vier jaar vastgelegd zijn. Deze worden geoperationaliseerd in een jaarplan. Binnen de kaders van het jaarplan worden financiële bijdragen toegekend aan partnerorganisaties op basis van een financiële en inhoudelijke analyse van de kwaliteit van de aanvraag en de organisatie. De kwaliteit van de uitvoering wordt getoetst via jaarlijkse bezoeken en financiële en inhoudelijke verslagen. Van alle partners met een meerjarig contract ontvangt Hivos een door een externe accountant gecontroleerde jaarrekening. Resultaten op effectniveau worden bovendien vastgesteld in project- en programma-evaluaties.

Per jaar organiseert Hivos een *Mid term review* en een *End of term review* waarin (tussentijdse) resultaten worden geëvalueerd en doelen en strategieën waar nodig worden bijgesteld. Naast de programma-evaluaties levert het kennisprogramma (zie hoofdstuk 7) een belangrijke bijdrage aan het leervermogen van de organisatie. Een uitgebreidere beschrijving van de manier waarop Hivos de resultaten van haar partners volgt is te vinden in hoofdstuk 8.

Manuela Monteiro
Algemeen directeur

4. AFKORTINGENLIJST *Lijst van meest gebruikte afkortingen*

Acted	Agency for Technical Cooperation and Development	IICD	International Institute for Communication and Development
APC	Association for Progressive Communications	IIED	International Institute for Environment and Development
AWID	Association for Women's Rights in Development	ILGA	International Lesbian and Gay Association
BDF	Biodiversiteitsfonds	INREDH	Instituto Regional de Asesoría en Derechos Humanos
BuZa	Ministerie van Buitenlandse Zaken	IntEnt	Internationalisation of Entrepreneurship
CBF	Centraal Bureau Fondswerving	ISEAL	International Social and Environmental Accreditation and Labelling Alliance
CCM	Country Coordinating Mechanism	ISO	International Organization for Standardization
CDM	Clean Development Mechanism	ISS	Institute of Social Studies
CSN	Coffee Support Network	IUCN	International Union for the Conservation of Nature
CEDLA	Centre for Latin American Research and Documentation	JASS	Just Associates
CGAP	Consultative Group to Assist the Poor	KALI	Karambi Action For Life Improvement
CIDA	Canadian International Development Agency	KIBHR	Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law
CIDIN	Centre for International Development Issues Nijmegen	KNAW	Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
CIFCA	Copenhagen Initiative For Central America	KPI	Koalisi Perempuan Indonesia (Indonesische Vrouwencoalitie)
CISEP	Centre for Informal Sector Employment Promotion	KRC	Kabarole Research & resource Centre
CJA	Citizen Journalism in Africa	LBSNN	Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland-Nicaragua
DAWN	Development Alternatives with Women for a New era	LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender
DFID	Department for International Development	LNV	Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid (ministerie)
EU	Europese Unie	LRQA	Lloyd's Register Quality Assurance Limited
Eurostep	European Solidarity Towards Equal Participation of People	LVVW	Landelijke Vereniging van Wereldwinkels
FLO	Fair Trade Labelling Organisation	MDC	Movement for Democratic Change
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging	MDF	Management for Development Foundation
FoEI	Friends of the Earth International	MDGs	Millennium Development Goals
FSC	Forest Stewardship Council	mfi	Microfinancieringsinstelling
GNP+	Global Network of People living with Hiv/Aids	MFS	Medefinancieringsstelsel
HTF	Hivos-Triodos Fonds	MIA	Micro Insurance Academy
HVO	Humanistisch Vormingsonderwijs	MSC	Marine Stewardship Council
IASSCS	International Association for the Study of Sexuality, Culture and Society	MSM	Men having sex with men
IBEKA	Institut Bisnis dan Ekonomi Kerakyatan	NCDO	Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling
ICCO	Interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking	ngo	Niet-gouvernementele organisatie
IOB	Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie	Norad	Norwegian Agency for Development Cooperation
IFAT	International Federation For Alternative Trade	NPL	Nationale Postcode Loterij
IFFR	International Film Festival Rotterdam	NPM	Nederlands Platform Millenniumdoelen
IFOAM	International Foundation for Organic Agriculture Movements	OCW	Onderwijs Cultuur en Wetenschap (ministerie)
IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies		
IHEU	International Humanist and Ethical Union		
IIAV	Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging		

4. AFKORTINGENLIJST *Lijst van meest gebruikte afkortingen*

OR	Ondernemingsraad
PSO	Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden
PWC	PriceWaterhouseCoopers
Redcamif	Red Centroamericana de Microfinanzas
RedDES	Red de Desenvolvedores (Netwerk van Ontwikkelaars)
SADC	Southern African Development Community
SAN!	Stop Aids Now!
SCAN	Sustainable Commodity Assistance Network
SEF	Small Enterprise Foundation
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
SNV	Stichting Nederlandse Vrijwilligers
SOMO	Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen
SPACE	Society for Promotion of Alternative Computing and Employment
TAC	Treatment Action Campaign
TaTEDO	Tanzania Traditional Energy Development and Environment Organisation
TCC	Tropical Commodity Coalition
TSTF	Triodos Sustainable Trade Fund
UAF	Urgent Action Fund
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UvH	Universiteit voor Humanistiek
VN	Verenigde Naties
VPRO	Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep
vte	Voltijdsequivalent
WIDE	Women in Development Europe
WSIS	World Summit on the Information Society
ZAMFI	Zimbabwe Association of Microfinance Institutions
ZLHR	Zimbabwe Laywers for Human Rights

5. Netwerken en strategische samenwerking

Type samenwerkingsrelatie	Naam Organisatie
Hivos Alliantie	IUCN NL Mama Cash Press Now
Alliantie	Alliance2015 (Acted, Cesvi, Concern, DWHH, IBIS, PIN) Humanistische Alliantie ISS LVWW NCDO Triodos Bank
Thematische samenwerking	Amnesty International Nederland AWID Coolpolitics DOEN ETC-Energía IKV Pax Christi IntEnt IICD KPN LBSNN Logica Milieudedefensie RNTC SAN! Utz Certified WO=MEN
Relaties met humanistische achterban	Aim for Human Rights Humanistische Alliantie HUMAN Humanistisch Vormingsonderwijs Humanistisch Verbond Humanitas IHEU UvH Weezenkas
Brancheorganisaties, netwerken en themaoverstijgende samenwerkingsrelaties in Nederland	Agri Pro Focus Breed Overleg Mensenrechten Dutch Microfinance Platform TCC Linkis Platform MicroNed MVO Platform NPM Partos PSO Solidaridad / CSN Uganda Platform Zimbabwe Watch
Europese netwerken	Alliance2015 CIFCA Concord Eurodad Eurostep WIDE
Thematische financiering (Nederland en wereldwijd)	APC DAWN FLO FoEI Global Forum on MSM GNP+ Global Voices IASSCS IFOAM IFFR / Hubert Bals Fonds IIAV ILGA ISEAL Movies that Matter Oneworld.nl Simavi SOMO Tactical Tech UAF VPRO / Metropolis Women on Waves Women Win World Fair Trade Organisation

6. UITGAVEN PER LAND 2009 *bedragen in euro's*

Land	MF middelen	niet-MF middelen	Totaal
Afrika			
Afrika-breed	1.438.452	2.370.193	3.808.645
Kenia	1.459.046	463.031	1.922.077
Malawi	852.000	0	852.000
Mozambique	986.158	720.651	1.706.809
Namibië	1.038.620	5.790	1.044.410
Regionaal Oost-Afrika*	826.487	2.626.129	3.452.616
Zuid-Afrika	1.010.979	241.155	1.252.134
Tanzania	1.439.999	1.089.757	2.529.756
Oeganda	1.680.286	745.812	2.426.099
Zambia	781.239	244.122	1.025.361
Zimbabwe	1.478.557	1.207.658	2.686.215
Regionaal Zuidelijk Afrika*	1.591.584	478.326	2.069.910
Totaal	14.583.407	10.192.624	24.776.032
Azië			
Cambodja	75.115	54.179	129.294
India	5.131.374	1.401.993	6.533.367
Indonesië	3.039.931	3.225.815	6.265.746
Irak	138.000	0	138.000
Iran	122.484	227.000	349.484
Kazachstan	162.320	52.579	214.899
Kirgizië	872.337	77.923	950.259
Regionaal Azië*	4.043.927	945.031	4.988.958
Sri Lanka	634.776	14.934	649.710
Syrië	125.651	0	125.651
Timor Leste	725.643	0	725.643
Totaal	15.071.559	5.999.453	21.071.012
Latijns-Amerika			
Belize	185.000	0	185.000
Bolivia	1.041.917	5.038.241	6.080.158
Colombia	17.560	17.560	35.120
Costa Rica	217.598	56.279	273.877
Cuba	863.222	0	863.222
Ecuador	1.062.219	288.739	1.350.958
El Salvador	244.960	50.806	295.766
Guatemala	1.006.655	69.800	1.076.455
Honduras	1.064.306	101.548	1.165.854

6. UITGAVEN PER LAND 2009 *bedragen in euro's*

Land	MF middelen	niet-MF middelen	Totaal
Regionaal Midden-Amerika*	2.587.890	629.403	3.217.294
Nicaragua	2.016.156	1.251.219	3.267.375
Peru	1.096.665	278.628	1.375.293
Regionaal Zuid-Amerika*	1.432.092	681.255	2.113.347
Totaal	12.836.240	8.463.478	21.299.718
Wereldwijd	11.481.939	5.562.185	17.044.124
Nederland	2.725.632	511.313	3.236.946
HIVOS TOTAAL	56.698.777	30.729.055	87.427.832

* *Inclusief uitgaven Hivos-Triodos Fonds*

7. OVERIGE STATISTISCHE GEGEVENS

Partners naar type organisatie en regio (percentueel)	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal
Basisorganisatie	7%	2%	9%	0%	5%
Lidmaatschapsorganisatie	22%	18%	14%	11%	17%
Sociale beweging	4%	4%	2%	3%	3%
Intermediaire ontwikkelingsorganisatie	9%	18%	15%	4%	12%
Dienstverlenende organisatie (non-profit)	37%	38%	36%	43%	38%
Dienstverlenende organisatie (for profit)	5%	2%	6%	3%	4%
Netwerkorganisatie	8%	13%	12%	19%	13%
Kenniscentrum	0%	0%	0%	6%	1%
Overige	8%	5%	6%	11%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Redenen van afwijzing	Afrika	Azië	Latijns-Amerika	Wereldwijd	Totaal 2009	Totaal 2008
Geografische beperking	188	149	31	11	379	439
Thematische beleidsbeperking	278	150	32	16	476	374
Mandaatbeperking	40	25	27	2	94	75
Financiële beperking	157	481	42	5	685	705
Overig	27	76	1	0	104	105
Totaal 2009	690	881	133	34	1738	
Totaal 2008	698	798	182	20		1698

Colofon

Fotografie:

Omslag: Ahou - Alioune Ba, project Station Gare Mali

(Arts Collaboratory)

Pagina 10: I-Stock

Pagina 16: Gus Le Breton

Pagina 24: Hollandse Hoogte

Pagina 29: Corbis

Pagina 34: Metropolis

Pagina 41: Hivos

Pagina 44: Cool Politics

Pagina 70: Lineair

De samenstellers van dit jaarverslag hebben geprobeerd de rechten van de gebruikte foto's te achterhalen. Indien u denkt rechten te kunnen verlenen aan deze foto's, neem dan contact met ons op.

Productiebegeleiding: Toelis tekst | communicatie

Ontwerp en opmaak Tangerine Design, Rotterdam

Druk Artoos, Rijswijk

Hivos – April 2010

Regiokantoor Midden-Amerika

Del Centro Comercial Plaza Mayor
320 este, sobre el Boulevard Rohrmoser, Pavas
San José | Costa Rica
T+506 22 31 08 48
F +506 22 32 29 74
hivosro@hivos.or.cr

Regiokantoor India

Flat no. 402, Eden Park
No. 20 Vittal Mallya Road
Bangalore – 560001 | India
T +91 (0)80 22 21 05 14
F +91 (0)80 22 27 03 67
hivos@hivos-india.org

Regiokantoor Zuidoost-Azië

Jl. Kemang Selatan XII No.1
Jakarta 12561
T + 6221 788 37 57 / 789 24 89
F + 6221 780 81 15
hivos@hivos.or.id

Regiokantoor Zuidelijk Afrika

20 Phillips Avenue Belgravia
P.O. Box 2227
Harare / Zimbabwe
T + 263 (0)4 706 704 | 727 197 | 706 125
F + 263 (0)4 791 981
chuma@hivos.co.zw

Hivos

Raamweg 16

Postbus 85565

2508 CG Den Haag

T +31(0)70 – 376 55 00

F +31(0)70 – 362 46 00

info@hivos.nl

www.hivos.nl